

BISKOP GUNNERUS' VIRKSOMHED

FORNEMMELIG SOM BOTANIKER

TILLIGEMED EN OVERSIGT OVER BOTANIKENS TILSTAND I
DANMARK OG NORGE INDTIL HANS DØD

VED

OVE DAHL

III

JOHAN ERNST GUNNERUS

TILLÆG II: UDDRAG AF GUNNERUS' BREVVÆKSLING, SÆRLIG TIL
BELYSNING AF HANS VIDENSKABELIGE SYSLER

HEFTE 8

DET KGL. NORSKE VIDENSKABERS SELSKABS SKRIFTER. 1906. NO. 4

AKTIETRYKKERIEET I TRONDHJEM
1906

G. Breve angaaende Seminarium lapponicum, dettes adjunker og Gunnerus' assistence ved prof. Knuds Leems videnskabelige arbejder.

Til at uddanne lærere til missionens tjeneste blandt Lapperne oprettede lektor Thomas v. Westen i 1717 et saakaldt *Seminarium Lapponicum* ved Trondhjems kathedralskole.¹⁾ Nogen praktisk betydning fik dog ikke dette, og det var først ved aarhundredets midte, at v. Westens plan egentlig blev realiseret. Da indstiftedes nemlig 1752 med kongelig autorisation et Seminarium Lapponicum ved Trondhjems skole; som dets bestyrer blev Knud Leem ansat med titel af professor. Han var født 1697 i Haram prestegjeld, blev 1713 student og tog 1715 teologisk eksamen. Efter en tid at have været lærer i sin fødebygd og assisteret forskellige prester blev han 1725 missionær i Porsanger og Laksefjord og fulgte Thomas v. Westen paa hans tredje reise i Finmarken. 1728 blev han sogneprest til Alten-Talvik, hvorfra han 1734 blev forflyttet til Avaldsnes i Kristianssand stift. Her udgav han 1748 den første lappiske grammatik, og da man ansaa det for heldigst, at missionærerne kunde tale Lappernes eget sprog, blev han herfra kaldt til Trondhjem. Her udgav han 1756 „En lappisk nomenclator“ og 1764 en lappisk bønnebog samt tog fat paa et par større arbejder: Beskrivelse over Finmarkens Lapper, der udkom i Kjøbenhavn 1767, og *Lexicon lapponicum*, hvoraf *pars prima sive Lapponico-danico-latina* udkom i Trondhjem 1768.

1) Se Hammond: Den nordiske Missions-Historie p. 278 flg. og D. Thrap i Theologisk Tidsskrift. Ny række. VIII p. 455 flg.

Til at assistere Leem i disse hans arbejder blev efter Gunnerus' forslag 1764 ansat Anders Porsanger. Han var født 1735 af finneforældre i Kjelvik sogn i Porsangerfjorden. Faderen hed Anders Henriksen. Han vakte biskop Nannestads opmærksomhed paa hans visitatsreise 1751, og biskopen fik ham allerede det følgende aar nedover til Trondhjem, forat han kunde være til hjælp for prof. Leem. Han blev straks sat ind paa Trondhjems skole, hvorfra han 1758 blev student. I 1761 tog han teologisk eksamen og blev det følgende aar udnævnt til missionær i Varanger. Men da Leem paa grund af sin alderdom og sygelighed tiltrængte en fast medhjælper, blev han 16. marts 1764 udnævnt til adjunkt ved Seminarium Lapponicum og prest ved Hospitalet. Han havde dog vanskeligt for at komme ud af det med forholdene i Trondhjem, Leem beklagede sig over hans forsømmelighed i arbeidet (se brevet nedenfor af 9/12 1769), og hans egensind, fordringsfuldhed og stolthed skaffede ham mange fiender. I 1770 blev han dog af grev Holstein nedkaldt til Kjøbenhavn for at give oplysninger angaaende den af pastor Hell og Sainovics¹⁾ til videnskabselskabet indleverede afhandling om ligheden mellem det ungarske og det lappiske sprog. Her fik han løfte om det residerende kapellani ved Domkirken i Trondhjem og blev ogsaa udnævnt dertil. Men dette vakte megen misnøie i Trondhjem (se M. F. Bangs brev af 2/11 1771, No. 887), og Gunnerus, der ei var ham bevaagen og ved denne tid opholdt sig i Kjøbenhavn, udvirkede, at han ikke kom til at tiltræde, ja at han 7. decbr. 1771 blev suspenderet fra sit embede, og at provst Christian Weldingh²⁾ i Østfinmarken blev ansat i hans sted som Leems medhjælper og prest ved Hospitalet.

Weldingh havde under sin virksomhed i Finmarken havt rigelig anledning til at tilegne sig det lappiske sprog, og hans svage helbred gjorde det ønskeligt for ham at komme sydover. Han fandt sig dog heller ikke tilfreds i Trondhjem og forflyttedes 1773 til Inderøen. Leem overlevede Gunnerus og døde 1774. Ved hans død nedlagdes seminaret, og det blev overdraget den i det lappiske

1) Se indledningen til nr. 126 flg. ovfr.

2) Se om denne særlig brevene nr. 133—141 ovfr.

sprog særdeles kyndige missionær Gerhard Sandberg¹⁾, der 1775 var reist til Kjøbenhavn, at bringe orden i Leems efterladte manuskripter. 1777 udgav Sandberg en oversættelse af Luthers katekismus paa lappisk og 1781 2den del af *Lexicon Lapponicum (pars secunda, danico-latino-lapponica)*. Mere om disse forhold i D. Thraps Bidrag t. d. norske Kirkes Historie, 2. Saml., S. 235—258 (Finnemissionen efter Th. v. Westen).

Gunnerus, der interesserede sig varmt for Lappernes oplysning, støttede meget ivrigt Leems virksomhed og ledsagede hans Beskrivelse over Finmarkens Lapper med vidtløftige naturhistoriske anmerkninger. Til belysning af dette forhold skal i det følgende meddeles en række breve, hvoraf de fleste er afskrevne efter biskopens kopibøger i Trondhjems Stiftsarkiv. Til nogle faa breve til Gunnerus findes originalerne ligeledes sammesteds. Tilslut medtages nogle breve om disse anliggender, som hidrører fra de første par aar efter Gunnerus' død, samt en liden afhandling af Leem „Om Finmarkens Frugter, Urter, Blomster og Træer“, der udgjør et kapitel af hans Beskrivelse over Finmarkens Lapper, men ei blev medtaget ved udgivelsen af dette verk.

810. Kopibog nr. 3 pag. 831.

1761 d. 11. Juli til Etatz-Raad Finckenhagen.²⁾

Ved min lykkelige hjemkomst fra min visitatz-reyse forefinder ieg atter Deres velbaarenhedsmeget ærede, og det er mig kiert derav at fornemme, at Hr. Falster³⁾, som er ganske vel fornøyet med de anførte og ommeldte conditioner, faaer Tronæs Kald. Hvad Deres velbaarenheds begiæring angaar, at ieg skulle forestille nogen anden end Hr. Flye⁴⁾ p. p. til at succedere Hr. Falster, saa haaber ieg, at saadan begiæring er, ved min seneste Skrivelse fra Molde⁵⁾, fyldestgiordt, idet Jeg finder intet at erindre imod Hr. Grøns⁶⁾

1) Se om ham nr. 459 ovfr. og brevene i det følgende.

2) Se nr. 802 ovfr.

3) Se nr. 171 ovfr.

4) Christen Jensen Flye, født i Kristiania, blev 1743 sogneprest til Værø, 1752 res. pastor til Vegø, 1765 til Øksnæs og 1771 sogneprest til Vaagen. Døde 1780.

5) Her visiterede Gunnerus ifølge visitatscirculæret 17. juni.

6) Se nr. 145 ovfr.

Forflyttelse fra Vardøen til Kielvig, og har ment, at det gik ganske vel an, at Missionarius Weldingh succederede Hr. Grøn, og Baade¹⁾ succederede igien Hr. Weldingh, thi det var nok ikke saa godt, om Baade skulle strax til Vardøen, som kan gjøre større Nytte med sit finske Sprog, om han bliver Missionarius. Paa Vardøen er der og faa Finder. Skulde dette ikke blive approberet, saa vidste ieg ingen at foreslaae i Hr. Grøns Stæd, uden en værdig kandidat her i Byen, som ieg tilforn har recommenderet, ved navn Jens Willer.²⁾ Dog tænker ieg, at Hr. Weldingh nok for det første kunde være tjent med Vardøens residerende pastorat, og at kandidaten Baade paa saadan maade kunde faae lejlighed at gjøre god nytte med sproget; og om dette skulle approberes, saa formeener Hr. Professor Leem, at det, som let begriibes kan, var tienligt, at Baade strax forføjede sig herind fra Hitterøen for at præpareres desto bedre; hvortil Jeg og strax skal føje ordre, saasnart Jeg faar underretning om det høye Collegii approbation og befaling. Hr. Weldinghs av Deres velbaarenhed ommeldte Versioner har ieg nu ved min hjemkomst bekommet tilliige med andre Breve fra Nordland og Finmarken, og dem leveret til Hr. Professor Leem. Foruden dette specimen diligentiae har Hr. Weldingh og godt vidnesbyrd av Hr. Provsten Sylow. — — —

811. Kopibog nr. 3 pag. 847.

1761 d. 8. August til Etats-Raad Finckenhagen.

For det gode Haab D. V. i Deres 2de seneste meget ærede Skrivelser av 18de og 25 Julii passato giver om Hr. Ole Moldes³⁾ Befordring til Stoeds vice-pastorat, avlegger Jeg herved min underdanigste og ydmygste taksigelse. Siden Monsr. Porsanger er

1) Michael Baade, f. 1734 i Trondhjem. Navnlig efter biskop Nannestads raad blev han indskreven som første alumnus ved Seminarium lapponicum, hvor han lagde sig efter det lappiske sprog. Blev 1757 dimitteret fra Trondhjems skole, 1760 teol. kandidat og var 4 aar huslærer hos provst L. F. Broch paa Hitteren, hvor han fortsatte sit studium af lappisk. Blev 1765 missionær til Porsanger og 1770 sogneprest sammesteds. Senere blev han sogneprest til Vikedal i Ryfylke. Døde 1799.

2) Aarsskr. 1893 p. 34 og nr. 55 ovfr.

3) Se nr. 150 og 308 ovfr.

nu ventendes herop, og vilde blive Cassen til for stor Byrde, om han her skulde opholde sig paa dens Bekostning, saa bliver det vel best, at hand ved denne Leylighed bliver befordret, hvilket kan skee enten ved at blive strax Sogne Præst til Maasøen, eller ved at succedere Missionario Weldingh, naar denne sidste blev forflyttet til Maasøen. Paa denne sidste Maade kunde Monsr. Porsanger giøre størst Nytte med sit Sprog, og Jeg synes ikke, at Missionarius Weldingh med nogen god grund kunde deprecere denne Forflyttelse, hvorved han bliver Sogne-Præst og hans Indkomme temmelig formeeres. Naar han blev ved at acquitere sig vel, som jeg ikke bør tvivle paa, saa kunde han med tiiden beforders til noget bædre. For resten har Jeg intet derimod at erindre, om det skulde behage det høye Collegio at forestille Porsanger til Maasøen, hvor han dog og kan giøre god Tieneste. — — — —

812. Kopibog nr. 3 pag. 877.

1761 d. 17. Oktbr. til Etats-Raad Finckenhagen.

Den udi D: welbaar: Skrivelse av 27de Septembris passato indlagde vocation skal jeg med den Nordlandske Post, som nu snarlig herfra skal avgaae, tilsende Hr. Weldingh, og besørge, at hans Eeds-formul, saasnart den underskrevet vorder mig tilbage leveret, til Cancelliet remitteres. Porsanger er vel endnu ikke kommet her til Tronhiem, men, saa snart han kommer, og man har reguleret, hvad han ugentlig i alt behøver til ophold, skal jeg have den ære at tilmælde, hvad Seminarii Cassa her oppe dertil kan taale at erlægge. Dersom jeg til Foraaret kommer til at visiter i Nordlandene og Finmarken, som jeg vist tænker, om jeg faaer min baad færdig til den tiid, skal det være mig kiert, at have ham med i Følge.

813. Kopibog nr. 3 pag. 924.

1762 d. 6. Marts til Etats-Raad Finckenhagen.

— — — Jeg har talt med Hr. Profess. Leem, og, saasnart han faaer revideret Morten Lunds¹⁾ finske catechismus, skal der

¹⁾ Se nr. 142 ovfr.

begyndes med trykningen. De 7 poenit. Psalmer og Reenberg's¹⁾ morgen og aften-bønner kand gjerne trykkes der neere; thi Hr. Prof. Leem har sagt, at Monsr. Sandberg²⁾ kand staae for correcturen. Hr. Weldinghs Kirke-Psalmer kand ogsaa meget vel trykkes, endskiønt Endelserne ikke riimer sig. — — — Hr. Porsangers Testimon. public. er mig og fra D. velbaar. indhændiget, og skal han nu med det første blive ordineret. Det kunde vel behøves, at Hr. Porsanger blev Hr. Prof. Leem i hans alderdom adjungeret, men jeg seer for nærværende ikke, hvor hans Løn skulde komme fra, som dog vel maatte være 200 rdr., med mindre enten Hospitals Kaldet her i Tronhiem blev vacant, da Hr. Porsanger kunde erholde samme, eller ogsaa eet og andet av de største Kald her i Stiftet bleve leedige, da det kunde blive den Præst, som fik dem, paalagt, at udbetale til Hr. Porsanger en aarlig vis summa. Dersom det høye Colleg. skulde ville være saa gunstig, at see Hr. Hans Hammond³⁾ til Hospitalet forflyttet til et andet Præstekald enten i Norge eller i Dannemarc, om det end ikke var eet av de store Kald, saa kunde Hr. Porsanger blive her med det samme; thi der blev dog vel nogen Raad til saadant et Tillæg, at han kunde have 200 rdr. alt i alt, og saaledes kunde Michael Baade⁴⁾ komme i hans Stæd, som Missionar, til Ost-Finmarken. Monsr. Peter Daniel Baade⁵⁾ har jeg allerede tilmældet, at hans offerte ey kand vorde Collegio proponeret. Jeg er etc.

814. Kopibog nr. 3 pag. 931.

1762 d. 7. April. Til Hr. Porsanger her i Tronhiem sendte jeg i et Brev følgende Lappiske Documenter, sc. 26 av Hr. Weldingh oversatte Kirke-Psalmer tilligemed de 7 poenit. Psalmer, Reenberg's morgen og Aften Bønner og confirmations Bønnen,

1) Morten Reenberg, f. i Viborg 1660, 1693 prest paa Møen, 1694 magister, 1709 prest ved Helliggeists kirke i Kjøbenhavn og 1720 ved Frue kirke sammesteds og stiftsprovst. Døde 1736. Hans bønnebog var oversat fra engelsk.

2) Se nr. 459 ovfr.

3) Se nr. 219 og 581 ovfr. samt nr. 819, 825 og 827 nedfr.

4) Se nr. 810 ovfr.

5) Var dengang lærer hos Peder Krog i Værdalen. Se foreøvrigt nr. 13 ovfr.

hvilke alle hand, efter Collegii missionis ordre, skal saa læselig reenskrive, at de derefter til trykken kand vorde befordrede; men hvad sig confirmations Bønnen angik, saa skulde hand forkorte den, først paa Dansk, og sende mig den til Eftersyn, da den siden derefter paa lappisk skal vorde forkortet.

815. Kopibog nr. 3 pag. 947.

1762 d. 1. Mai til Etats-Raad Finckenhagen.

— — — De mig tilstillede 7 poenit: Psalmer, Reenbergers morgen- og Aften Bønner, Hr. Weldings oversatte Kirke-psalmer og Confirmations Bønnen, efter Forlangende forkortet, bleve straxen til Hr. Porsanger leverede for at reenskrives. — — — Fra Hr. Welding tilsendes ogsaa herved det h: colleg: en Ansøgning, hvorudi han, formedelst sin alt meer og meer tiltagende Sygdom, begjærer tilladelse, i denne Sommer at reyse til Dannemark igien, hvorimod han erbyder sig til, av egne Penger at lønne successorem i 2de Aar med 100 rdr. aarlig, og tillige at lade trykke Hr. Pontoppidans Forklaring paa Finsk, som han allerede har verteret. Hr. Prof. Leem er meget imod, at hans Psalmer skulde trykkes; thi han siger, at det Lappiske er derudi overmaade slet, uden at see paa Rimene, men jeg tenker det er best, at conferere med Hr. Porsanger først om den Sag, hvilket skal skee med det allerførste, hvorefter og hans oprigtige Sentiments skal blive D: velbaar: bekiendtgjordt.

816. Kopibog nr. 3 pag. 953.

1762 d. 15. Mai til Hr. Etats-Raad Finckenhagen.

Efter Løfte haver jeg nu indhæntet Hr. Porsangers Betænkninger over Hr. Weldings oversatte Kirke Psalmer, hvilke jeg har den Ære hermed at tilstille D: Velbaar: in originali, og sees derav, at versene i bemeldte Hr. Weldings Psalmer skal være meeget slette, efterdi de til en stor Deel bestaaer av halve og i midten oplugede ord, der desuden ere satte i en saadan forvirred orden, at Meeningerne neppe vil forstaaes av en studeret, langt mindre av de eenfoldige Finner, hvorfor det vel er best, om samme og finder det høye colleg. approbation, at disse psalmers trykning

maatte beroe, indtil der med tiiden kunde gives nogen, der er i stand til at oversette dem bedre. — — — —

817. Kopibog nr. 5.

1762 d. 26. Mai. Berettede Biskoppen mig (d. e. amanuensis, som førte kopibogen), at Hr. Profess. Leem allerede for aaret 1762 hos Hr. Consistorial-Raad Bruun i Størdalen har oppebaaret contingentet, stort 50 rdr., til Seminar: Lapponic: og samme ovenmeldte dato fik ogsaa Hr. Prof. Leem Anviisning paa Hr. Testman i Skongen, hans contingent til Semin: lapp:, ligeledes 50 rdr., tilsammen 100 rdr., som Hr. Profess. Leem har faaet, hvilket beregnes i hans Løn.

818. Kopibog nr. 4 pag. 59.

1763 d. 11. Juni til Hr. Etatz-Raad Finckenhagen.

De poster i deres Velbaarenheds ærede Skrivelse de dato 21. maj pass:, der bleve ubesvarede og til denne Tid reserverede, har jeg hermed den Ære at meddele følgende Efterretning om. Hvad Hr. Prof. Leem og hans under hænde havende verk med sine omstændigheder angaar, da har jeg gandske nøye confereret med ham derom og altsaa kand melde, at hand hidtil fornemmelig har samlet paa materialier og udarbeydet dem, hvilket er skeed, dels ved at excerpere mangfoldige Sprog af hr. Prof. Ewalds Concordants¹⁾ og oversette dem paa Finsk, dels og ved at udvikle Derivata af sine Primitivis, hvilket er et møisommeligt arbeide, men ikke desmindre er hand dog allerede kommet til Lit. G. Skal nu det hele Lexicon efter saadan Plan udarbejdes, bliver det et stupende vidløftigt verk, da det kommer til at udgjøre 1000 Ark endog compress skrevet, som er meget over 500 trykte ark, hvilken vidløftighed er tildels gandske unødvendig og tildels foraarsager alt for stor bekostning. Hvorfor mine Tanker, hvilke Hr. Prof. Leem har intet at indvende imod, herom ere, at det bør forkortes, lmo ved ikke at indføre saa mange Sprog, siden det ey kand behøves, og 2. ved at udelade alle substantiva Verbalia, dem enhver selv lettelig kand formere, som veed lidt af Grammatik, saa at verket ikke maa

¹⁾ Bibelske Concordants, Kjøbenhavn 1748—49, udgivet af Enevold Ewald (titulær professor i teologi og direktør ved Waisenhuset; døde 1754).

overstige 6 trykte alfabeter. Og naar denne nye Plan bliver fulgt, kand Begyndelse med Trykningen skee efter et aars Tiid, som tildels ikke endnu kunde skee i mange aar. Men skal verket komme saa hastigt ud, saasom ønskeligt var, saa behøvedes endog, efter Hr. Prof. Leems egne Tanker, at hr. Porsanger til Sommeren kom herhid for at assistere ham ved at conferere med hinanden, førend noget bliver trykt, og saaledes kunde ved hr. Porsangers Ankomst straks Begyndelsen til Trykningen skee, idet, at saasnart noget var revideret, kunde det gives i Trykken, allerhelst da Trykningen her i Thjem gaar langsomt for sig og lider gandske vel Ophold uden Trykkerens skade, saasom hand desuden dagligdags har smaa ting nok at trykke. Hvad de latinske ord angaar, som skal føies til, da vil det koste Hr. Prof. Leem overmaade stor Møye, da hand saaledes maa tage alt paa nyt op igjen for at skrive de latinske ord til, hvilket tildels vil blive vanskeligt for ham, tildels og synes at være ufornødent; thi Øyemerket derved skulde vel blive at befordre saadan Lexici almindelig afgang; men der ere vel ikke mange udenlandske, der ville bekymre sig derom, uden maa-skee de Svenske, der dog uden stor Møye gandske vel forstaae det Norske. Dog dependerer dette af det høye Collegii godtbefindende, om de latinske Navne skal settes dertil, da jeg dermed gjerne vil være behjælpelig, paa det at alt kunde blive accurat. — — —

819. Kopibog nr. 4 pag. 79.

1763 d. 22. Oktbr. til det høy Kgl. Missions Collegium.

— — — Hvad den lappiske bønnebog angaar, som Hr. Prof. Leem her har ladet trykke, saa har jeg ikke seet den, førend den var færdig trykt, da jeg og erindrede, at det havde været godt, at titulen og en Conspect over Indholdet havde tillige været trykt paa Dansk; Men siden nu det høye Colleg. befaler at saadant i Henseende til et vist Antall Exemplarer bliver iagttaget, samt, at der til samme Ex. bliver føjet en Fortale og Dedication til hans Majst., saa skal saadant tilhobe strax settes i verk. Da jeg forrige Sommer var i Nordland, betalte jeg Missions Contingentet til hr. Biskop Friis for Aar 1758—59—60 og 61, resterer altsaa kun for forrige Aar 1762, som jeg havde agtet at betale hr. Biskop

Friis ved hans Nærværelse denne Sommer her i Byen; men skede ikke formedelst hans uformodentlig hastige bortrejse og skal derfor nu strax ske til Mr. Myhre¹⁾, saasom jeg har det høje Collegii ordre for mig; thi, at det ikke tilforn er skeed til Mr. Myhre, har aarsagen været denne, at hand ingen fuldmagt har opviist til at imodtage penge paa Hr. Biskop Friises vegne; og naar betalingen skeer til Mr. Myhre, skal og tillige iagttages og Biskop Friis godtgjøres den 1 rds. difference, som ham forlidt er betalt i henseende til de ovenanførte aaringer samt de 80 rdr., som ham blev fra- dragen af 1758 aars Contingent, saasom jeg den gang ikke havde mine papirer hos mig, og intet bevis saa derfor, at samme 80 rdr. vare udbetalte af Biskop Friises Commissionair til hr. Prof. Leem. For dette indenværende Aar 1763 er miss. Conting. endnu ikke tilfulde indkommen, men skal og blive udbetalt, saasomt det indkommer, ligesom herefter aarlig skee skal, til Mr. Myhre. Det Hr. Welding som præst til Maasøen tilgodehavende af Finmarkens præsters præbende beløber sig til 7 rdr. aarlig og sendes derfor herved 14 rdr. i Banco Sedl. for aarene 1762 og 63 at regne fra 11te Septbr. 1761, da Hr. Welding blev kaldet til Maasøen d. 11. Septbr. indeværende Aar, hvorhos jeg dog reserverer mig min Ret i henseende til det pro rata af Capituls Skatten, som jeg aarlig erlegger med 8 rdr. 19 Skill. til Stiftsamtskriveren for Finmarkens præsters præbende gods og vil søge Regres for i næste Aars præbendes udbetaling, efterat jeg har faaet mere lys i denne Sag, end jeg for nærværende tid besidder. Den beste Status Hr. Porsanger kunde faae at subsistere ved her i byen, naar hand til Sommeren skal adjungeres Hr. Prof. Leem, bliver Hospitalets Kald, hvorfor det indstilles til det høye Coll. gunstigst at see Hr. H. Hammond, nærværende Hospitalspræst, imidlertid forhiulpen til et andet præstekald, hvorom hand nok selv indgiver sine ansøgninger, naar convenient vacance maatte falde, da hand ønskede at komme til Danmark eller i det mindste Sør efter, saasom hand ikke taaler det haarde og kolde Clima heroppe, men vil gjøre megen god Tjeneste i Guds Kirke, om hand forflyttes til et mildere Clima, thi hand

1) Sikkerlig Torchild Myhre, kommissionær i Trondhjem, død 1803.

er en meget vel begavet præst, der gjør sig største flid med alle sine forretninger og fører derhos et christeligt og anstændigt levnet. — — — —

820. Kopibog nr. 4 pag. 81.

1763 d. 29. Oktbr. til Professor Leem.

Velbaarne Hr. Et. Raad Finckenhagen har i Skrivelse af 8de octbr. indberettet mig, at D. Velbyrdighed til stor Fornøjelse for hans Excell. Præsidi har nedsendt 3de Ex. af den lappiske Bønnebog, som her er bleven trykt, men at hans Exc. Præsides derhos har beklaget, at Titulen og det til slutning over materierne tilføjede Register ikke tillige var trykt paa Dansk og sat foran, at mand ved hjælp af samme strax kunde see Indholdet. Og endskjønt hans Velb. Hr. Et. R. Finckenhagen har meddelt hs. Excell. Præsidi Copie af den Efterretlighed om Indholdet, som D. V. skriftlig har communiceret hr. Et. R., saa dog efterdi hs. Maj. selv med stor velbehag vilde ansee dette Skrift som den 1ste prøve af Seminarii gudelige Arbeide, saa agtes det for anstændigt og fornødent, at titul Bladet til bemelte bønne bog tilligemed Registeret over Indholdet og en Dedication til hans Maj. som Seminarii Stifter blev trykt paa Dansk og føjet dertil, førend den allerunderdanigst blev overleveret. Desforuden har og hr. Et. R. tilmeldet mig, at det høje Collegium gjerne saae, jeg vilde have indseende dermed og tillige give den underretning, at saadan Dansk version og Præfatio ey gjordes nødigt til alle, men kun til saa mange Ex., som behøvedes til membra Collegii og en del curieuse Liebhabere. Og alligevel Hr. Et. R. tilforn derom har tilskrevet D. V., saa er dog siden hs. Exc. Præsidis Resolution falden, at jeg skulde concurrere dertil. Af ovenmeldte aarsager haaber jeg, D. V. er saa god at communicere mig til Eftersyn det af Collegio forlangte Tilleg, saasart det er færdig skrevet, førend det bliver trykt, og i det øvrige haaster dermed saameget muligt er, saasom det høje Colleg. driver sterkt derpaa, at det hastig maatte fuldbyrdes.

821. 1763 30. Novbr. fra Knud Leem, T.hjem. (StA.).

Høy-Ædle Hr. Biskop etc.! Herved tilsendes D. H. den anbefalede Dedication samt et Dansk Register over den Lappiske Bønnebogs Indhold, som det Gunstigst maatte behage Dennem at gjennemlæse og censurere over; at samme ikke, førend nu, fremkommer, er af Aarsag, at jeg i nogle Aar til stoer Hinder og Sinkelse for mig i mit øvrige Arbejde, som imidlertid har maat hvile, haver haft at bestille med at oversætte Lutheri catechismus, i anledning af at samme, oversat af Hr. Weldingh, blev mig for nogen Tiid siden fra Collegii tilskikket til Eftersyn. Med dyb veneration henlever etc. Deres etc. Knud Leem.

822. Kopibog nr. 4 pag. 89.

1763 d. 30. Decbr. til Hr. Prof. Leem.

Velædle og højlærde, højstærede Hr. Professor! Det communicerede Mst. ang. den Lappiske Bønne Bog sendes herved igjen tilbage, og saasom det høje Collegium har udtrykkelig befalet mig at conferere derom med Hr. Prof. og at sørge for, at alt bliver ordentlig og Collegii forlangende i alle maader opfyldt, saa vilde Hr. Prof. ikke fortryde paa, at jeg herved tillige ytrer dem mine Tanker om et og andet, som derved maatte observeres. 1mo: Jeg synes det bliver best, at titulen bliver baade Lappisk og Dansk i begge Sprog, først det Lappiske og derefter det samme paa Dansk. 2do: Hvad Dedicationen angaar, saa er den gandske smuk, og har jeg derved intet at erindre, uden at jeg ønskede, at Hr. Prof., saasom jeg mener, imod Enden, naar der tales om *Seminarium Fridericianum* og Kongens store Naade og gavmildhed i h. t. det sammes Stiftelse, da vilde være saa god at specificere det, som af hs. Maj. er henlagt til Seminarium, og da saadant ikke kand være Hr. Prof. i alle maader bekjendt, saa vil jeg her tillige anføre, hvad Kongen dertil har skjenket, sc: den staaende Kapital er nu 7100 rd.; desuden er, som Hr. Prof. selv veed, 200 rd. af Hospitalet aarlig henlagt til Seminarium tilligemed 50 rd. af Skongens og 50 rd. af Størdalens præstekalds aarlige Indkomster samt 80 rd. udaf Missions Contingentet, eller den Afgift, som Kirkerne her i stiftet aarlig svare til Missions Væsenet, tilsammen stor 157 rdr. Hertil

kommer endnu, at der gaaer hver Søndag en Tavle om i de 3 Kjøbstæds Kirker, sc: Thjems, Christiansund og Molde, som tilhobe kand indbringe Seminarium omtrent 30 rd.; og altsaa nyder Seminarium aarlig det samme som Renten af en Capital, stor 6900 rd., og har altsaa aarlig Indkomme af 765 rd., som blive anvendte, den største Deel, til Docentis Løn og det overskydende til alumnos, hvoraf de, som ere nødlidende og trængende, bekomme Klæder, Bøger etc., og andre ved Seminarium forefaldende udgifter bestrides. 3tio: Collegium forlanger og en Fortale, hvorudi kunde efter mine Tanker korteligen afhandles følgende 2de Poster: a — kunde anføres, hvo af alumnis, der har contribuert noget til bønnebogen, og hvad enhver navnlig har oversat, samt hvad hr. Prof. selv har gjort derved; b — kunde der kortelig meldes, om Dialecten, at det er den samme, som bruges i Finmarken og Norderst i Nordlandene til Tromsøen, og mand synes at have aarsag til at holde denne for den vigtigste i henseende til vore Lapper. De andre, hvis Dialect kand differere noget, kand dog og let finde sig i denne, naar de blive noget vante derved etc. etc. etc.; c — kunde anføres, at mand inden kort tid kand vente en oversættelse af Joh. Evang. og efterhaanden af det gandske Nye-Testamente samt inden faa aar et fuldstændigt Lapp. og Dansk Lexicon, hvor mand har i Sinde at sette de Latinske ord til, hvor det kand behøves. 4to: Istæden for de ord: Register over Indholdet, ønskede jeg, at der kun blev brugt det eeneste ord: Indholdet, ligesom jeg og ønskede, at Hr. Prof. vilde udelade den undskyldning, som gjøres tilsidst, fordi at der findes ingen Bøn for Kongen i denne bog. Endelig erindres, at der bliver trykt 12 Exemplarer af dette tilleg, hvoraf Kongen faaer 1, Præsens 1, og Collegii Membra 5, hvilke 7 Exempl. Hr. Prof. og vilde være saa god at drage Omsorg for, at de, føjede til den Lappiske Bønne-Bog, blive indbundne i smukt Engelsk Bind paa Seminarii Bekostning, da Kongens og Præsidis Excemplarer og faaer være forgyldt paa Snittet, og det var at ønske, at alt kunde blive jo før, jo heller færdigt, saasom jeg atter har faaet Erindring derom af Collegio. Jeg er med megen consideration etc.

823. Kopibog nr. 4 pag. 93.

1764 d. 14. Januar til Hr. Etats-Raad Finckenhagen.

I følge af mit med forrige post gjorde løfte har jeg nu den ære at tilmelde D. V. mit skyldigste Svar paa de Poster, som endnu staae tilbage. Angaaende alumnus missionis Studiosus Sandberg¹⁾ har jeg allerede talt med Hr. Mag. Schjøning og hand er med mig enig i at mage det saa, at monsr. Sandberg kunde endnu et aar beholde det ham tillagde stipendium, endskjønt Sagen har havt sin vanskelighed, saasom samme stipendium er for rum Tid siden tillagt en anden, hvilket kommer deraf, at hr. magr. Schjøning proponerede efter sædvane 3de personer og meldede intet om, at Sandberg efter billighed burde have det 1 aar endnu; dog kand Sagen redresseres ved at lade 1 af de sidste 3de udnævnde, som best kunde taale det, bie efter sit Stipendii udbetaling til aarets udgang.

Da den Norlandske Post nu er ankommen, saa indstilles til det høje Collegium, om der ikke med denne samme skal gaae ordre til Hr. Porsanger, thi ellers kand hand ikke ventes hid til næste Sommer, og hans Nærværelse behøves virkelig jo før jo heller, naar der skal blive noget af det Lappiske Lexicon, førend Hr. Prof. Leem dør; thi samme brave Mand begynder nu meget meer at skranke end tilforn og er derhos en gammel mand, som ikke kand vente at leve meget længe i betragtning af det onde, hand i sine yngre Aar har lidt, endskjønt der er intet at udsette paa hans flid, som endnu er utrættelig og fast overstiger hans Kræfter. Men da her er intet andet Middel til hans subsistence, om ikke Missions Cassen skal graves for meget, end at Hospitalets Kald bliver gjort ledigt for ham — saa indstilles tillige underdanigst til det høje Coll. at see Hr. Hammond, værende Hospitals Præst, befordret til et andet brød, jo før jo heller, paa det at denne omstændighed ikke skal legge nogen hindring i Sagen. I det øvrige kommer det an paa det Høje Collegii godtbefindende, hvorvidt Hr. Hammonds forslag i andre maader skal finde approbation.

¹⁾ Se nr. 459 ovfr.

824. Kopibog nr. 4 pag. 95.

1764 d. 25. Januar til Hr. prof. Leem.

Herved sendes endeel af velædle Hr. Professors Msct. tilbage efter at samme, med deres tilladelse, til lettelse for bogtrykkeren er omskrevet, ved hvilken Lejlighed og noget paa sine Stæder ogsaa er tillagt, og ordenen, synderlig i henseende til deres begyndelse i Fortalen, som bekvemmeligst kommer til sidst, noget forandret. Dette formeldes saa betimeligt, at Trykningen des før kand begynde. Resten skal med første følge, at Bogtrykkeren derfor ikke skal forlænge opholdes.

825. 1764 28. Februar fra H. Hammond [Trondhjem]¹⁾ (StA).

Høyædle etc. Hr. Biscop! D. H.s ærede bekom Ieg i aftes Klokken 10, og læste det vel 10 gange, da Propositionen forekom mig betænkelig; men Ieg vendte om, hvor Ieg kom fra, til Hr. Sorensskriver Thams, som boer der, og spurgde nøyere ud omstændighederne; Ieg betænkedes og, at De, hvis bestandige grace Ieg stedse til min Død venererer og erindrer med taknemmelighed, holder det for raadelig at tage derimod; Suhm meener og saaledes: saa har Ieg i Herrens Navn fatted det forset at tage derimod, NB i haab, at efter Nannestad bliver De min Bisp igien, og saa kan meget gøres i denne Tour; beder derfor underdanigst, De vil svare Collegium saa: at Ieg takker underdanigst for dette Brød, som passende paa min Helbred, og gjerne gav Porsanger Plads, saasom Missions Sager ere af større betydning, end at de taale forhaling, og derfor haaber, at Ieg erindres i Tiden; dog kand Ieg ey af Bragnæs capellanie hverken betale de 200 rdr. til Porsanger eller bekoste trykning til Missions Historien; men vil gjerne arbejdes den ud, naar Documenta mig leveres, i haab at Ieg siden forflyttes, saa at Ieg settes istand til at bekoste Trykning; paa denne maade er Ieg fornøyet dermed, og tager Hr. Et:[atsraad] Fink:[enhagen] for hands stoere omhue og ømhed.

Ieg angrer hiertelig paa Nordrehoug, men Canceliet er altid plaget af forstoppelse; vilde D. H. bære den Grace for mig og

¹⁾ Med Gunnerus' haand: Giv. Collegio Efterretn. d. 3. Marts 1764. Se nr. 827 nedfr.

skrive som af sig selv, at naar ieg fik Nordreh:[oug], saa fik Porsanger sit og M:[issionen] Historien. Dog heri som De synes, ieg er fornøyet med Bragnæs.

Dette er det ieg i hast har resolveret til, da ieg staar færdig at reyse til min broeder, hvilket er aarsagen, hvorfor ieg ey Personlig, som ieg burde, før i anden Uge, kand opvarte Dem og takke Dem for ald Deres goedhed. Men dette Propos er uforanderlig, ieg vil til Bragnæs, hvor ufordeelig ved første øyekast i min Situation det synes. Jeg har stedse seet prøver paa, at de er min Patron, og haaber, de nu viser det endda denne gang, med saadan Forestilling, at ieg ey dør som Capellan der, thi ieg er ung!

I haab om at De laver alt paa beste, har ieg den ære at recommendere mig, forblivende Deres underdanige Tiener H. Hammond.

826. Kopibog nr. 4 pag. 578.

1764 d. 3. Marts til Hr. Andreas Porsanger angaaende hans Vocation til Hospitals Præst etc.

Da det Høje Missions Collegii Resolution efter min derom gjorte Forestilling nu er mig i Skr. af 11. febr. pass. tilmeldet, at Der. Velærv. skal komme her til Trondhjem som Hospitals Præst og den gamle Hr. prof. Leems adjunctus, saa tillegger jeg dem herved ordre, at de saa betimelig som skee kand, tager afsked fra Finmarken og begiver Dem paa reisen her hid, hvilket dog maaskee ej før kand skee, end med Kjels Jægt, som denne Sommer gaar til Vardøe, saa at de i det seneste med sammes retour kunde ventes hid. Hospitalets Kald bliver nu snart frit, og imidlertid, skal der sørges for, at de ingen Nød her i Trondhjem skal lide. Kunde De bringe nogle Naturalier og tildels en og anden smuk fjeld Urt med sig, vilde jeg erkjende saadant med Taksigelse. Det vilde og være godt, naar Der. Velærv. har gjort sig saa mange finske Navne bekjente paa urter og andre Naturalier, som i deres Egn vides, idet at saadant og vil være en hjælp i henseende til det nye finske Lexicon, som de fornemmelig kommer til at assistere Hr. Prof. Leem udi. Iøvrigt gratulerer jeg dem til denne deres befordring, ønsker Dem en lykkelig Rejse og er med megen Ære etc. — — —

827. Kopibog nr. 4 pag. 183.

1764 d. 3. Marts til Missions-Collegiet ang. Hr. Hammonds¹⁾
Vocation til Bragnæs og Missions Historien.

D. V.s seneste meget ærede af 11. febr. har jeg rigtig erhholdet. Det høje Collegii Resolution angaaende Hr. Porsanger kom vel ikke saa betimelig, at jeg med sidste nordlandske Post kunde beordre ham at forføje sig hid til Trondhjem til Sommeren, saasom posten da allerede for nogen tid siden var afgaaen, og jeg kunde ikke formaa Postmesteren til at opholde den længere. Men jeg haaber dog nu med det allerførste at finde Lejlighed til at gjøre Hr. Porsanger det høje Coll. Resolution bekjent, saa som den seneste Kgl. Skatte Forordning tilligemed visse Cancellie og Cammer ordre maa uden ophold sendes nordefter.

Jeg aflegger og min underdanigste taksigelse til det høje Coll. for den grace, samme vil have i at befordre Hr. H. Hammond, paa det at Hospitals Kaldet kand blive vacant for Hr. Porsanger, naar hand kommer. Hr. Hammond har givet mig tilkjende, at hand er vel fornøjet med Bragnæss Capellanie, om det skulde falde i hans lod, i Haab at det høje Coll. i fremtiden vil have Naade for ham til noget bedre; men hand declarerede derhos, at hand af Bragnæs Capellanie hverken kunde betale de lovede 200 rd. til Hr. Porsanger, ei heller bekoste trykningen til den Missions historie, som hand offererer sig til at udarbeide. Dog tilbyder han sig ligefult at ville arbejde den ud, naar hand dertil blev assisteret med fornødne Documenter, om hvilket sidste jeg har givet ham forsickring, hvad de documenter angaar, som findes i Stifts Kisten, saa vel som og hvad jeg ellers kand have samlet for mig selv, missions historien vedkommende, som vel bliver den vigtigste hjælp til hans arbejde, da jeg foruden en del andre Sager besidder sl. Hr. Rector Skankes missions historie skreven med hans egen Haand som Concept til det Exemplar, han nedsendte til det høje Missions Collegium, og hvoraf jeg seer, at Hr. Just. R. Jessen²⁾ til dels har betjent sig i det saakaldede Dänische Bibliothek, hvilken concept sl. Hr. Rector Skankes Søn, Sogneprest til Grytten i Romsdalen,

¹⁾ Se nr. 219, 581 og 825 ovfr.

²⁾ Se nr. 247 ovfr.

har foræret mig. Ellers formeente Hr. Hammond, at det nu vacant værende Nordrehougs Kald i Christiania Stift ikke vilde overstige hans Kræfter, saasom Climatet er mildere end her, og naar hand kunde være saa lykkelig at erholde dette, som han helst ønskede, saa forblev hand ved sit løfte i alle maader i henseende til de 200 rd. pension til Hr. Porsanger, indtil Hospitalspræsten efter et par aars forløb bekommer sin fulde Løn med videre.

Jeg har fornummet af bemelte Hr. Hammond, at hand ved en Skrivelse fra D. V. incidenter er bleven underrettet om, at Hr. professor Leems Msct. om Finmarken og Finnerne skulde paa Kgl. allernaadigst bekostning blive trykt i Kbhvn. og at Kobberne dertil allerede vare stukne: i anledning af hvilken Sag, jeg tar mig den frihed herved at melde, at jeg besidder et, endog efter Hr. Prof. Leems egen tilstaaelse bedre udarbejdet exemplar af samme Finmarkens og Lappernes Historie, som Hr. prof. Leem dels egenhændig har skrevet, dels og har diceret en studioso i pennen, hvorfor jeg gjerne offererer en Copie af mit Expl. til det høje Collegii Tjeneste, om det skulde forlange. Da alle ting, Hr. prof. Leem i sin historie skriver om, ere mig og vel bekjente, og der kunde være et og andet hist og her at observere og tillige undertiden paa nogle faa Stæder at rette, dog mest hvad Stilen angaar, saa er jeg tillige gandske villig forivejen at conferere med hr. professoren om saadanne ting og derefter at lade exemplaret renskrive paa Seminarii bekostning. Ja jeg tviler ingenlunde paa, at jo verket vilde imodtages med dobbelt bifald af publico, dersom de ting af natural Historien, Hr. prof. Leem hist og her berører, blev noget bedre og tillige nøjagtigere udførte, samt Linnæi navne allevegne tilføjede, hvilket jeg holt for, lod sig best gjøre i Anmerkninger neden under Texten, som jeg og er villig til at forfatte tilligemed en Fortale til bogen. Dog kommer denne Sag an paa det høje Collegii godtbefindende, saasom jeg for min person har desuden arbejde nok og intet derved intenderer, uden at Hr. prof. Leems Arbejde kunde blive til større Nytte og Fornøjelse og bekomme i det mindste i mange ting et præ for Schäfferi Lapponia¹⁾,

¹⁾ *Lapponia seu gentis regionisque Lapporum descriptio nova verissima*, Leipzig 1675, forfattet af Johan Scheffer (f. 1621 i Strassburg, 1648

som ellers er meget vel og grundig skrevet fast i alle maader og ikke har mange vigtige Feil, naar jeg undtager de faa og slette Tegninger og de vage(?) Navne paa Naturalier.

Naar det kand gaa an uden at præjudicere nogen anden, er jeg gandske villig til at proponere Hr. Birch¹⁾ paa Sneaaasen, thi der er intet at udsette paa ham.

828. Kopibog nr. 4 pag. 185.

1764 d. 9. Juli til Missions-Kollegiet.

— — Hvad mit løfte angaar at assistere med nogle Anmerkninger af natural Historien til Hr. Prof. Leems Lappernes Beskrivelse, saa vil det være min største Fornøjelse ligesom og min Skyldighed at opfylde samme, om det i saa kort en tid bliver mig mueligt, hvorpaa jeg højlig tviler, thi paa næste torsdag agter jeg, om Gud vil, at begive mig paa min Visitats Rejse i Dalernes provstie, og dermed vil den hele Sommer gaa bort. Den 1ste Deel af min flora Norveg. har jeg og allerede begynt at give i trycken her i T.hjem paa Dansk og latin in fol. med nogle faa Kobbere til, som vil ogsaa occupere mig, naar jeg kommer hjem og borttage alle mine frie Timer. Dog, bliver det mig mueligt at gjøre noget ved ovenbemelte anmerkninger inden den benævnte Tid, saa skal det ei staae igjen paa min Siide. — — — Hr. Porsangers Bestalling bevarer jeg til hans Ankomst, som ventes at ske i denne eller følgende Maaned.

829. Kopibog nr. 4 pag. 188.

1764 d. 20. Oktbr. til Missions-Kollegiet. Anmerkninger i henseende til Leems Lappiske Historie etc.

— — — Hr. Lemvig²⁾ har af dato 3die hujus betalt til

prof. i veltalenhed og politik i Upsala, 1667 tillige assessor i antiquitetskollegiet samt 1677 bibliotekar; døde 1679).

1) Se nr. 48 ovfr.

2) Jens Lemvig, prof. Leems svigersøn, om hvem se nr. 24 og 25 ovfr., 834 ndfr. og selsk. skr. 1891 p. 145, blev $\frac{22}{7}$ (ikke $\frac{8}{7}$) 1763 fra resid. kapellan i Stjørdalen befordret til sogneprest i det store Opdal prestegjeld, mod efter sit eget tilbud i to aar at yde tils. 800 rdl. til trykningen af Leems lexikon og 100 rdl. aarlig til sin svigermoder, om hun blev enke.

mig den 1ste termin af sit offert til det Lappiske Lexici Trykning med 400 rdl., hvilke samme i næste Regnskab skal blive anførte Seminario til Indtægt. — — —

Siden der endnu er tid dertil, er jeg gandske villig at fuldføre mit Løfte i henseende til nogle Anmerkninger henseende til Prof. Leems beskrivelse over Finmarken og Finnerne, især hvad natural historien angaaer. Jeg vil til den Ende lade reenskrive de Capitler af manuscriptet (saasom jeg har det), som vedkommer mit øjemerke og føje mine Anmerkninger dertil, og, naar jeg dermed kand blive færdig, skal saadant D. Velb. tilsendes.

830. Kopibog nr. 4 pag. 188.

1764 d. 17. Novbr. til Etatsraad Finckenhagen.

— — — Jeg beklager og af mit cor(?) den gode Hr. Weldingh, som nu igjen er kommen til Finmarken og har der, saasom Hr. Pr. Sylow¹⁾ beretter, været syg fra den 1ste dag af, hand kom i landet,²⁾ og det værste er, at der synes neppe at være bedre haab om helbredelse for ham, saalænge hand der skal forblive, hvorfor jeg er af den tanke, at dersom ei hans Sundhed imod al forventning skulde blive god og sterk, hverken hand er tjent med Finmarken eller Finmarken med ham, endskjønt jeg kand have den ære oprigtigst at forsikre, at jeg under ham noget meget bedre end Vadsø Kald, for hvilket der udfordres en stærk Kempe. Hand kunde vel og tjene Missionen ved sin Pen, endskjønt hand blev forflyttet til Danmark eller Søndenfjelds i Norge, hvor Climatet kunde være taaleligere for ham.

831. Kopibog nr. 4 pag. 188.

1764 d. 15. Decbr. til Etatsraad Finckenhagen
om prof. Leems msct.

D. V.s seneste af 24. Novbr. pass. har jeg havt den ære at modtage tilligemed fortegnelse paa de capitler af hr. prof. Leems

¹⁾ Se nr. 142 ovfr.

²⁾ Smlgn. nr. 137 ovfr.

msct., som blive at reflectere paa ved de anmerkninger af natural historien, jeg har lovet at føje til, saa vidt Hr. prof. Leems msct. dertil kand give Anledning. — — —

831 a. Kopibog nr. 4 pag. 190

1765 d. 18. Mai. til Etatsraad Finckenhagen.

— — — Hr. Porsanger intercederer for sin broder Samuel Andersen, som i 19 Aar har været Finne Skolemester ved Kielvigs Menighed, men formedelst sin tynde helbred i afvigte Sommer har maattet frasagt sig samme, at det h. Coll. naadigst og gunstigst vilde tillegge ham en pension paa 15 rd. aarlig fra den tid af, hand qvitterede, at hand ikke med hustrue og 6 smaa børn skal ynkelig omkomme. Han har meget got Skudsmaal af Hr. Missionario Schøning¹⁾ og hans forældre har villet opofre alle deres 3 Sønner til missionens Tjeneste. Hr. Porsanger assisterer efter formue sine fattige forældre; men beklager, at hand i nærværende omstændigheder, allerhelst da hand er bleven gift, ikke er i stand til at recke sin broder haanden. — — — Det første hæfte af Hr. Prof. Leems msct. over Finmarken har jeg endnu ickun af ham faaet renskrevet og indrettet, som hand vil have det, og samme skal med næste post tilligemed mine Anmerkninger derover nedsendes, og siden kand hver Postdag nogle hæfter blive nedsendte; thi Msctet er nu næsten gandske renskrevet, og jeg er og kommen vidt i Arbejdet med mine Anmerkninger, saa at det hele Msct. med alle sine Anmerkninger kandes nedsent, om Gud vil, (inden) næste St. Hans Dag; thi saasom jeg da har sat mig for at visitere i Romsdalen og paa Nordmør, samt i Foesens Provstie, saa maa jeg før den tid have bemelte sag færdig. Til Nordlandene har jeg denne sommer ej tordet vove mig, saasom min Helbred har forbuden mig det aldeles, da jeg denne vinter har været meget syg og ofte sengeiggende, saa at der undertiden har ickun været lidet haab til Livet. Nu begynder jeg først saa vidt at komme mig, at jeg tør begive mig udi luften. — — —

1) Jac. Elias Schøning, se nr. 154 ovfr. og selsk. skr. 1892 pag. 60.

832. Kopibog nr. 4 pag. 191.

1765 d. 25. Mai til Etatsraad Finckenhagen
med Msct. og Anmerkninger.

Herved har jeg den Ære efter Løfte at nedsende det 1ste hæfte af hr. Prof. Leems Msct. tilligemed mine Anmerkninger derover. Længere gaaer ikke det første Capitel, og med næste Post skal continuationen følge. Det er mig umueligt tillige at levere nogen latinsk oversættelse af mine Anmerkninger, da saadant vilde betage mig for meget tiden, naar jeg skulde først skrive i et Sprog og siden oversætte det samme i et andet, endskjønt det vel kunde være mig lige meget, i hvad Sprog jeg conciperede. Efter mine tanker bliver det derfor best at lade Candidatus Brünniche¹⁾ paa Eilertzens Collegio, som har gjort sig bekjent ved sine Afhandlinger i Naturhistorien, oversætte mine Anmerkninger i det latinske. Dog fører jeg ham an ickun af de Aarsager, fordi jeg ingen anden kjender, som er Arbejdet saa vidt voxen som hand; og meener jeg, at den Sag kand ingen difficultet have, da mine Anmerkninger blive ej saa overflødige og for det meste gandske korte. Naar der havdes god tid dertil, saa maaskee der kunde vel og her findes en Candidat, som gjorde oversættelsen under min Opsyn; Men jeg befrygter, at saadant vilde trainere tiden for mig, da de, som dertil kunde være delige, har desuden den hele dag nok at bestille. Ej at melde om, at jeg før St. Hans Dag neppe vilde have tid til at oversee og corrigere nogen version. I øvrigt holder jeg det for aldeles fornødent, at hr. Prof. Leems msct. bliver nøje confereret med det gamle, og at saavel den Danske text som den latinske Oversættelse i alle Maader bliver forandret efter det nye Exemplar, dog ligegyldige ting og constructionen undtagne; hvilke forandringer heller ei kand, efter mine Tanker, forårsage stort Bryderie.

833. Kopibog nr. 4 pag. 191.

1765 d. 1. Juni til samme med Anmerkninger over Leems Msct.

Jeg har herved den Ære at nedsende 1) 2det, 3die og 4de Cap. af Hr. Prof. Leems Msct. fra p. 9—104 incl. tilligemed mine Anmerkninger over det 3die og 4de Cap. pag. 7—14. 2) — — —

¹⁾ Marcus Thrane Brünnich, se aarsskr. 1888—90 p. 239 og nr. 799 ovfr.

834. Kopibog nr. 4 pag. 191.

1765 d. 8. Juni til Etatsraad Finckenhagen..

— — — Mine nedsendte Anmerkninger over det 1ste samt 3die og 4de Capitel ere ventelig til rette Tiid nedkomne tilligemed Msctets 4re første Capitler. At samle mine Anmerkninger til et Cap. gaar ei an (endskiønt de fleste vel blive ved det 13de Cap. om fiske-rierne), da hist og her nødvendige Anmerkninger behøves, saasom D. V. noksom selv skjønner, naar de ickun behager at give Agt paa især det 4de Cap. om et langt Straa, som Finnerne bruge i deres Handsker for varme skyld.¹⁾ Hvo i al verden kand læse saadant uden med ønske, at faae Kundskab om dette lange Straaes botaniske Navn med videre. Ligeledes findes hist og her en hoben Norske Navne, i Anledning af Jagt, Fiskerie og saavel paa Dyr, som ingen Udlænding, ja neppe nogen Dansk kjender. Hvor kjedsommeligt vil det ikke være for h.s Maj. og enhver Læser, naar saadanne Ting ei korteligen forklares, at det kand vides, hvorom der tales. Følgelig skal jeg, om h. Exc hr. Præses og de øvrige højtbydende Herrer behager, continuere at nedsende mine Anmerkninger paa den Maade, som er begyndt. Siden jeg seer, at det høje Coll. vil bekoste Kobbere, skal jeg og gjøre mig en fornøjelse af at nedsende nogle faa Teininger, som kunde give verket en lustre, da saadanne Teininger ej skal komme til at forestille Ting, som allerede tilforn vare aftegnede eller noksom bekjente. Skulde det h. Coll. approbere min ringe Tanke om at lade Msctet rette efter det senere nedsendte, saa troer jeg, at tilforn ommelte Brünniche i en hast expederede deslige Ting til største fornøjelse, saa at verket gjerne for den Sags skyld kand komme fuldkommen betids herud. Det 5te Cap. har jeg endnu ikke faaet fra hr. Prof. Leem reenskrevet og rettet, som det bør være; men med næste post haaber jeg at kunne nedsende det og maaske mere tilligemed mine Anmerkninger, naar og hvor de kunde behøves. Imidlertid arbejder jeg nu paa mine Anmerkninger til det 13 Cap., som blive vidløftigst. Hr. Prof. Leem har talt om nogle forbedringer til det allerede nedsendte 2det Cap. om Sproget, som hand vilde lade mig tilstille for at afsende

1) Sennegræs, en art *Carex* (oftest *C. vericaria*).

dem med Posten. Faaer jeg dem betids, saa skal de hermed følge. Hr. Fürstenberg¹⁾ er i disse dage reist herfra til Kiøbenhavn, og hans Embede betjenes forsvarlig imidlertid ved Hr. Junghans²⁾, hvorfor hand recommenderes D. V. paa beste maade, da de kand være forsikret, at hand er en oprigtig, gudfrygtig og retsindig Mand, der har udviist al Troskab og Flid i sine Embeder og er derhos gandske vel begavet. — — —

835. Kopibog nr. 4 pag. 191.

1765 d. 15. Juni blev sendt Forbedringer til det 2det Cap. af hr. Prof. Leems Msct., som handler om Sproget, item det hele 5te Cap. med nogle faa Anmerkninger derover. Ligeledes Begyndelsen af det 6te Cap., hvorhos blev indberettet, at der af dags dato var gjort forestilling til General Kirke Inspections Coll., at alle Disciple og studerende maatte forbindes til at legge sig efter et vist studium af Natural Historien, Physik eller Mineralogie, og at Seminaristerne, som skulde bruges til missionen i Finmarken, maatte tilholdes det samme, ligesom allerede skeed var med dem, som afsendes til Grønland.

836. Kopibog nr. 4 pag. 191.

1765 d. 29. Juni.

Herved har jeg den ære at nedsende det sidste Hæfte af det 6te samt det hele 7de og 8de Cap. af Hr. Prof. Leems Msct. fra p. 29—60 incl. tilligemed mine Anmerkninger over det alt tilhobe fra Nor. 19—26 incl. Med næste Post kand ventes mere, allerhelst da jeg for min helbreds Skyld ikke vovede at begive mig paa min foresatte visitats Rejse til Nordmørs og Romsdals samt Foesens Provstier.

P. S. Den følgende Post, som afgik den 6te Juli blev intet nedsendt med.

837. Kopibog nr. 4 pag. 191 f.

1765 d. 13. Juli.

Herved har jeg den Ære at nedsende det 9de, 10de og 11te,

1) Se nr. 193 ovfr.

2) Thomas Junghans, se nr. 10—12 ovfr. og selsk. skr. 1891 p. 152.

saavel som det 12te Cap. fra pag. 1—52 incl. tilligemed mine Anmerkninger fra p. 27—84 incl., hvoraf de sidste referere sig til næstfølgende Hæfte, som næste gang skal nedsendes. — — —

838. Kopibog nr. 4 pag. 192.

1765 d. 20. Juli.

Herved har jeg den ære at nedsende Continuationen af Hr. Prof. Leems Msct. fra pag. 53—68 incl. tilligemed mine Anmerkninger fra p. 25—32 incl. De faa resterende, til disse hæfter henhørende Anmerkninger skal følge med næste Post. Den Teining paa Skoddefol,¹⁾ som jeg Anmerkning 100 henviser til, skal følge, saa snart jeg faaer den færdig, da jeg driver paa Skildrern alt, hvad jeg kand, saa vel i henseende til denne som 3 til 4 andre Teininger.

839. Kopibog nr. 4 pag. 193.

1765 d. 3. Aug. blev under Couvert til Et R. Finckenhagen nedsendt 1) Prof. Leems msct. fra pag. 69—84 inclus. og 2) Anmerkningerne dertil fra p. 33—46 inclus., Nor. 107—134 inclus.

840. Kopibog nr. 4 pag. 192.

1765 d. 10. Aug. — — — Med dette brev (nr. 50 ovfr.) fulgte Leems Msct. p. 85—88 incl., dito Anmerkninger p. 47. 48., Nor. 135—139 inclus.

841. Kopibog nr. 4 pag. 191.

1765 d. 31. August til Etatsraad Finckenhagen
om Prof. Leems Msct. (m. v.)

I Anledning af D. V.s seeneste meget ærede af 3 hujus har jeg talt med hr. Prof. Leem om det Cap. i hans msct. angaaende Sprogene, og hand declarerede, at det nu dependede gandske af det h. Collegio, hvad derved skulde gjøres, og hvor meget deraf skulde tryckes, og kand jeg heller ikke nægte, at det kom mig altfor vidløftigt for. Iøvrigt kand jeg ikke dømme derom, hvor vit det kunde behøves deraf at gjøre et udtog for at føje til det forrige Manuscript, da jeg ikke har Msctet ved haanden og desuden ikke hu-

¹⁾ Totanus glottis.

sker, hvad formerelse det siden har faaet. Hvad det øvrige angaar, som endnu staaer tilbage, saa skal alt saadant betimeligt nedsendes tilligemed den latinske version af mine følgende Anmerkninger. 2 Teininger har jeg færdige: den ene er paa Bogstav-Hummern¹⁾ og den anden paa Lodden, hvoraf de finmarkiske Loddefiskerier har faaet sit Navn. 2de har Skildrern endnu under Hænder, som jeg venter, at hand i en 8 dages tid bliver færdig med, hvoraf den ene Teining er paa en strand-Sneppe, Plougmanden²⁾, og den anden paa Uern eller Rødfisken, som udenfor Norge er lidet bekjent. Men Skildrern undskylder sig nu for at illuminere Teiningerne, uagtet hand saadant først havde lovet, saasom hand fejler visse farver og foregiver ej at have øvelse nok i at male med vandfarve. Dog mener jeg det ingen difficultet skal have med at lade saadant skee i Kjøbenhavn, saasom farven nøje skal angives og bestemmes. — — —

842. Kopibog nr. 4 pag. 192.

1765 d. 12. Oktbr. til Etatsraad Finckenhagen
med Prof. Leems Msct.

Herved har jeg den Ære at tilsende D. V. Continuationen af Hr. Prof. Leems Msct. fra det 14de indt. Begyndelsen af det 20de Cap., som er fra pag. 1—108 incl. Fortalen, som jeg i mit seneste lovede at ville besørge oversat, har Hr. Prof. Leem faaet tilbage for selv at udstryge, hvad hand syntes at kunne udelade, og formeente hand, at det blev best, at det h. Coll. besørgede den oversat ved Hr. D. Hagerup³⁾, da Dedicationen tilligemed Verket selv ved ham var bleven oversat, paa det ikke Stilens uligheder i henseende til Fortalen og det andet skulde formeget falde i øjnene, hvori jeg og gandske bifalder ham; hvorfor de med næste Post fra Hr. Prof. Leem bliver nedsendt. — — —

1) Nephrops norvegicus.

2) Vistnok = Skoddefol i forr. brev.

3) Eiler Hagerup, senere biskop i Bergen og Kristiansand; se Biogr. Lex., bd. 6, s. 478.

843. Kopibog nr. 4 pag. 193.

1765 d. 19. Oktbr. til Etatsraad Finckenhagen.

Herved har jeg den Ære at tilsende D. V. Begyndelsen af Hr. Prof. Leems Msct., som er Titel-Blad, Dedication og Fortalen tilligemed den forhen opsente latinske Oversættelse af Dedicationen saavel som alt det øvrige af Msctet. selv, som hidtil hos mig har været beroende, sc. fra p. 109—431 inclus. — — —

844. Kopibog nr. 4 pag. 193.

1765 d. 9. Novbr. til Etats-Raad Finckenhagen.

Herved har jeg den Ære at nedsende Begyndelsen af mine Anmerkninger tilligemed den latinske oversættelse jeg har besørget, sc. Nor. 1—8 incl. og skal de følgende Hefter efter Haanden følge. For den hjælp det høje Colleg. har været saa gunstigt at forunde Seminaristen Bjørnsen¹⁾ tacke jeg underdanigst i det Haab, at at hand ved sin flid og gode Opførsel vil blive Missionen til Nytte. Hr. Sigvard Kildals²⁾ donation, bestaaende i Køllefjords præstegaards overladelse til Eftermændene, har jeg, saasom D. V. gandske rigtig formoder, allerede tilforn hørt noget om, men det er mig gandske vel bekjent, at Husene var i en slet tilstand i Aaret 1759, da jeg var i Finmarken, saa at jeg om Natten et par gange maatte fløtte af et Kammer i det andet, formedelst den sterke blæst jeg ej kunde udholde i Sengen, under hvilken en mængde Ryskatte eller Hermelin havde deres bolig. Den gode Hr. Grøvers³⁾ Embeds Papirer og bøger vare og af fugtighed saa ilde tilreden, at mand neppe kunde tage dem i Haanden; og ynkede jeg især den brave mand og hans kjæreste i henseende til deres Sundhed, som i den fugtige og slette bolig havde lidt meget. Dog skal jeg ei ermangle at gjøre ved Sagen, hvad mueligt er, dersom husene endnu ei skulde være satte i tilbørlig Stand. Strinde og Sælboe

1) Ole Bjørnsen, f. 1739 i Trondhjem, dimitteret fra den derværende skole 1763, blev 1772 missionær til Skjervø, 1777 sogneprest til Kjøllefjord og 1788 til Vardø og provst i provstiet, døde 1791.

2) Se nr. 179 ovfr.

3) Niels Grøver, f. 1722 i Hadsel, dimitteret fra Trondhjems skole 1750, teolog. kandidat 1750, 1754 missionær til Varanger, 1757 sogneprest til Kjøllefjord, 1766 til Haa paa Jæderen, døde 1796.

Fogderiers Konge-Tienders auction har jeg berammet tilden 3. febr. tilkommende Aar. Den forrige forpagter Størker Brønnelsen har aarlig givet 448 rd., og underhaanden har Hytte Skriver Gert Busch i Sælboe ved Hr. Prof. Leem budet aarl. 500 rd., og saa meget mener jeg mand og paa auctionen skulde faae, endskjønt bemelte Busch skal have ladet sig forlyde med til Hr. Prof. Leem, at hand ej vil vedblive sit bud, naar det kommer til Auction. Men jeg formener, at mand kand lade det derpaa ankomme. Dog kand jeg ei vide, om mand naaer den gandske Sum, naar forpagteren tillige skal betale auctions bekostningen, saavel som den aarlige 8. p. Cent. Skat, som af Tiende svares, hvilken sidste ovenmelte Busch har forpligtet sig til. Da jeg er af de Tanker, at mand snarere naaer et ønskeligt bud, naar forpagtningen skeer paa en 6 Aars tid formedelst den store forskjel, som her falder i henseende til gode og slette Aar, saa bliver det nok best, at forpagtningen varer saalænge. Hr. Prof. Leem gjør visselig sit Arbeide suckende i sin høie Alder, da hand aldeles ikke har sin Udkomme; omtrent 100 rd. gaaer bort af hans løn i rente penge, saa at han neppe har 400 rd. tilovers, hvoraf hand slet ikke i Trondhjem kand leve. Hvorfor jeg tar mig den frihed underdanigst at intercedere for ham, at det h. Coll. vilde være saa naadigt og gunstigt mod den brave og utrettelig flittige mand at unde ham aarlig 100 rdrs. tilleg, allerhelst da der aarligen vil overskyde en 300 rdr. paa ovenmelte tiende til beste for Seminarii Cassa, og samme er i den stand, at den desuden kunde contribuere saadan aarlig udgift. Hr. Prof. Leem er en mand af høj alder og bliver nu meget svagelig, saa at denne byrde for Cassen vil efter al formodning ickun vare i gandske faa Aar. — — —

845. Kopibog nr. 4 pag. 193.

1765 d. 16. Novbr. til Etatsraad Finckenhagen.

Jeg har herved den Ære at nedsende D. V. continuationen af mine Anmerkninger til Hr. Prof. Leems Mst. baade paa dansk og latin, sc. fra N. 7—47 incl.

846. Kopibog nr. 4 pag. 193.

1765 d. 23. Novbr. til Etatsraad Finckenhagen.

Herved har jeg den Ære at nedsende D. V. continuationen af mine Anmerkninger til Hr. prof. Leems Msct. baade paa dansk og latin fra n. 48—81 incl.

847. Kopibog nr. 4 pag. 193.

1765 d. 30. Novbr. til Etatsraad Finckenhagen med Anmerkninger til Hr. Leems Msct. fra n. 81—106 incl.

Derpaa blev saaledes skrevet: Skildreren er meget langsom og uvillig, uagtet jeg har lovet ham for hands Arbejde alt hvad hand efter Billighed begierer: Hvorfor Tegningerne blive mod min Villie færre end jeg først havde tænkt, da hand ikke alene er uvillig med at illuminere, men endog med at tegne, saasom hand synes et ansigt og en Kane gaar ham hastigere fra haanden og foraarsager ham ikke saa meget bryderie som mine Sager, og meer end een, der kand tegne efter Naturen, har mand ikke i Thiem. — — —

848. Kopibog nr. 4 pag. 194.

1765 d. 7. Decbr. til Etatsraad Finckenhagen.

Herved har jeg den Ære at nedsende Fortsettelsen af mine Anmerkninger paa dansk og latin til hr. Prof. Leems Msct. fra No. 107—128 inclus. tilligemed en Tegning paa Hummer Kongen eller Bogstav Hummern, henhørende til Anmerkning 191 iblandt de følgende. Der kommer vel 2 Tegninger endnu før denne, hvoraf den ene er paa Sø-Orrøn¹⁾, *Anas spectabilis* Linn., som Brisson²⁾ kalder en And fra Hudsons bay og er hverken bleven Hr. Strøm ell. Hr. Brünnicke hidindtil bekjendt. Den er af en forunderlig Skabning paa Nebbet. Den anden bliver vores Uver. Men jeg har gjort begyndelsen med at nedsende Tegningen paa Hummern, saasom denne først er bleven fædig. Kobberet bliver stucket efter den blegere med Vand-farve, som Navnet er skrevet hos, men illuminationen skeer efter den med Olje farve malede Tegning. Den førstmelte er egentlig bleven tegnet med tusch og det

1) Smlgn. nr. 121 ovfr. og Strøm Søndmørs Beskrivelse p. 257.

2) Se nr. 273 ovfr.

meget smukt af vores Skildrer, Schweiger, men siden gjort Forsøg af en anden Maler, navnlig Dahl, at illuminere det med Vand farve, som dog ei vilde lykkes for ham, hvorpaa den anden Tegning med Olje farve blev gjort af samme Maler. — Det gjør mig ondt for den gode Hr. Fürstenberg, at hand, saa som jeg af D. V.s sidste meget ærede fornemmer, ei kand gjøre sig haab om, i Anl. af den nu værende Vacance her i Stiftet at blive hjulpen.¹⁾ — — —

849. Kopibog nr. 4 pag. 193.

1765 d. 14. Decbr. blev (sendt) Continuation af Anmerkninger til Prof. Leems Missions Historie, sc. de Danske fra Nor. 129—167 incl. og den latinske oversættelse fra Nor. 129—182. — — —

850. Kopibog nr. 4 pag. 194.

1765 d. 28. Decbr. til Etatsraad Finckenhagen med Slutningen af Anmerkningerne til Prof. Leems Msct.

Herved har jeg den ære at nedsende Slutningen af mine Anmerkninger baade paa dansk og latin tilligemed 2de P.M. for Setteren og Corrector i Henseende til Anmerkning 116 og 122 og deres Forandring. Den resterende Tegning paa SØ-Orren haaber jeg med det allerførste at kunne nedsende, da dette Arbeide saaledes fra min Side er aldeles afgjort. Jeg burde vel, i sær i de første Anmerkninger, have citeret Hr. Justits-Raad Jessens Norges Beskrivelse²⁾, men Hr. Prof. Schøning fik den til laans et par Dage, efter at jeg selv havde faaet den, og jeg har endnu ikke faaet den tilbage. Jeg tviler nu ingenlunde paa, at jo det H. Colleg. gunstigt drager omsorg for en duelig Corrector, og som vil have nøje Tilsyn med mine Anmerkninger, at de blive ordentlig aftrykte; og mener jeg, at al confusion desto tryggere kand eviteres, da den, der skal have opsyn med trykningen, har baade latinen og dansken for sig, endskjønt den latinske oversættelse ikke altid er skeed ord for ord, men mere søger at udtrykke sensum og hoved Sagen. Naar bemelte Opsynsmand forud læser Anmerkningerne igjennem og

¹⁾ Se nr. 193 og 834 ovfr.

²⁾ Se aarsskr. 1888—90 p. 204 samt nr. 247 ovfr.

skulde deri forefinde noget, som kom ham betænkelig for, saa blev det vel og best, at hand derom betids corresponderede med mig. I øvrigt skal det være mig meget kjært, om mit Arbeide er efter H. Exc. Hr. Præsidis og det gandske H. Collegii Behag.

851. Kopibog nr. 4 pag. 193.

1766 d. 18 Januar til Etatsraad Finckenhagen med Sørren etc.

Jeg har herved den Ære at nedsende sidste Tegning paa Søorren; paa Indlagde Seddel staar Fuglens latinske og danske Navn, samt tallet i anmerkningerne, hvor Tavlen henhører, just saaledes som det bør stikkes; jeg har endnu ingen Regning faaet derpaa, hvorfor jeg heller endnu ikke kand lade D. V. vide, hvad Skildrer og Maleren forlange for disse Tegninger tilhobe. — — —

852. Kopibog nr. 4 pag. 195.

1766 d. 14. Febr. til Hr. Andreas Porsanger om at assistere Prof. Leem.

Da det H. Missions Collegium lader sig være højst angelegen, at det Lappiske Lexicon, som Hr. Prof. Leem har under Hænder, og som højstbemelte Collegium meget gjerne seer tillige at maatte blive oversat paa latin, allersnarest mueligt var kunde komme for lyset, men saadant umueligt formedelst Professorens Alderdom og aftagende Sinds og Legems Kræfter er at haabe, med mindre hand strax paa det flittigste assisteres, saa skeer dette, for at lade Der. Velærv. vide, at det er det H. Collegii villje, at de i henseende til bemelte Arbeide af alle Kræfter assisterer Hr. Prof. Leem, hvortil jeg ingenlunde skulde paatvile, de jo vil findes villig i Betragtning af det gode, de af missionen har nydt og fremdeles kand vente dem, ligesom de og i den orden kand vente med det første at erholde de 200 rd. frie, som hidtil af Hospitalets Kald er svaret til Seminarium, da de ellers paa den gandske Summa i følge det Kgl. Rescript ikke kand gjøre sig noget vist Haab. Til den Ende vilde de allerfordeligst begynde med ovenmelte Arbeide og deri at udvise den beste Conduite, mueligste flid og beste Skjønksomhed, hvorom jeg dog ellers ingen Anledning har at tvile.

853. Kopibog nr. 4 pag. 195.

1766 d. 14. Febr. til Prof. Knud Leem angaaende det Lappiske Lexicon og hans Løns forbedring.

I skrivelse af 1ste hujus har Hr. Etats-Rd. Finckenhagen paa det høje Collegii vegne saaledes tilmeldt mig: „Skulde auctionen paa Strinde og Selboe Konge Tiende udfalde efter Ønske, vil Coll. sær efter D. H.s forestilling vist ej glemme Hr. Prof. Leem, hvis Tarv baade desto vissere og bedre vilde lettes, om paalidelig forsickring blev given, baade med det forderligste at see Begyndelsen af hans Arbeide i trycken, og at samme udkom efter Collegii ønske og begjering, nemlig med hosføjet latine Oversættelse, hvilket auctor vel melder at ville blive ej allene alt for vidløftigt i Henseende til den store Mængde derivata, der udledes af mangfoldige primitivis, men og fast umueligt at exprimere i dansk uden ved vidløftig circumscription, og mere i Latinen, da Coll. derimod anseer alle Ord, som i Lexico anføres uden de hosatte danske, at være spilte og til ingen nytte uden for Lapperne, som desuden forstaae dem, og holder for, at hvad som kand gives paa dansk, lader sig og føjelig gjøre paa latin, saa at alt det, som ikke paa dansk (for hvis skyld Lexicon udkommer) kand udtryckes uden ved vidløftig paraphrasin og circumscription, burde efter Collegii tanker udelades som unyttig for dem, der ved Hjælp af Lexico fuldkommen vilde lære Sproget“. Paa Grund heraf har jeg ikke taget i Betænkning paa Hr. Prof.s vegne at give Coll. den forsickring, at højtsamme herom kunde gjøre sig gandske vist Haab, og har jeg til den Ende, af dags dato, i eftertryckeligste terminis beordret Hr. Porsanger¹⁾ i henseende til dette Arbeide af alle Kræfter at assistere, saa at mand med det allerførste kunde nedsende til det H. Collegio det første Ark trykt.

854. Kopibog nr. 4 pag. 194.

1766 d. 15. Febr. til Etatsraad Finckenhagen angaaende Seminarii Tiende (m. v.).

— — — Med Seminarii Tiender, som den 3. hujus paa forpagtning paa 6 Aar paa offentlig auction bleve opbudne, faldt det meget

¹⁾ Se foreg. brev.

vel ud. De bleve Gert Busch¹⁾, Bergskriver ved Selboe Verk, som den høistbydende tilslagne for 750 rd. aarlig afgift, paa hans broders Hr. Auctions Directeurs Svend Busches Caution med videre, som behagentlig erfares af medfølgende verificerede Gjenpart af auctions forretningen. De ere begge meget brave og vederhæftige folk, dog har jeg for desto mere Sickerheds skyld forlangt den sidstes formelige Caution. Alle vedkommende bøjgder komme ikke ind med noget bud, hvorfor jeg lod slaae de enkelte bud sammen for at see, om nogen vilde byde højere, saa som da og skede.

I betragtning af saadant lykkeligt Udfald og paa Grund af det H. Collegii gunstige løfte, tviler jeg ingenlunde paa, at jo Hr. Prof. Leem erholder et Tilleg til sin løn, som hand saa højlig trænger til, da hand i sine nærværende Omstændigheder lider Nød, hvilken Sag jeg derfor underdanigst paa beste maade vil have det h. Collegio recommenderet.

Det H. Collegii forlangende i henseende til hans Lexicon, vil jeg ikke paatvivle, hand jo af yderste Kræfter bemøjer sig for at gjøre fyldest, saasom hand og har lovet, og skal jeg ikke ermangle at drive derpaa, at begyndelsen dermed med det første skeer, hvilket og er saa meget meer fornøden, da hans Skrøbelighed og Alderdom tiltager, og Hr. Porsanger endnu ikke har gjort sig meget bekendt med hans Arbeide. Til denne Ende har jeg tillagt Hr. Porsanger skriftlig Ordre²⁾ at assistere Hr. Prof. Leem af alle Kræfter, og har jeg, i haab om det H. Collegii approbation, ladet ham vide, at hand ikke faaer de 200 rd. af sit Kald frie, med mindre hand udviser al flid i at gaa Professoren til haande, allerhelst da det, i følge det Kgl. Allern. Rescript af 24. Mart. 1752, dependerer af det H. Collegio, om hand skal have de 200 rd. gandske eller tildels.

Da nu bemelte Tiender til Seminario ere hjemfaldne, saa har jeg tillige herved den ære at melde, at Skognens og Størdalens Sognepræster paa grund af nysbemelte Rescr. gjør sig Haab om at blive befriet fra den aarlige pension til Semin., ligesom og Missions Contingentet, 80 rd., ved denne Lejlighed hjemfalder til missions Cassen.

1) Smlgn. nr. 844 ovfr.

2) Se nr. 852 ovfr.

855. Kopibog nr. 4 pag. 195.

1766 d. 8. Marts til Etatsraad Finckenhagen angaaende
Hr. Porsanger i Henseende til det lapp. Lexicon,
item Seminarister, som dimitteres, etc.

Herved har jeg den Ære at tilsende D. V. en vidløftig Skrivelse fra Hr. Porsanger i Anledning af min ham tillagde ordre at assistere Hr. Prof. Leem paa det flittigste i Henseende til det udgivende lappiske Lexicon. D. V. seer deraf, at hand underdanigst venter et tillæg til sin løn for saadant extraordinairt Arbeide, samt ordentlig at blive Hr. Prof. Leem adjungeret i haab at succedere ham efter hans Afgang, tilligemed at være Hospitals Præst. Alt hvad jeg derved underdanigst kand have at melde, er følgende: 1. Seminarii Cassa taaler, at ham bliver forundt et aarligt tillæg af 50 rdr. og derover alt efter det H. Collegii gotbefindende. 2. Jeg formoder, at det er d. h. Collegii Intention, at Hr. Porsanger skal succedere Hr. Prof. Leem, som Lector ved Semin. Lapp., og at hand derfor kand blive velbemeldte Prof. Leem adjungeret med saadant haab. Dog synes det, efter mine ringe Tanker, ikke at behøves, at hand i sin tid skulde faae Hr. Prof. Leems fulde løn, da hand nok kand være fornøjet med 200 rdr. aarlig af Seminario, naar hand tillige bliver Hospitals Præst.

Til Foraaret blive ingen Seminarist herfra til Academiet dimitteret.

P. S. Maaskee det blev bedre, at Hr. Porsanger i sin tid fik Character som Lector og ej som Prof. ved Seminariet, saa som den sidste Character kunde foraarsage ham flere Udgifter og udfordre en kostbarere Levemaade. — — —

856. Kopibog nr. 4 pag. 195.

1766 d. 22. Marts til Etatsraad Finckenhagen.

— — — Hvad Hr. Prof. Leems Dedication angaar, saa dependerer det af det høje Collegium, om forandringen skal gjøres der nere eller heroppe. Af de 2de Aftryk af Kobberne paa Bogstav-Hummeren, som D. V. har været saa god at tilsende mig, dømmer jeg saaledes. Det, som grunder sig paa min uforandrede Tegning, er gjort efter et friskt Exemplar og kort derpaa confereret med en levende bogstav-Hummer, som jeg siden har faaet af en fisker

i byen, og paa friske og levende Exemplarer seer mand ikke meer til nogen bogstav eller tegning, end hvad jeg har ladet vise paa den nedsendte Tegning, som er gjort i mit Huus under min Opsyn. Det andet Aftryk derimod grunder sig paa et gammelt indtørket Exemplar. Dog seer den anden gandske artig ud, og da faa faaer den gandske frisk at see, saa vil vel de fleste vente bogstaverne, men jeg har i min dertil hørende Anmerkning med fliid tiet derom, saasom jeg ikke kunde bemerke deslige figurer, mens den var frisk.

Jeg bør heller ikke forglemme at tacke D. V. skyldigst saa vel paa egne som paa den brave Hr. Stiftsprovstens Vegne for den Godhed, de har for hr. Fürstenberg.¹⁾ Det var at ønske, at hand snart kunde blive hiulpen, og meener jeg, at hand i henseende til sin lange Tjeneste bør have præference for hr. Heltberg,²⁾ endskjønt jeg af mit corde ønsker, at ogsaa denne brave mand kunde blive hiulpen; men allerbest var det, om hand, formedelst sin svage og meget tynde Helbred, kunde komme Søndenfjelds eller og endog til Danmark.

857. Kopibog nr. 4 pag. 196.

1766 d. 17. Mai. At jeg er fornøjet med, at Hr. auct.s Direct. Busch paa sin hr. broders vegne³⁾, udbetaler til hr. Prof. Leem 50 rdr. af den 1ste termin af Seminarii Tiendes forpagtning, og at samme summa siden i bemelte termins udbetaling bliver mig decourteret bevidner

J. E. G.

858. Kopibog nr. 4 pag. 198.

1766 d. 3. Mai til Prof. Knud Leem.

Under 19. April sidstleden er mig saaledes bleven rescriberet, at det høye Collegium i Anledning af mit Forslag til deres Løns Forbedring, ey, ved seneste Samling, har været at formaae til at determinere nogen vis Sum dertil, og at dermed faaer beroe til Hr. Prof. nedsender en trykt Prøve af det belovede Arbeyde med Lexico, som kunde forevises H. M., saavelson, at om Collegiet skjønt skulde beqvemme sig til forinden at tilstaae Hr. Professor

¹⁾ Se nr. 193 og 848 ovfr.

²⁾ Se nr. 50 ovfr.

³⁾ Smlgn. nr. 854 ovfr.

nogen Forbedring, samme da skulde cessere, naar intet blev præsteret. Dette, som aldeles interessant for Hr. Professor, har jeg ike skuldet ermangle tjenstligst at communicere dem tilligemed den Efterretning, at jeg ogsaa af dags dato har beordret Hr. Porsanger alvorlig at tage sig Sagen an.

859. Kopibog nr. 4 pag. 198.

1766 d. 3. Mai til Hr. Andreas Porsanger.

Under 19de April sidstleden er mig bleven rescriberet, at det H. Collegium endnu ike har kundet determinere sig til nogen resolution paa Deres Ansøgning, men at de i det øvrige, naar H. M. faaer en trykt Prøve at see af Lexico, kunde gjøre sig Haab om tillæg, ligesom de og kunde være vis paa at succedere Hr. Prof. Leem, naar han frafalder, som lector ved Seminarium Lapponicum. Hvorfor jeg ikke paatvivler, at D. V. jo nu antager sig benævnte Lexicon med Fliid.

860. Kopibog nr. 4 pag. 197.

1766 d. 12. Juli til Etatsraad Finckenhagen.

— — — Hr. Weldingh, som ved sin Nærværelse i Kjøbenhavn blev befalet at oversette et vist pensum af det Nye Testamente paa finsk, er nu dermed bleven færdig, og har jeg allerede overleveret Hr. Prof. Leem samme til revision. Jeg tviler ikke paa, at jo D. V. er saa artig at sørge derfor, at Seminarii Regnskab for forrige Aar, saa snart skee kand, bliver med det høje Collegii Qvittering mig tilbagesendt, saa som tiden nu snart er forhaanden, at et nyt skal forfattes.

861. Kopibog nr. 4 pag. 350.

1766 d. 9. Decbr. til Hr. Profess. Leem, ang. ABC Bog og Lutheri Cateches paa Lappisk.

Med sidste Post havde jeg skrivelse fra Hr. Etats-Raad Finckenhagen, hvori hand gjør Erindring om ABC bøger og Lutheri Cateches paa Lappisk, med videre, hvilket jeg ike har vildet undlade at berette v. Hr. Professor, og derfor til nærmere Eftersyn herved lader følge en rigtig Gienpart af hans brev, saa vidt denne

Sag vedkommer. Hvad jeg denne Henseende skal svare Hr. Etats-Raad Finckenhagen, eller hvad løfte jeg skal gjøre ham, vilde Hr. Professor være saa god inden Postens Avgang at lade mig vide.

862. Kopibog nr. 4 pag. 201.

1766 d. 13. Decbr. til Etatsraad Finckenhagen.

— — — Hr. Profess. Leem har lovet strax at levere sin ABC bog i trycken, og saasomt hand kand faae Catechesen renskreven, skal den og blive leveret til Trycken.

863. Kopibog nr. 4 pag. 216 f.

1768 d. 16. Januar til Sekretær Ursin.

— — — Hr. Porsanger har jeg udbetalt sin Løn 50 Rd. for Aar 1767, men siden der maatte skeet en Deeling, om den havde bleven ført an i det nu indsendte Regnskab, saa har jeg reserveret den til næste Regnskab. Hr. Profess. Leems 100 rd. tillæg har jeg ikke endnu understaaet mig at udbetale ham, forinden nærmere ordre derom indløber, saasom der endnu ikke er meere trykt end eet Ark af hans Lexicon. Det bliver vel ei mueligt, formedelst den store Forandring, hand har gjort, og maae fremdeles gjøre dermed, at binde ham til noget vist om ugen, allerhelst da bogtryckeren ofte er skyld i, at trycken standser, saasom nu skeer med det andet Ark. I øvrigt arbeider Professor Leem over sine Kræfter, og det vil være ham en stor trøst og Opmuntring, om hand strax maatte nyde tillegget, da jeg ikke heller skulde ermangle at drive paa Værkets flittigste Fortsettelse, saavel i henseende til de derpaa arbejdende som bogtryckeren. At gjøre nu nogen Forandring i Sprogets Dialect, vil uden al tvivl være for sildig, og er heller ingen i Stiftet, som det kunde gjøre, saavidt jeg veed, ej at melde om, at alle de, jeg har talt med, og som kunde skionne derom, meene, at de Svenskes antagne og i deres bøger indførte Dialect er ikke saa ordentlig og regelmæssig, som Prof. Leems, og ofte blandet med det qvænske eller careelske. Jeg er med megen høiyagtelse — —

864. Kopibog nr. 4 pag. 218.

1768 d. 16. April til Sekretær Ursin.

Ifølge Deres Velbyrdigheds meget ærede Skrivelse af 26. Martii sidstleden har jeg udbetalt til Hr. Professor Leem hans Tillæg til hans Løn for 1767 med 100 Rdr., som ved Seminariets næste Regnskab skal blive observeret. — — — Det belovede Exemplar af Hr. Professor Leems Finmarkens Beskrivelse maae jeg ansee som en særdeles Grace af det høje Collegio, og skal icke ermangle, naar det mig bliver tilsendt, derfor at aflegge min underdanige Taksigelse.

865. Kopibog nr. 5 pag. 278.

1768 d. 16. April. Resolution for Hr. Porsanger om
200 rd. Forskud.

Paa grund af foranstaaende Sr. Svaboes betænkning bevilges de til Forskud ansøgte 200 rd., med vilkaar, at Hr. Porsanger, til betryggelse for Hospitalet udsteder sin obligation paa sit naadens aar og deri tillige forbinder sig til, at lade sig afkorte de aarlig faldende Renter efter 4 pCto; og paa disse vilkaar vilde Hospitals Forstanderen Sr. Svaboe til Hr. Porsanger udbetale de forlangte 200 rd.

D. O. v. G(rambow). J. E. G(unnerus).

866. Kopibog nr. 4 pag. 218.

1768 d. 28. Mai til Cancelli Raad Ursin.

— — — Til Bogtrykkeren har jeg udbetalt 81 rdr. 1 ort 16 sk. for 1500 ABC og ligesaa mange Lutheri Catecheser, som i dette Aars Regnskab til Udgift skal blive anført. Det er Bogtrykkerens Skyld, at ikke hidindtil meer end det 1ste Ark af Hr. Prof. Leems Lexico er bleven trykket, men jeg haaber, at han herefter vil blive flittigere, ligesom jeg og derom alvorlig har paamindet ham, og skal før min Visitatz Reise, som jeg tænker, om Gud vil, d. 14. Junii at tiltræde til Fosens, Nordmørs og Romsdals og Dalernes Provstier, endnu alvorlig drive paa Sagen, allerhelst da jeg bliver borte til 26. August. I henseende til Manuscr. er næsten den første Bogstav A allerede færdig.

867. 1768 8. Juli fra Gerhard Sandberg,¹⁾ Nesseby. (StA.).

Højædle etc. Hr. Biskop! Inden jeg fik sende bort med Posten mine Efterretninger, som nu ligge færdige dertil, indløbe mig med Jagt-Skipper Johan Berg 40 Lappiske catechismi at uddeles iblant Finnerne imod en meget billig Betaling. Jeg har derfor faaet det første jeg ønskede opfyldt, hvorfor jeg baade paa min egen og Finnernes Vegne takker D. H. allerydmygst ønskende det Øjemærke maatte opnaaes, hvortil baade D. H. og Højærværdige Hr. Auctor har sigtet: Men jeg maae derhos ogsaa sige med Andrea i Evangelio: Hvad er det iblant saa mange? Beder derfor allerydmygst af D. H., at vi med Lejlighed maatte bekomme flere baade Catechismos og ABC-Bøger, paa det man kunde fange an med at lære dem Christendomens Stykker i deres eget Sprog, før bliver der dog intet godt med Finnerne. Foruden benævnte Catechismos, er mig og indløben Hr. Oluf Irgens forfattet Catechismi Forklaring²⁾ at oversætte i Lappisk Sprog. Dette var just det andet Middel jeg ønskede og bad om imod Finnernes Vankundighed, og derfor gjør jeg det saa meget hellere med at oversætte Bogen. Men saasom jeg tilforn har givet mig den Frihed at mælde om til D. H., at det var i mit Hjerte at forfatte en Finsk Catechismi Forklaring, saa giver jeg mig nu igjen paa nye den underdanige Frihed, at spørge mig for hos D. H., om det ikke maatte være mig tilladt at tage saa meget [med], som jeg kan see kan beqvemme sig paa Finnernes baade Begreb og Tilstand, og saa forresten at bruge, hvad jeg baade har tænkt og lært iblandt dem. Jeg vil sige min ringe Mening i denne Sag, og jeg kjender D. H. alt for from til, at jeg skulde tænke om Dem, De tage min Dristighed heri ugunstigt op. Dette da, at jeg allerydmygst udbeder mig af D. H., jeg maatte blive tilladt at skrive, hvad jeg selv har lært iblant Finnerne og lært dem, skeer ingenlunde derfor, at jeg skulde have noget at udsette paa den meget berømmelige og brave Hr. Irgens Catechismi

1) Se nr. 459 ovfr. og indledningen til dette afsnit.

2) Vistnok „Underviisning om de saliggjørende Lærdomme, som alle bør vide, troe og efterleve“ (Trondhjem 1764 og 1767) af Ole Irgens, paa den tid sogneprest til Faaberg, senere (1773) stiftsprovst i Trondhjem og 1779 biskop i Bergen.

Forklaring, Min ungdom og min unge og ringe Indsigt forbyder mig saadant, om jeg endskjønt kunde, det passer sig ogsaa lige-saalidet paa Mig som den allerringeste iblant alle Hellige. Men saadant skeer af mig, fordi jeg veed, at jeg derved kan komme Finnernes megen Eenfoldighed i deres Saligheds Sag til Hjelp. Jeg har nu, siden den Tiid jeg kom, lært det samme, som jeg nu har i Sinde at skrive baade i Kirken og i deres egne Huuse. Der er en deel af Dem, som kan altsammen, saasom Tanæ Skolemester, det Han igjen lærer fra sig, hvor Han farer, og nogle af de 13 Confirmations Børn jeg nu nyelig i Mandags er kommen fra at underviise. Børnene vare af Tanens Fjeld og Søe Finner, og de som havde gode Hoveder lærte altsammen, andre lærte dog en stor Deel; Saa findes der og af voxne Folk baade iblant Tanens og Varangers Finner, som erindrer en stor Deel af hvad jeg har lært, endnu bliver ved at lære og skal fremdeles lære dem, saa lunge Gud behager, at jeg skal være i dette Embede. Jeg mener derfor, at det vilde falde dem baade behageligere og lettere at lære det, som de før kjendte, da derimod en Fremmeds Ord og Meninger vilde falde dem besværligere at lære, at jeg ej skal tale om, det ville komme til at gjøre dem en smule confus, naar de skulde lære tvende, skjønt i Hovedsagen overenstemmende Lærdom, dog i henseende til Ordene, Ordenen og andre Omstændigheder forskellige Lærdom. Jeg vil derfor i Guds Navn, saa snart skee kan, begynde med det jeg har foresat mig, og om D. H. saa befaler, ogsaa give paa Dansk, hvad jeg nu har i Sinde at skrive paa Finsk, paa det der baade kan dømes om Lærdommen, og, hvilket er det jeg ønsker og allerydmygst udbeder mig af D. H., der kan rettes, hvad der kan være forseet. Imidlertid tør jeg ej love det saa meget hastig færdig formedelst mine mange vigtige og besværlige Forretninger og Rejser. Men jeg agter at sende efter Haanden saa $\frac{1}{3}$ Part eller $\frac{1}{2}$ Part, efter som Tiiden, Leiligheden og Kræfterne kan tillade det. Den sidste Rejse da i mit Embeds Aar skede til Tanen eller Guldholmen for at underviise Ungdommen til Confirmation. Jeg rejste derhen den 8. Junii og kom tilbage den 4. Julii, alle 13 bleve antagne af Sogne Præst Hr. Schønning¹⁾ til Confirmation, nogle

¹⁾ Se nr. 154 ovfr.

vare brave, andre kunde passere, alle kunde have blevet gode, dersom Forældrene havde sendt dem afsted, saa snart jeg kom, men mange komme ej, før end den sidste Uge jeg var der; som Finnerne agte deres egne, saa agte de og deres Børns Sjæle. Men jeg maatte dog afsted over Fjeldet i saa megen Sne, at jeg næsten havde maattet vendt tilbage med alt Folket. Desuden stærk Sne Fog og Kulde oven fra, saa stærk, at det strax frøs paa mine Klæder. Saadant koldt Vejr holdt ved lige til St. Hans Dag og derefter indtil den 5. Julii, fra hvilken Luften fornemmes at være saa varm som paa andre Steder, hvor jeg har været. Men i medens dette kolde Vejr varede, var Jorden ganske vissen, Træerne ikke uden i Knopper, længere kunde de ej komme for Kulde skyld, Faaer og Lam uspiselige for Maverheds skyld. Herren forbarme sig baade over Folk, Fæe og Land. Han i sær forunde D. H. Livet og Helbred, saa tvivler jeg ikke paa, vi joe faae Midler imod Folkets aandelige Vissenhed og Ufrugtbarhed. — —

Gerhard Sandberg.

868. Kopibog nr. 4 pag. 224.

1768 d. 24. Decbr. til Etatsraad Finckenhagen.

— — — Hr. Sandberg har ikke in duplo indsendt sin Journal, men udførlig i brev til mig af 8. Jul. h. a.¹⁾ beskrevet sine Rejser og Forretninger til største Fornøjelse, da mand kand gjøre sig det haab om ham, at hand bliver den anden Leem, thi hand prædiker og catechiserer allerede bestandig paa Finsk, og forsikrer, at alle Varangers lapper erklære, at de forstaa hvert ord af hans taler, til bevis paa Hr. prof. Leems Dialectes brugbarhed. Dog klager hand meget over lappernes ugudelighed. — — —

869. 1769 3. Jan. fra Chr. Weldingh, Wadsøe. (StA.)

[Om Kirkeregnskaberne]. Og, som jeg og tilforn er af Velædle Hr. Provst Thode anmodet om at indsende enten hannem eller D. H. i det lappiske Sprog kyndige Personers Betænkninger om 2de opgivne Spørgsmaal samme Sprog angaaende, men jeg før

¹⁾ Er foreg. brev.

har sendt hannem mine og Hr. Baades,¹⁾ saa har ogsaa ved denne Lejlighed nu den ære at indsende D. H. Hr. Sandbergs, som de sidste jeg venter at bekomme der om. Jeg forbliver stædse etc. Deres etc. Christian Weldingh.

870. Kopibog nr. 4 pag. 226.

1769 18. Febr. til Cancellie Raad Ursin.

For det meget smukke Exemplar af Hr. Professor Leems Beskrivelse over Lapperne tilligemed Hr. Etatz Raad Jessens²⁾ Afhandling a parte, som jeg med Skipper Petersen rigtig har modtaget, har jeg den Ære herved at aflegge min underdanige Taksigelse for Højgrevelige Excellence Hr. Præsens og det gandske Høye Collegium. — — —

871. 1769 5. April fra R. Schielderup,³⁾ Kautokeino. (StA.)

— — — Ved min ankomst til Kautokeino fandt jeg det høynødvendigt i det Lappiske Sprog at oversætte ministerial-Forretningerne, af hvilke jeg nu har tilsendt Hr. Professor Leem en oversættelse af alterets Sacramente. Skulle jeg nyde Tilladelse at bruge en forstaaelig orthographie i dette Sprog, ville jeg gjerne fremkomme med alt hvad jeg, efter min ringe Evne, maatte formaae, og kunde tjene til Guds æres forfremmelse og de Eenfoldiges underviisning; men saa længe vores Lappisk skal være underkastet enten saa besværlig skrive-art, som hidtil, kan, efter min og fleeres Erfaring, derved ey stor nøtte ventes; Dette er aarsagen, hvorfor jeg i ommeldte version har, efter bedste Erfaring og Samvittigheds Pligt, givet mig den Frihed at viige, til en deel, noget fra den af os ellers i de trykte Bøger vedtagne orthographie og dertil i anmærkningerne givet raison, Hvilket jeg hermed i all underdanighed beeder D. H. maatte pardonere. Deres etc.

R. Schielderup.

¹⁾ Michael Baade, paa den tid missionær i Porsanger, se nr. 810 ovfr.

²⁾ Erik Johan Jessen-Schardebøll, se nr. 247 ovfr. Hans „Afhandling om de norske Finners og Lappers hedenske Religion“ er trykt bag i Leems Beskrivelse over Finmarkens Lapper. 1767.

³⁾ Rasmus Schielderup, f. 1739 i Karlsoe pgd., dimitteret fra Bergens skole 1760, teol. eksamen 1763, blev 1765 sogneprest til Lenvig og 1781 til Tromsø og provst i provstiet. Døde 1805.

872. Kopibog nr. 4 pag. 227.

1769 d. 22. April til Cancelli Raad Ursin.

— — — Lexici Lapponici revision tog mig 14 Dager bort i en træk, og der efter nogle timer hver anden Dag, saa at jeg til slutning ike kunde holde det ud, men maatte forlange Rectors Assistance, som hand nu paa nogen tid har giort, endskjønt hvert ark gaar dog tilsidst igiennem mine Hænder.

— — — Af Hr. Professor Leems Lexicon ere trøkte 26 ark. I denne tid gaar det meget langsomt, formedelst Hr. Porsangers forhindringer; da han fik de 50 rdr. aarlig som et gratiale for hans Assistance, var han meget fornøjet, men nu taler han om nogle 100 rdr., ja har endog nylig, da jeg lod ham komme til mig, giort mig bekient, at han nu er gaaen ned med en underdanigst Ansøgning til det høje Collegium om 400 rdr. aarlig Gage; han har vel lovet at være flitigere, men jeg seer forud ind, at Lexici trøken overmaade vil sinkes, naar Hr. Porsanger faar i aarlig Løn i det minste 200 rd. af Cassen intil Hr. Prof. Leems afgang, thi ellers obruerer han sig med private Informationer og andre Forretninger for at fortiene Penger til sin og familiens Subsistance, hvor over nødvendig vil forsaarsages, at Lexici trøken dermed vil gaae meget langsom til. Jeg under ham hiertelig alt, hvad det høje Collegium vil tilstaae ham, men der behøves hastig Resolution i Sagen.

873. Kopibog nr. 4 pag. 971.

1769 d. 9. Decbr. til Hr. Ursin.

Det er mig, paa den kgl. Missions vegne, meget kjert af D. V.s seneste sær ærede Skrivelse af 18. Nov. at fornemme, at der ved de nordlandske Kirkers besigtigelse og Hr. biskop Fris's¹⁾ Husholdnings Undersøgelse bliver tagen de fornødne mesures til befrielse fra alt Ansvar for alle vedkommende og til Erstatning for Missionen, i Henseende til det overmaade store tab, den ved Hr. biskop Fris i Forpagtningens tiid har haft, i hvilken henseende det og er got, at hand ingen Qvittering endnu har faaet for de aaringer 1764 til 1767.

¹⁾ Se afsnit I.

Uagtet at Hr. Prof. Leem er ofte misfornøjet med Hr. Porsanger, ikke allene i Henseende til hans Forsømmelse, men og øvrige Conduite, og derfor nylig har ønsket, at Hr. Provst Welding paa Vadsøe maatte blive ham adjungeret i steden for Hr. Porsanger, saa understaaer jeg mig dog ikke at erindre noget derimod, at sidstnevnte bekommer successionen. Mand skulde haabe, at de 100 rd., ham aarlig ere lovede, vil gjøre ham flittigere, end hand hidindtil har været. Det samme bør og haabet om Successionen virke. Men jeg beder underdanigst, ligesom jeg og tilforn allereede for rum tid siden¹⁾ har forestillet, at hand ikke faaer bestalling paa andet end *lectorii lingvæ lapponicæ*, thi Professortitel vil blive ham meget skadelig, da hand inclinerer til Ødselhed og en taabelig Stolthed, uagtet den nedrige Find nu og da sticker frem i at udsøge sig Selskab. Skulde hand spende buen for højt og fordre for store ting af det h. Collegio, saa understaaer jeg at forsikre, at Hr. Provst Weldingh er i alle maader skicket til at adjungeres Hr. prof. Leem og succedere ham. Hand tager og gjerne derimod, naar hand bliver hospitals Præst med 200 rd. tilleg indtil Hr. prof. Leems Dødsfald. Professortitelen kunde og klæde ham bedre end Hr. Porsanger, der skickede sig vel best til at være Præst i Finmarken, hvor hand førte sig meget vel op, da hand var Missionær.

Et Exempl. af de trykte Ark af Lexico følger hermed. Det andet skal med næste Post nedsendes, da jeg frygtede, at Packen ellers blev for stor med en Post.

874. 1770 15. Oktbr. fra M. F. Bang, Tronhiem. (StA.)

Høyædle etc. Hr. Biskop! Da Hospitals Præsten hr. Porsanger sidst afvigte Foraar efter ordre skulde reyse til Kiøbenhavn, for at gaae hr. Sainowitz²⁾ til haande, det lappiske Sprog betræffende, var han hos mig og begierede, jeg medens Hans Fraværelse vilde besørge Embedet ved Hospitalet og Tugthuset in ministerialibus. Dette har jeg og gjort hidindtil. Men da jeg endnu slet intet mærker til hr. Porsangers Opreyse, men tvært imod efter Sigelse hører, at han selv skal være uvis, om og naar

¹⁾ Smlgn. nr. 855 ovfr.

²⁾ Se indledningen til brevene nr. 127 flg. ovenfor.

samme foretages: Saa vilde jeg herved ydmygst forestille, at jeg ikke længere allene kan opagte hans Embede, som jevnliggen udkræver noget Arbeide og Opvartning af Præst. Skulde det derfor vare længere med Mandens Hiem-Reyse, maae jeg bede, at de andre Præster og Brødre in ministerio ogsaa herudj tage deel, saa man til fælles lettelse kunde alternere. Den Maanedes Prædiken, som efter sal. Th. Angells Anordning i Testamente skulde forrettes for de nye Lemmer i Fattig-Huset, og som man har tænkt hr. Porsanger vilde paatage sig, maatte vel nu nogen beskikkes til, da Lemmerne længe siden ere indkomne. Og som Studiosus Lind¹⁾ er i Trang og Fattigdom, saa kunde han og af de derfor tillagde aarl. 20 rdl. have en liden Hielp, om det maatte behage D. H. dertil at beskikke ham. — Og om saa skeer, skal jeg nok besørge det øvrige derved fornødne, at alt kan skee ordentligen og sømmeligen. Jeg er etc. Deres etc. M. F. Bang.

875. Kopibog nr. 4 pag. 982.

1770 d. 20. Oktbr. til geheimeraad Otto Thott²⁾ angaaende
Hr. Porsanger.

Da Hr. Prof. Leem er en gammel Mand, og mand ikke veed, hvor længe hand kand leve, saa bliver det efter mine ringe Tanker høistfornødent, at der hastes med hans Lapp. Lexici Trykning. At gjøre nogen betydelig Forandring i orthographien ved de følgende Ark, som endnu ikke ere tryckede, vil vel neppe gaae an, uden at en stor ulighed skulde bemærkes, og en anseelig summa Penge vilde være spilt, om alting igjen skulde begyndes for i fra. Men skulde det være allernaadigst besluttet, at trykningen fremdeeles maatte standse, saa bliver det dog vel aldeles fornødent, at der flittelig fortfares med at udarbejde manuscriptet, og til denne Ende behøves Hr. Porsangers Nærværelse her paa Stedet, hvorom jeg og med denne Post har tilskrevet ham, allerhelst da Candid. Ole

¹⁾ Anders Lind, f. 1733 i Trondhjem, dimitt. fra den derværende skole 1754, tog 1757 teologisk eksamen, hvorefter han i 18 aar ernærede sig og sin familie i Trondhjem ved information og ved at assistere byens prester med at prædike. Blev 1775 resid. kapellan til Meldalen og 1786 sogneprest til Hafslø i Bergens stift. Døde 1794.

²⁾ Se aarsskr. 1888—90 pag. 225 og nr. 230 ovfr.

Bjørnsen¹⁾, som indtil min hjemkomst fra den Nordlandske visitats har imod 10 ort ugentlig i Hr. Porsangers Sted gaaet Hr. Prof. Leem til haande, er siden bleven kaldet tilbage i sin Condition i Ørkedalen, hvor hand faaer 80 rd. i aarlig Løn, og hvilken hand derfor ikke kunde renunciere, førend hand fik vished om noget andet levebrød, saasom Schjervøe Missionariat, hvortil hand af mig underdanigst er bleven forestillet. Ministerium her i Byen, som i Hr. Porsangers Fraværelse maa besørge alle ministerielle Forretninger i Hospitalet og Tugthuuset, ønsker og hans hastige Tilbagekomst, da deres eget Kald fly dem mer end nok at bestille.

875 a. 1770 d. 3. Novbr. fra A. Porsanger, Kjøbenhavn.

D. H.s allerhøjstærede Skrivelse af 20. Octobris a. h.²⁾ haver Jeg haft den Ære at imodtage. Samme besvares underdanigst, at:

Ligesaa lidet, som Jeg kunde til, at mit Embeede behøvede at besørger ved en anden eller ved andre, ligesaa lidet kan Jeg selv, værende i Kjøbenhavn, besørge samme. Ikke heller veed Jeg, at Ordre er mig tillagt at gjøre det. Imidlertid ønskede dog, at det uden Omstændigheder kunde paa det allerbædste skee, indtil Muelighed tillader mig selv at komme og gjøre det: Thi

Ligesaa lidet, som det beroede paa min egen Villie, over Hals og Hoved at rejse fra Embeede, Kone, Børn og Huus, ligesaa lidet beroer det nu igien paa min Bestemmelse at rejse til dem, da D. H. og alle vittige Folk nok kunne slutte Sig til, at ingen kan længes meere derefter, end Jeg. Dette kan Jeg saa meget dets hellere forvente af D. H., som Jeg sikkert kan love mig det sande Vidnesbyrd af D. H., som min foresatte Biskop, at Jeg aldrig haver tergivseret mine Embeeds Forretninger eller andre Pligter, og bestandig været baade villig og hurtig til, i fornøden Tilfælde, at assistere mine ærede Ordens Brødre: Hvorfore det er mig saa meget dets forunderligere, De ved at forrette de saare faae ministerialia, som forefalde i mit Embeede, befinde sig saa saare besværede. Dog dette er ikke min Sag.

Hvad min Nærværelses Fornødenhed ved Hr. Professor Leems

1) Se nr. 844 ovfr.

2) Omtalt i foregaaende brev.

Lappiske Lexici Udarbejdelse, formedelst Monsr: Ole Bjørnsens¹⁾ Tilbagekaldelse til Ørkedalen, er angaaende; Saa, efterdi han haver kundet opfylde mit Rette Rum, eller forrette det samme, som Jeg, hos Professor Leem, begriber Jeg ikke, hvi Man ej fremdeeles perpetuerer Ham i samme.

Er mig i min Fraværelse nogen Grace eller Tjeneste beviist eller bliver herefter beviist, skal Jeg med al tilbørlig Taknæmnelighed baade erkjænde og bekjænde det ligesaa bestandig, som Jeg etc. henlever etc.

A. Porsanger.

876. Kopibog nr. 4 pag. 556.

1770 d. 5. Novbr. til Provsten Weldingh.

Deres Velærv.s 4 Skrivelser af 3. og 5. Febr. og 19. Jul. har jeg rigtig bekommet med hosfulgte Documenter. Hvad tilsendte Regning over de til prof. Hell leverede Bord²⁾ angaaer, da vil jeg derom tilskrive Hr. Borchgrevink,³⁾ som endnu opholder sig i Kjøbenhavn. — — —

Da Der. Velærv. melder, at De haver højtrængende Aarsager næstkommende Sommer at rejse ned til Kjøbenhavn, har jeg intet derimod at erindre, naar Kaldet i deres Fraværelse bliver forsynet, saa som jeg ikke tvivler paa, De drager Omsorg for. Naar jeg kommer Lejlighed dertil, skal jeg ikke ermangle at vise i Gjærning, at jeg er deres Ven. Jeg havde ønsket, at De havde blevet Hr. Prof. Leems Successor, men vi blive vel ikke saa let af med Hr. Porsanger, som har faaet succession, dog kun, saavidt jeg veed, lectorii.

877. Kopibog nr. 4 pag. 772.

1770 d. 13. Decbr. til Hr. Prof. Leem.

Fra det høje Missions Collegio er jeg ved Skrivelse af 1. Dec. anmodet at indhente D. V.s Betænkning om indsluttede Forslag og Prøve paa den Lappiske Ortographies Indretning, som af pater Zainowitz og Hr. Porsanger er udarbejdet,⁴⁾ hvilken Deres

1) Se om ham foreg. brev.

2) Se herom indledningen til brevene nr. 127 flg. ovfr.

3) Jens Finne Borchgrevink. Se aarsskr. 1891 og nr. 28—30, indledningen til nr. 127 flg., samt 129—131 ovfr.

4) Smlgn. nr. 874 ovfr.

betænkning jeg i følge heraf, saa snart skee kunde, ville udbede mig. Uagtet denne Forandring er mig dog i samme Skrivelse tilmeldet, at Lexicon skal tryckes færdig, saasnart skee kand i den Form, som det er begyndt; til hvilken Ende Hr. Porsanger er bleven beordret, ufortøvet at begive (sig) herop og flittig at gaae dem tilhaande med verkets fuldfærdigelse og hurtigste befordring til Trycken.

878. Kopibog nr. 4 pag. 983.

1770 d. 15. December til Missions Collegium.

Det Forsøg angaaende orthographien i det Lappiske Sprog, som til mig er bleven opsendt, skal jeg, naar jeg faaer det tilbage fra Hr. Prof. Leem, som nu gaaer det igjennem, communicere nogle af de vittigste Mænd i Finmarken og derefter nedsende det tillige med mine egne ringe Tanker. — — —

879. 1771 14. Januar fra Andreas S. Hoff,¹⁾ Trondhjem. (StA.)

Højædle etc. Hr. Biskop Gunnerus! Som constitueret Prædikant af deres Høyærværdighed, haver ieg i Velærværdige Hr. Andreas Porsangers Fraværelse forrættet Prædikke-Embedet i Trondhjems Hospitals, samt Tugt- og Værk-Huus Kirke med Catechisation hver Onsdag fra 4de Martij 1770 til 27de Januarij 1771 inclusive,²⁾ som i alt er 48ve Uger, efter 1 rd. 2 ort i Gage ugentlig; der til samen udgiør 72 rd.; hvilken Summa ieg ydmygst forvænter af D. H. at blive mig betalt. Andreas S. Hoff.

880. 1771 8. Februar fra A. Porsanger, Trondhjem. (StA.)

Højædle etc. Hr. Biskop. Min underdanigste Ansøgning var af dato 4de Martii 1768 om at nyde Tillæg for mit Arbejde ved Hr. Professor Leems Lappiske Lexici Udarbejdelse fra det Aars Begyndelse af. Paa denne var det, at Det Høje Collegium naadigst resolverede Aaret efter, sc. 1769, længe førend det af dato 18de novembris e. a. blev D. H. tilskrevet. Desto hellere haver jeg ikke kundet andet troe, end at Tillægget skulde angaae i det

¹⁾ Andreas Hoff, f. 1745 i Trondhjem, 1765 dimitteret fra Trondhjems skole, blev 1773 missionær til Lyngen og 1780 sogneprest til Saltdalen. Døde 1792.

²⁾ Den dag kom nemlig A. Porsanger tilbage til Trondhjem.

ringeste fra sidstbemeldte Aars Begyndelse; i Sær da D. H. Selv i Fjor var af samme Tanker; hvorfor Jeg og ydmygst udbad mig det Gode, at de mig, efter Deres Sigende, hos Dem tilgodekommende 100 rdr. maatte i min Fraværelse, gunstigt betales min Kone, hvilket Jeg og med Taknæmmelighed erfarer, er skeedt. Mindre Tvivl kunde Jeg have om, at disse 100 rdr. jo vare et nyt Tillæg, da Det Høje Collegium ej behøvede paa nye at tillægge mig de 50 rdr., som Det alt for nogle Aar siden havde tillagt mig. Andet haver Jeg ej kundet slutte, saavel af D. H. i forleedent Aar, som af de Høje Herrer i Collegio, hvilke alle sagde, at mig sidste Gang bleve tillagde 100 rdr. Nye resolution haver Jeg altsaa hverken vildet eller kundet begiere om en Sag, imod hvilken ingen dubia endnu vare moverede: i Sær da mig intet Afskrift var meddeelt af Collegii første resolution. Nu derimod bliver det mig en Nødvendighed, naar D. H. anseer det for voveligt at tage det i denne Meening.

Alt for stor er min Højagtelse for Sal. Hr. Thomas Angels Stiftelser til, at Jeg jo villigen antager den Betjening, som denne ærede Testator haver offereret mig, qva Præst til Hospitalet.¹⁾ Men da Jeg paa Søndagene allereede haver 2de Kirker at forsyne, og Testator just ej haver udnævnt Søndage til disse Prækner, saa synes en af de ugentlige Bede-Dage eller en anden Dag i Ugen, som D. H., efter gunstig og billig Betragtning af Omstændighederne, maatte finde for godt at fastsætte, dertil beqvemmet. Hvori Jeg baade underdanigst haaber og ydmygst udbeeder mig D. H.s grundige og gunstige Bifald. — — —

Jeg henlever etc.

A. Porsanger.

881. Kopibog nr. 4 pag. 987.

1771 d. 16. Febr. til Cancelli Raad Ursin.

I anledning af D. V.s Skrivelse af 18. nov. 1769,²⁾ hvorved Hr. Porsanger tillegges 100 rd. aarligen, har bemelte Hr. Porsanger hos mig gjort Fordring paa 150 rd. aarlig, saaledes at ovenmelte 100 rdr. ham, foruden de ham forhen forundte 50 rd., skulde

¹⁾ Smlgn. nr. 874 ovfr.

²⁾ Smlgn. nr. 872 og 873 ovfr.

tillegges for hans assistence hos Prof. Leem. Uagtet det nu synes, at D. V.s Skrivelse melder om et tilleg paa 100 rd., saa kunde det gjerne være, at Collegium har forundt ham aarlig 150 rd., men jeg udbeder mig dog til min betryggelse af D. V. herom at forvisses, samt om tillegget skal regnes fra D. V.s bemelte brevs dato eller fra hvilken anden tid. Ligeledes maae jeg erkyn dig mig om det h. Coll. har tilstaaet Hr. Porsanger af Cassen at lønne den Candidat, som har forsynet Hospitalet og Tugthuset med Prædikener paa hellig Dagene og tugthuset med catechisationer hver onsdag i Hr. Porsangers Fraværelse. Anledning hertil giver mig en Regning af 14. huj. fra Candidaten Hoff paa 72 rd. for 48 uger a $1\frac{1}{2}$ rd. ugentlig.¹⁾ — — —

882. Kopibog nr. 4 pag. 987.

1771 d. 23. Febr. til Cancelli Raad Ursin.

— — — Hr. Porsanger gjør ny Paastand, at den Candidat, som jeg har beskicket til at holde Maanedes Prædikener i Angels Fattighuus, medens han var borte, af Semin. Cassa bør lønnes. Til mig har han intet derom meldet, men hos Hr. Kammer Raad Hoff, som er Forstander for Angels Legater, hvoraf disse Prædikener betales, har hand gjort Fordring derpaa, som af hosfølgende vidimerede Gjenpart af hans brev derom kand sees. Hvad hans Paastand angaar, da er samme aldeles ugrundet, thi før hans Afreise til Kjøbenhavn, var sal. Angels Stue i fattighuset, hvori disse Prædikener skulle holdes, icke færdig, han selv heller icke af mig beskicket til dette ny Embede, og derfor heller icke bekymrede sig derom, førend jeg paa Kammer Raad Hoff giver Candidaten Lind²⁾ Anvisning for de 5 Prædikener, han har holdet, paa 8 rd. 1 ort 8 skill., da Hr. Porsanger hos Kammer R. Hoff, efter Cand. Linds udsigende, var nærværende, og derpaa skriver ham til ovenmeldte Brev, som jeg icke kand andet end ansee for ubeskedent, da hand derved ligesom vil contrecarere min Anvisning, et Forhold, jeg vist

1) Er nr. 879 ovfr. — I skrivelse af 20. juli meddelte Ursin som svar paa Gunnerus' forespørgsel i dette og følg. brev, at Porsangers aarlige tillæg skulde være 150 rdr., men at han selv skulde betale Hoff's regning (kopibogen, pag. 783).

2) Se nr. 874 ovfr.

formoder Colleg. icke vil approbere, ej at melde om hans øvrige dristige skrivemaade. Det vil komme an paa, hvorvidt Colleg. vil tilstaae ham, at de, som have forrettet hans partes i Embedet i hans Fraværelse, af Cassen skal lønnes, da jeg icke veed, hvad Løfter hand i Kjøbenhavn kand have faaet, og hvad han der har oppebaaret. Cassen faaer desuden Udgifter nok at betale, da Studenten Bjørnsen¹⁾ har faaet 72 rd. 2 ort og Krog 6 rd. for at assistere Prof. Leem paa Hr. Porsangers Vegne, som imidlertid i sin Fraværelse har nydt sin fulde Løn baade som Præst og Prof. Leems adjunctus.

883. Kopibog nr. 4 pag. 988.

1771 d. 27. Marts til Missionskollegiet.

Jeg har ike kundet unnlade til Colleg: at fremsende Hr. Provsten Weldings Ansøgning, som han til mig har indsent og udbedet sig paa beste maade recommenderet til Colleg: Mandens Fortjeneste i sær i det Lappiske Sprog, som han med Flid har lagt sig sig efter og derved været for stor nøtte for Finnerne, er Collegio noksom bekiendt, sær Hr. Et. Rd. Finckenhagen, hans Omstændigheder trenger og til hastig at blive forflyttet fra det haarde Land, om han ike reent skal fordærves, i sær da han foruden den *hernia scrotalis*,²⁾ han selv mælder at være behæftet med, har en Polypus i sin næse. Det overlades i øvrigt til Colleg: i følge sit skriftlige Løfte til ham selv af 1. Maj 1764, hvoraf han i sit andragende har meddelt mig gienpart, at have den gunstige omsorg for ham, at han snart maatte blive forfløttet til et andet stæd, under et mildere clima, da han ellers har udbedet sig tilladelse at reise til Kiøbenhavn.

884. Kopibog nr. 4 pag. 566.

1771 d. 22. April til Hr. Provst Weldingh.

Herhos lagt sendes Hr. Provsten 2de Mscript. af det lappiske Lexicon, det eene med Leems gamle og Sainovitzes³⁾

¹⁾ Se nr. 844 ovfr.

²⁾ Smlgn. nr. 137 ovfr. samt nr. 899 og 901 nedfr.

³⁾ Smlgn. nr. 874 og 877 ovfr.

nye Orthographie, og det andet med Leems og Porsangers, tilligemed Hr. Prof. Leems Betænkning over Sainovitzes Forslag til den ungerske Orthographies Introduction med hosfølgende Prove, samt seenere Anmærkninger over Sainovitzes Orthographie, saa mange Ark, som allerede ere trykte af Lexico, alt i den Henseende, at Hr. Provst og Missionairen Hr. Sandberg¹⁾ nøje ville overlegge, og hver give sin særskilte aldeles upartiske Betænkning, om hvilken skrivemaade enten Hr. Prof. Leems og Hr. Porsangers eller Sainovitzes er den bedste og forstaaeligste og meest overensstemmende med Varangers Finners Udtale. Desuden eragtes aldeles fornødent, at Hr. Sandberg reiser ind til Porsanger for at undersøge, hvilken af ovenmældte 3de Skrivemaader kommer mest overeens med den Porsangerske Dialect. Overalt udfordres saadan Oplysning om disse Ting, at man deraf tydelig kan skionne, om det var raadeligt, at indføre Sainovitzes til det ungerske sig nærmende skrivemaade og Bogstavering, i steden for Hr. Prof. Leems, nemlig i de lappiske skrivter, som herefter skulde skrives og trykkes. Jeg har tilskrevet Hr. Amtmand Hagerup om at føje Anstalt for frie Skyds for Hr. Sandberg paa Vejen.

885. Kopibog nr. 4 pag. 569.

1771 d. 22. April til Hr. Amtmand Hagerup.²⁾

Da Missionairen til Waranger Hr. Sandberg er efter Missions Collegii Ordres beordret at rejse ind til Porsanger, for at undersøge, hvilken af de 3de forskjellige Skrivemaader i det lappiske Sprog, som Hr. Prof. Leem, Hr. Porsanger og Sainovitz bruger, kommer meest overeens med den der brugelige Dialectes Udtale, Saa skulde jeg herved tienligst anmode Hr. Amtmanden om at føje Anstalt til frie Skyds for ham frem og tilbage.

886. Kopibog nr. 4 pag. 908.

1771 d. 26. Aug. til Provst Weldingh.

Ved Skrivelse af 20. Julii fra Hr. Cancellie Raad Ursin er tilmeldet Hs. Højærværdighed Hr. Biskop Gunnerus, som efter Kgl.

¹⁾ Se indledningen til dette afsnit.

²⁾ Se nr. 231 og 350 ovfr.

ordres for nogen tid siden er nedrejst til Kiøbenhavn, at det høj Kgl. Missions Collegium intet har imod, at D. V. lader Deres Kald forrette ved en anden, naar det forsvarligen forsynes, og kommer ned til Kiøbenhavn; da Collegium efter sit forhen givne Løfte, vil sørge for Dem, saa vidt mueligt er.

887. 1771 2. Novbr. fra M. F. Bang,¹⁾ Trondhjem. (Efter Kopi i StA.)

Hvor meget ikke allene jeg i min Deel, men og hele Tronhjem længtes efter Postens Medbringende, ihenseende til Hr. Porsanger, det troer jeg D. H. nok selv har kunnet forestille sig. Den ganske Meenighed, ja fast hver Sjæl fra den fornemste til den ringeste, blev skrækkelig opmærksom ved at høre, man skulde faae en Mand af hans Karakter, som helst nu i disse Dage er tilfulde afskildret, da fast ikke anden Materie tracteres i alle Sælskaber, end denne, lige ud i Sanden, hvor endog de usselste Folk ere satte i største Forundring. Gud lade det gaae tilbage! Her er af de allerfleste udlovet Almisser til fattige, naar man om Sagens bedre Udfald forvisses. Al vor Trøst er, at Hr. Biskopen, som meest har rønnet dette Menneskes Grovheder, nu selv er in loco, og kan bruge med Alvorlighed kraftig Modstand, hvortil Gud give Lykke og Held.²⁾ — —

Kan Porsanger ikke remitteres til Finmarken? Saaledes spørge adskillige brave Folk. — —

Den Orden, at Alle Ansøgninger af vedkommende skulde først paategnes, førend de afsendes, vil nok ikke sige meget; thi foruden

1) Bang var konst. biskop under Gunnerus' fravær i Kjøbenhavn 1771—72.

2) Porsanger var blevet udnævnt til resid. kapellan ved Domkirken (smlgn. indledningen til dette afsnit), men efter en skrivelse fra Gunnerus i den anledning, dat. Kb.havn 25. oktbr. 1771, vægrede kongen sig for at underskrive hans kaldsbrev og befalede, at kancelliet skulde indgive ny forestilling i sagen. Gunnerus' skrivelse indeholder haarde bebrejdelser mod Porsanger, som i sit arbejde med det lappiske leksikon havde vist sig saa forsømmelig, at prof. Leem kun ønskede at blive ham kvit. I henhold til kancelliets fornyede forestilling, blev Weldingh derefter (13. novbr.) udnævnt til hospitalsprest og Leems adjunkt samt Jonas Angell til resid. kapellan ved Domkirken, medens indstillingen og Gunnerus' forslag om, at Porsanger skulde blive sogneprest til Vadsø, ikke blev bifaldt af kongen, som istedet resolverede: wenn der Porsanger sich so schlecht aufführet (som af Gunnerus oplyst), so muss er keine predigerstelle haben. Først i maj 1772 fik Porsanger udnævnelse som sogneprest til Vadsø (jfr. nr. 896).

adskillige Memorialer, som endnu opsendes til Betænkninger uden at være paategnede af nogen, saa beviiser Hr. Porsangers Ansøgning, som jeg ikke heller troer havde Paategning, at sligt lader sig gjøre, naar man ikkun besidder Dristighed nok. Han skal og have ladet sig mærke med, han ikke behøvede nogens Paategning eller Attest. — — —

Studiosus Lind¹⁾ var i Gaar hos mig med forlangende, at paategne hans Ansøgning om Hospitalet: jeg bad han bie, indtil Porsanger havde erholdet sin Bestalling, og da kunde han nedsende sin Ansøgning enten til Hr. Biskopen selv, eller og ved separat Skrivelse udbede sig Biskops Attest. Derved blev det denne Gang, og Gud lade det og derved beroe! Man er ilde faren med saadanne Slags Folk, som raabe ved alle Lejligheder, men ej vil eller kan gjøre sig værdige til noget. Det er ej længe siden, jeg maatte corrigere denne Person for sin Grovhed i en Prædiken. Biskop Friis har nu ved sin Afrejse fra Nordland holdt en rar Afskeeds Tale i Bodøens Kirke. Hr. Kildal²⁾ har og samme Tid været paa Bodøen, og ved det nedrigste Flatterie gjort Friis til den største Mand i Landet; grædt bitterlig over hans Afrejse fra dem, og mere sligt vemmelsk Hyklerie: Saa jeg troer denne Kildal ej med Sandhed fortjener nogen ret god Carakter paa en Conduit-liste. Jeg er etc. etc.

M. F. Bang.

888. 1771 30. Novembr. fra O. I. Hiort,³⁾ Kistrand. (StA.)

Deres Høyædle Høyærværdighed! etc. Deres H. H.s ædelmodige Velgierninger i at ophielpe en Fremmed og Faderløs, og oversætte ham til den første Triin til Velstand, hvorved Han kand vænte sig at ansees værdig til større, under D. H.s Opsyn og omhusfulde Direction; De samme burdte drage en følende Erkjændere, til de Tægn af Taknæmmelighed, som Hans svage Kræfter kand viise: Disse Linier kand jeg derfor ikke skrive uden Følelse, beblandet med den tilbørlige Ærbødigheds Undseelighed, som jeg indtil Døden tilstaaer mig at skylde D. H.s Høye Patrocinio; jeg

1) Se nr. 874 ovfr.

2) Michael Heggelund Kildal, se nr. 170 ovfr.

3) Se nr. 286 flg. ovfr.

har længe sittret ved at sætte Pennen til Pappiret til at udtrykke mit Hierte og bekiænde derved de Pligter, som jeg skylder Dem. Jeg har desuden været uvis, om og hvor disse Linier maatte træffe D. H., da jeg har hørt Deres Høistanordnede Reyse til Kiøbenhavn, og Leilighederne, efter D. H.s Vidende, ere saa vanskelige her fra til Brevers Befordring: Jeg maae derfor opvarte samme først til Thronhiem igiennem mange Omveye, og siden derfra, efter D. H.s Opholdstæd, endskiøndt mig endnu ikke bekiændt, til Kiøbenhavn, hvis De skulde blive der Vinteren over.

Herhen til Stædet, kom jeg den 17de August: og begyndte mit Embede med en tilbørlig Overhørelse af alle Dem (saa vidt mig var i en Hast mueligt), der hørte til min Menighed, men imod mit Ønske, fandt jeg mig mindre end vel fornøyet. Dertil giorte ei alt for lidet, at den forrige Skolemester ved Søen sagde sig fra at være længer ved, formedelst Hans slette Indkomster. — — —

Min underdanigste Begiæring til D. H. indfalder og hermed, at, eftersom jeg maae og give Aarlig 8 Rdr. i Løn til min Alumnus, og jeg kand i det allerknappeste klæde og føde ham med 12 Rdr., at jeg maatte ligeledes nyde af det høye Missions Collegio de samme udlagde 20 Rdr., ligesom Missioneren i Waranger. Findernes Omstændigheder her ere og langt slettere end i Ostfindmarken, thi deres Reinsdyr ere uddøde, saa de nødes at reyse til Søen, hvor de lever langt slettere, eftersom de kand hverken holde der nogen Creaturer og ikke heller forstaaer sig paa Fiskeriet, hvoraf de kunde opholde sig, alt saa kand D. H. der af erfare, at Præstens Vilkaar maae bestæmmes efter deres. Jeg haver desuden begyndt at reyse omkring hos Fieldfinerne fra Hammersfest og Mosøe, hvortil jeg haver fundet mig bevæget af den Kundskab, jeg har faaet om deres Vankundighed, og i Følge mit Embedes Paaliggende, om jeg kunde noget udvirke derved, endskiønt samme er mig ikke i min Bestallning anbefalet. Formedelst disse mine snevre Omstændigheder og Embeds besværlighed har jeg derfor foresat mig at anholde om hos det Høye Missions Collegium, ved D. H.s Gunstigste intercession og Erklæring, at jeg maatte faae ligesaa meget i Løn, som Hr. Sandber(g) Missioner i Varanger, neml. Halvandet Hundred Rigsdaler; hvilket jeg haaber ikke skal

falde vanskeligt i Betragtning af Stædets Besværlighed og de anførte Omstændigheder, naar jeg maatte allene nyde deri D. H.s Høye Patrocinio, som jeg stædse vil stræbe at søge at bevare. Alt dette har jeg overladt til Mr. Muhle, som er en af mine Landsmænd og Venner, at Raadføre sig om med D. H. (hvis De skulde endnu være i Kiøbenhavn) og tillige om Memorialens Opsættelse og Indrætning til Det Høye Missions Collegium. I Øvrigt udbeder jeg mig etc.

O. J. Hiort.

889. Kopibog nr. 4 pag. 916.

1771 d. 30. Dcbr. til Hr. Provst Weldingh.

Da det har behaget Hs. Kgl. Maj. allernaadigst at beskikke Hr. Provst Weldingh til at være Sogneprest til Hospitalet her i T.hiem, i Steden for Hr. Porsanger, som er suspenderet, og tillige Hr. Prof. Leems adjunctus og Medarbejder ved Seminarium lapponicum, imod derfor at nyde 100 rdr. aarlig extra løn af Seminarii Cassa, saa skulde jeg herved, ifølge ordre, saadant giøre Hr. Provsten bekiendt med anmodning, at De derfor, saasart skee kunde, begiver Dem til Foraaret herhid til Deres nye Station, efterat De forud har overleveret saavel Provstie som Præstembedet med Deres Documenter til Missionairen Hr. Sandberg, som dertil skal blive beskikket.

890. Kopibog nr. 4 pag. 916.

1771 d. 30. Decemb. til Hr. Sandberg.

Da Hr. Provst Weldingh allernaadigst er beskikket til Sognepræst ved Hospitalet her i T.hiem og Prof. Leems adjunctus ved Seminarium Lapponicum, og til Foraaret, saasart mueligt er, maae begive sig her til Byen, saa skulde ieg herved anmode Dem om af Hr. Weldingh at annamme alle Provstiets Sager, da Hr. Schønning¹⁾ boer for langt afsides fra Postens Gang, saa vel som og at besørge Præste Embedets Betiening i Vacancens tid.

¹⁾ Se nr. 154 ovfr.

891. Kopibog nr. 5 pag. 280.

1772 d. 3. Januar til Sr. Svabøe (fra Stiftamtmand og Biskop).

Eftersom hidtil værende Hospitals Præst Hr. A. Porsanger efter Kgl. Befaling fra Embedet er Removeret, og en anden i hans Sted dertil allernaadigst kaldet; saa ville vi dette for Hr. Hospitals Forstanderen herved bekiendtgjøre i henseende til Præste lønnens udbetaling, som for saa vidt til Hr. Porsanger ikke kan udtelles, endskiønt han, som har givet, ventelig derfor igien tager Naadens Aar, fuldt som sædvanligt. Men foruden at Kaldets Betiening i Naadens Aaret af saadan Præsteløn og indkomst maae betaales, og Hr. Porsanger ventelig endnu til Hospitalet skylder, saa maae Hr. Forstanderen af saadan løn pro 1772 ikke til ham noget udbetale, forinden Kaldets opvartning er Clareret, og Hospitalet for sit hos ham tilgodehavende er fyldesgiort.

892. 1772 14. Jan. Pro memoria fra A. Porsanger, Tronhjem, til Hr. Stifts Provst og Constitueret i Biskopens Stæd M. Fr. Bang. (StA.)

Det vilde behage D. V., efter Løfte, meddeele mig en fidimeret Gjenpart af den Kongelige Allernaadigste resolution eller Ordre, i Følge hvilken De efter Embeeds Medfør, den 3die hujus forkyndte mig remotion fra Embeede og Stand.¹⁾

893. Kopibog nr. 4 pag. 785.

1772 d. 14. Januar til Hr. Andreas Porsanger.

Til Giensvar paa Hr. Porsangers Requisition af dags dato om at meddeeles Gienpart af den Kgl. allernaadigste Resolution eller ordre, i følge hvilken De ere blevne removeret fra Præste Embedet, meldes herved, at den Kgl. allern. ordre desangaaende ikke directe til Biske Embedet er udfærdiget, men til Cancelliet, hvorfra ved pro memoria af 7. Dec. a. p. Hr. Biskop Gunnerus er bleven tilkiendegivet, at hs. Kgl. M. havde allern. beskikket Hr. Provst Weldingh til at være Præst i Deres Sted til Hospitalet, og Hr. Prof. Leems adjunctus og medarbejder ved Seminarium lapponicum, mod derfor at nyde 200 rdr. aarlig extra-løn af Seminarii Cassa, samt derhos resolveret, at Hr. Porsanger ikke maae have

¹⁾ Dette foregik mundtlig i overvær af to prester.

noget Præste Embede. Hr. Porsanger maae derfor henvende sig til det høje Kglige Cancellie om at faae den forlangte Gienpart af hs. Ms. allernaadigste Resolution desangaaende.

894. 1772 d. 17. Jan. fra C. Weldingh, Wadsøe. (St.A.)

Høyædle etc. Hr. Biskop! Det bliver mig umueligt herefter længere at betjene Provste-Embedet, da jeg nu bliver alt svagere og svagere; jeg har i dette Aar snart maattet holde ved Sengen; og, om jeg end vel kunde bestride det øvrige, saa blev det mig dog icke mueligt oftere at reise paa Visitatz til Køllefjord, hvorhen Rejsen baade er lang og besværlig, saa ogsaa falder over det lange Fjeld, som jeg icke kand taale at gaae og liige saa liidet at riide over, om jeg end hafde Raad til for den Skyld at holde mig en Hæst; jeg er herforuden nu ogsaa til Sinds efter D. H.s givne Tilladelse i Guds Navn til Sommer at rejse ned til Kjøbenhavn, hvordan end saa min Skjæbne hos det Høylovlige Collegium vil blive, da jeg i min Fraværelse lader Hr. Sandberg forrette mine præstelige Forretninger. Vil derfor indstændigst bede, at jeg jo før jo hellere maatte blive fra Provste-Embedet entleediget, og en anden Mand dertil beskicket i mit Stæd: Hr. Schiøning rejser ogsaa fra Finmarken til Sommer, hand kand det derover icke blive; og Hr. Sandberg, som vel er saa meget hjemme, at hand kand beqvæmelig forrette mine præstelige partes, men sin meste Tiid dog er paa sine Omrejser, og derover vel sjælden eller aldrig skulde være tilstæde ved Postens Ankomst og Afgang, kand Provste-Embedets Betjening vel neppe overlades; der bliver da saaledes ingen tilbage, uden Capellanen paa Wardøe, som ventelig til Foraaret vil komme til Stædet, om D. H. da vilde have den Godhed for mig at constituere ham til Provst i mit Stæd saa længe, indtil jeg engang i Wadsøe-Kald faaer en Successor, at jeg før min Afrejse til ham kunde aflevere Provste-Sagerne, og med dem ingen Uorden maatte indfalde i min Fraværelse.

D. H. har hos Collegium tilvejebragt mig det gunstige Svar paa min Ansøgning, at det vil, naar jeg kommer ned, sørge for mig, saavidt mueligt er; for saadan Godhed aflægger jeg min ydmygste Taksigelse, bedende, D. H. endnu icke vilde trættes, men

fremdeeles vilde blive ved at være sindet imod mig, ligesom De hidtil har været. Collegio har været givet alt for høye Tanker om Wadsøe-Kald; da jeg var bleven kaldet fra Maasøe til Waranger, icke paa den Maade, som jeg afstoed det, og derover vægrede mig for Secretairen Etatz Raad Finkenhagen ved at rejse op, som Missionaire, for Wadsøes Skyld, vare hands Ord til mig disse, at hvilken Præst det end var i Finmarken, saa skulde hand gjerne vilde afstaae sit Sogne-Kald og tjene nogle Aar, som Missionaire, for at faae Wadsøe-Kald, at jeg kunde, naar jeg skulde blive ved at være svag, gjerne taale i Wadsøe-Kald at holde mig en Capellan, og, at Collegium i at byde mig det hafde nedladt sig saa dybt for mig, som Det icke hafde nedladt sig for nogen anden; hand taelede ogsaa om store Midler, som Sal. Provst Paus¹⁾ hafde tillagt sig paa Wadsøe, og troede, at Provst Sylow²⁾ var en bemidlet Mand, der icke for andet søgte at komme fra Wadsøe, uden for sine Børns Skyld; kunde jeg blive saa lykkelig at gjøre det tydeligt for Collegio, at det nu har sig langt anderleedes med Wadsøe, og hvor slet det nu er, vilde dette uden Tvivl blive mig til Fordeel. Jeg henlever stædse — — — C. Weldingh.

895. 1772 10. Marts fra G. Sandberg „i en Fjeld-Laps Telt.“ (StA.)

Den 8de Martii annammede jeg Hr. Provstens Brev af 30te Decembris.³⁾ Den deri indsluttede Ordre om at imodtage Provstesagerne, og at betjene Embedet i Vacancens Tiid, skal, saa vidt mueligt er, efterleves, naaer Provst Weldingh rejser.

Gert Sandberg,

Missionarius ordinatus i Øst-Finmarken.

896. Kopibog nr. 4 pag. 789.

1772 d. 15. Septbr. til H. Porsanger.

Da Hr. Porsanger i følge mit Forslag, allernaadigst er beskicket til Sognepræst for Wadsøe Meenighed i Østfinmarken, saa undrer

1) Johan Ludvig Christian Paus, f. 1657, 1682 kapellan til Vadso, 1696 sogneprest sammesteds og provst, 1740 sogneprest til Edsberg; døde 1744.

2) Paa denne tid sogneprest til Snaasen, se nr. 142 ovfr.

3) Er nr. 890 ovfr.

jeg mig højliggen over, at De ingen Anstalt gjør til Deres Afrejse; hvorfor dette skeer for paa Embeds vegne at erindre Dem om, at De strax begiver Dem til denne Deres ny Station, og føjer Anstalt til deres Kaldsbrevs Indløsning.

897. 1772 18. Septbr. fra A. Porsanger, Tronhjem. (StA.)

Højærværdige etc. Hr. Biskop! For D. H.s Communication de dato 15de hujus om, at Jeg, i Følge Deres Forslag, er allernaadigst beskikket til Sogne-Prest for Wadsøe-Menighed i Østfinmarken, takker jeg skyldigst: Havde aleene ønsket, saadant betimeligere var blevet mig tilkjændegivet, førend den til saadan for mig med en svag Hustru og 4re smaae Børn besværlige Rejse beqvemme Tid var aldeeles forløben. Dog, da det ej kan være anderleedes, er Jeg, i Tilliid til den Allerhøjestes Forsyn, villig til, strax at tiltræde Rejsen, naar D. H. kunde (Villien tvivler Jeg ikke om) gunstigst assistere mig til Foraaret med 300 rdr. Da Jeg selv slet intet har, og veed heller ikke ellers nogen andenstæds at faae bemeldte aldeeles fornødne Hjelp; i hvis Mangel Jeg ingen Muelighed seer til saadan Rejse. Jeg er med al Højagtelse D. H.s ydmyge Tjener

A. Porsanger.

898. Kopibog nr. 4 pag. 789.

1772 d. 18. Sept. til Hr. Porsanger.

At jeg icke før havde erindret Hr. Porsanger om at rejse til Deres Kald, kom deraf, at jeg formodede, at De selv havde belavet dem dertil. Jeg har icke kundet troe, at De om denne deres Forflyttelse kunde være uvidende, da den havde været anmeldet i de skrevne Aviser, og heele byen har vidst deraf. Og da de hverken mediate eller immediate har gjort Forespørgsel herom, kunde jeg icke engang formode, at de herom tvivlede. Hvad det ansøgte Pengelaan angaaer, da kand jeg icke tjene dem dermed, men icke destomindre faaer De begive Dem til Deres Station, hvor deres egen Velfærd endog udfordrer deres Nærværelse.

899. Kopibog nr. 4 pag. 995.

1773 d. 6. Febr. til Hr. Cancelli-Raad Ursin.

Til skyldigst Gjensvar paa Hr. Cancellieraadens Skrivelse af 16. Januar. har jeg den Ære herved at melde følgende:

Hr. Provst Weldings Utaalmodighed i hans nye Station her som Hospitals Præst og Hr. Prof. Leems adjunctus har været mig længe bekjendt, da han idelig har overhænget mig om nye Befordring; men jeg kand ikke ansee hans Utaalmodighed grundet i andet end en alt for stor Begjærlighed at samle Midler og at leve meget beqvemt og prægtigt; thi han har under 28. Januar. sidst-leden opgivet sin Indkomst, hvoraf han skal betale pCto. Skat til 502 Rdr., og jeg kan dygtig beviise, naar det forlanges, at han endda har 100 rdr. derover, naar alting sammenregnes. Og Hr. Prof. Leem har i mange Aar levet af 500 rdr., indtil han for nogen Tid siden fik det Tillæg af 100 rdr., hvorimod Hr. Provst Weldingh har opgivet sin Indkomst af Vadsø, hvoraf pCto. skat skulde betales, ikkun til 141 rdr., og derefter ved sin Nærværelse her i Byen meer end eengang tilstaaet mig, at han i de Aaringer, han var der, aldrig bragte det over 230 rdr.; at det var imod hans Villie, saaledes som skeet er, at forflyttes, kunde aldrig af nogen formodes, i Betragtning deels af den anseelige Forbedring i hans Indkomst, deels hans Svaghed, bestaaende saa vel i en hernia som en polypus i hans Næse,¹⁾ formedelst hvilket han naturligviis maatte ønske at blive befriet fra det meget haarde og kolde Sted, han var paa, deels og at han ved Forflyttelsen er kommen sin Kjærestes Slægtninger og Venner saavel i Byen som paa Landet nærmere. Han har og i Skrivelse af 17. Ap. 1771 i andledning af min Forespørgsel til ham, om han havde Lyst til at blive Prof. Leem adjungeret, takket mig for, at jeg havde ham i Erindring og vilde see ham hjulpen, endskjønt han tillige gav tilkjende, at han havde størst Lyst at komme paa Landet, dog uden at deprecere det andet, og hans Svigerfader,²⁾ Hr. Provst Sy low har indstændigst

1) Smlgn. nr. 137 og 883 ovfr.

2) Weldingh var gift med Birgithe Margrethe Angell (død 1773), datter af provst Albert Angell, sogneprest til Vadsø, og steddatter af provst Thomas E. v. Westen Sy low, paa denne tid sogneprest til Snaasen, forhen i Vadsø. Hendes moder var Elisabeth Christine Paus.

bedet mig, at see ham forflyttet til Tronhjem som Hr. Prof. Leems adjunctus, endskjønt han ønskede, at han maatte faae et større Tillæg end 200 rdr., hvilket jeg dog ikke troede, at Hr. Pr. Weldingh for det første trængede til, men at mand kunde lade det berøe inden til siden, da jeg virkelig havde foresat mig at recommendere ham til noget meer, enten Tillæg eller et Præstekald paa Landet. Ellers er dette Stift ikke fuldkomen convenabelt for hans Helbred. Hans Snøvlen i sær i sterk Kulde gjør og hans Foredrag noget ubehageligt og uforstaaeligt for den gemeene Mand; han har heller ikke sterk stemme, saa at en stor Kirke og Meenighed ikke var tjent med ham, og et lidet Kald paa Landet vilde han nok ikke være fornøjet med, da hans Higen efter noget stort er uendelig heftig, saa at jeg ikke veed, hvorledes han her kan blive hjulpen. Best var det, at Det Kgl. Collegium havde den Godhed for ham at see ham forflyttet til Dannemark, hvor han vist bedre vilde trives og være fornøjet, da Missionarius Hr. Sandberg gjerne kan betræde og fuldkommen forsvare hans Plads her i Tronhjem ved Seminario som Hr. Professor Leems adjunct, allerhelst da Leems Lexicon i Msct. er færdig til det sidste Bogstav, og mand allerede har trykket 13 Ark i 5te Alphabet eller 833 sider, hvorved Bogstavet M bliver sluttet. Hr. Schjønning har vel et haardt og ringe Kald, men er aldeles ikke trængende, da han med sin Hustrue,¹⁾ som nylig ved Døden er afgaaet, har arvet temmelig store Midler. Ellers kunde det være hans Helbred tjenligt ved forefaldende beqvem Leilighed at blive befordret til et bedre Sted, men at give ham noget Tillæg af Cassen var overflødig.

Jeg bør ikke unnlade at indberette til Collegium, at Brønø Kirke ved Lynild er afbrendt, og med det forderligste maa istandsettes under Provstens og Præstens Opsyn, da Cassereren alleene efter disses Anmodninger bør føje Anstalt til de fornødne Penger.

900. Kopibog nr. 4 pag. 1071.

1773 d. 7. April. Attest for Hr. Provst Weldingh.

Supplicanten Hr. Provst Weldingh maa aldeles ansees for en velfortient Mand, da han i 13 aar har været i Finmarken (hvorfra

¹⁾ Magdalene Cornelia Frey, en borgerdatter fra Trondhjem.

han for et Aar siden er bleven forflyttet som præst ved Hospitalet og Hr. Prof. Leems adjunctus) og der lidt meget ondt, samt udvist al Flid og Retsindighed i sine Embeder, og i særdeleshed distingveret sig ved at lære det lappiske Sprog, hvorved han er sat i stand til at gjøre Missionen god Tjeneste med sine Skrivter, hvorfor det er efter mine Tanker billigt, at han med Tiden maatte forbedres i sine Omstændigheder, da han for nærværende Tid med Hustrue og et lidet Barn ikke har over 5 til 600 rdr. aarlig Indkomst. Men han har for sin svage Helbreds Skyld adskillige Gang yttret sig, at han havde mest Lyst til at befordres paa sydligere Kanter. Overalt vil det vidløftige Stiftsprovst Embede og højst besværlige Sognekald til Domkirken her, efter mine Tanker, falde hans Skuldre alt for tunge.

901. Kopibog nr. 4 pag. 1074.

1773 d. 21. Mai. Erklæring paa Hr. Provst Weldinghs Ansøgning.

Det medfører Sandhed, at Hr. Provst Veldingh i 13 aar har tient i Finmarken som Missionair, og til sidst som Provst og Sognepræst til Vadsøe, i hvilke Stationer han altid har opført sig christelig og meget anstændig, samt udvist al muelig Flid, i sær i det lappiske Sprog, formedelst hvilket han og af Deres Kongelige Majestæt er bleven beskikket til at være Hr. Professor Leems adjunkt her ved Seminarium Fridericianum Lapponicum, da han i saadan Station og tillige som Hospitals-Præst, hvor hans aarlige Indkomster beløbe sig til 5 a 600 rdr., allereede for et aar siden har gaaet Professor Leem til haande ved det lappiske Lexikons udarbeidelse, hvor hans tjeneste endnu en tid vil behøves, forinden det ganske Verk bliver færdigt. Men da han har haft meere Hue for at komme paa Landet, især i de sydlige Egne, saasom han for mig ved adskillige Leiligheder har yttret, formedelst hans svage Helbred, der ikke passer sig til dette Stifts haarde Climat, saa var det at ønske, at han med tiden allernaadigst maatte forhielpes dertil, da Inderøens¹⁾ Kald vist vil falde ham alt for besværligt. At nogen ellers i henseende til noget bedre er bleven

1) Weldingh blev 4. aug. s. a. udnævnt til sogneprest til Inderøen.

ham foretrukket af yngre Mænd, er mig ubekendt. Hr. Grøn,¹⁾ forhen værende Sognepræst til Kjelvig, gjorde en Kjøbenhavnser Reise, og blev derefter beskikket til Rudkjøbing; men han var allerede i Aaret 1755 Præst til Vardøe, da Supplicanten ikke førend i aaret 1759 kom til Finmarken. Hr. Kaurin²⁾ var yngre, men blev Præst til Stegen med extra pension 160 rdr. af et maadeligt Kald til forrige Sognepræst, en omstændighed, der vist vilde have afskrækket Supplikanten, der ikkun tragter efter Kald af store Indkomster og at samle Formue; uagtet han til deslige gemeenlig vidløftige og møisommelige Kald allermindst skikker sig, da han foruden en meget besværlig hernia incommoderes af et Forkølelses Tilfælde i sin Tale.

902. 1773 d. 7. August fra Kancelliet til Missionskollegiet. (Kopi; StA.)

Da det allernaadigst har behaget Hans Majestet under 4de hujus at beskikke Hr. Christian Weldingh, nu værende Præst ved Hospitalet i Trundhiem, til at være herefter Sognepræst til Inderøens Præstegield udi Trundhiems Stift, dog saaledes, at han derhos skal være pligtig, saavit mueligt, førend hans Afreyse fra Trundhiem, at hielpe at tilendebringe det Lappiske Lexicon, og siden efter tilligemed Professor Leem, efter giørende Aftale med ham, flittigen at arbejde paa det Nye Testamentes Oversættelse i det Lappiske Sprog, saa snart see kan.

Saa har Man det Kongelige Missions-Collegium saadan Hans Majts Resolution til Efterrætning, for derefter det videre fornødne at besørge, tjenstlig skullet communicere.

903. 1773 d. 21. August fra Missions-Kollegiet til
Biskop Gunnerus. (StA.)

D. H. tilstilles herved Gienpart af Cancelliets Brev til Os de dato 7de August a. c.³⁾ angaaende Hr. Weldingh til behagelig Efterrætning, da Vi i sin Tid ville have Dem anmodet om at fort anstalte aarlig Indberetning om hvorvidt der avanceres med de Lappiske Nye Testamentes Oversættelse. — — —

¹⁾ Se nr. 145 ovfr.

²⁾ Se nr. 148 flg.

³⁾ Se foreg. brev.

904. Kopibog nr. 8 pag. 3.

1773 21. August til Missions Collegium fra fung. Biskop M. F. Bang.

I Anledning af den uformodentlige Forandring ved Hr. Provst Weldinghs forflyttelse fra Hospitalet her i Byen til Inderøens Sognekald, der var saa meget meer uventelig og overilet, som Provst Weldingh icke har fuldført sit Arbeide med lexico lapponico, og derfor endnu kunde og burde have gjort tjeneste her, hvor han havde gandske anstændig udkomme for det første, og Inderøens Sognekald desuden er uden for Missionens District, som Hr. biskop Gunnerus derfor icke uden andres fornærmelse har kundet foreslaae ham til, i sær da han icke saa synderlig endnu har distingveret sig fremfor andre; er Hr. Prof. Leem til Biskopen indkommen med hoslagde Skrivelse, hvori han ansøger om, at Collegium i steden for den liden Hjelp, han hidtil ickun har haft af Hospitals Præsterne, der selv have Embeder at opagte, vilde bevilge ham 100 rd. til en amanuensis at holde, da han dermed holder sig bedre tjent, og lover større fremgang i sit Arbeide: hvilken jeg, for visse Aarsager, icke har vildet undlade strax i Hr. Biskop Gunneri fraværelse paa visitatzen at nedsende, allerhelst da jeg veed fuldkommen beskeed om, at Hr. Professor Leems begiering er vel grundet, og at han ved en Amanuensis vil blive langt bedre tjent, end ved Hospitals Præster, der enten maae forsømme deres eget Embede, eller forsinke Prof. Leems Arbeide, saasom det ickun kommer an paa Skrivningen, som han selv umulig formaaer, og derfor oftest hidtil ved sin tjener har maattet lade skee. Jeg kan saa meget bedre recommendere denne Hr. Prof. Leems begiering, som Seminarii Casse ved at betale ham 100 rd. til en Amanuensis, som han selv kunde udvelge sig, sparer aarlig til Oplag 100 rd., foruden at saavel det resterende af det lappiske Lexicon, som det ny Testamentes Oversættelse, hvilket Hr. Prof. Leem vel selv meest faaer udarbeide, tillige derved vil faae større fremgang.

Hvad Studenten Linds¹⁾ proposition angaaer, da bør derpaa aldeles icke paa nogen Maade reflecteres, da han er be-

1) Anders Lind, se nr. 874 ovfr.

kiendt af saa slet forhold og Gemyts beskaffenhed, at han slet ikke fortjener Collegii Naade, eller at blive Præst, og desuden, i steden for at tjene, langt meere, efter sin sædvanlige grove og forargerlige Opførsel, vilde komme til at fortrædige den gamle Prof. Leem; Saa at jeg aldeles vil afraade Collegium fra at entrere noget for denne Person, ifald han skulde være saa dristig at nedsende Ansøgning herom, som vist ikke af nogen herfra bliver paa-tegnet.

M. F. Bang.

905. Kopibog nr. 8 pag. 9.

1773 d. 4. Septbr. til Missions Collegium fra J. E. Gunnerus.

Herved har jeg den ære paa beste maade at recommandere Hr. Prof. Leems ansøgning,¹⁾ om at ham, nu da Hr. Provst Veldingh som adjunct ved Semin: lapponic: allernaadigst er bleven befordret til Inderøens Sognekald, maatte, saasnart Hr. Provst Veldingh tiltræder sin nye station, i steden for en adjunct, bevilges en student, der kunde gaae ham tilhaande med skrivning. Hr. Prof. Leem, der dog selv dicterer i pennen alt hvad adjuncten skriver, vil i saa maade bedre være tient med en amanuensis, der langt flittigere kan gaae ham tilhaande, end som en adjunct, der tillige er Hospitals-præst og har mange andre forretninger at beopagte. Seminarii Cassa vil og derved aarlig vinde noget.

J. E. Gunnerus.

906. Kopibog nr. 8 pag. 7.

1773 d. 11. Septbr. til Missions Collegium fra fung. Biskop M. F. Bang.

Ifølge det Kongel. Collegii Skrivelse af 21 Aug: har jeg hos Hr. Prof. Leem forlangt Efterretning, hvormeget og hvilke Deele af det ny Testament allereede er oversat i det Lappiske, hvilken og i Giensvar af dags dato har meldet,²⁾ at der af Hr. Baade³⁾ skal være oversat de 6 første Capitl. af Matthæi Evangelio, af ham selv heele Johannis Evang., af Hr. Porsanger Acta Apostol., af Hr. Sandberg Epist. ad Rom., af Hr. Hiort³⁾ 1. Epist. ad Corinth., af Hr. Sandb.(erg) II. Epist. ad Corinth. og af Hr. Pr.

¹⁾ Se foreg. brev.

²⁾ Se næste brev.

³⁾ Michael Baade, se nr. 810 ovfr.; Olav Hjort, se nr. 285 ovfr.

Weldingh Epist. ad Galat. med følgende saavel som Apocalypsis Johannis, foruden hvad der af Seminaristerne til Prøver er oversat, som dog vel ej vil være af synderlig værdi til en god bibel version. Men da man icke veed om, naar eller til hvem disse oversatte Støcker ere indleverede, saa kunde man for Hr. biskop Gunneri hjemkomst intet videre melde herom, end at alle disse Oversættelser, naar de komme for lyset, efter Formodning højlig vil trænge til revision af Hr. Prof. Leem, førend de til trøcken kan overleveres, som Hr. Prof. Leem dog ej kan foretage sig forinden det lappiske Lexicon er færdig, hvortil endnu er uskrevet den sidste og en af de vidløftigste bogstaver Z, foruden Registeret, der endnu vil medtage længere tid, om ham icke efter den skeete forestilling skulde blive bevilget en Amanuensis med 100 rd. i aarlig Løn. Imidlertid har jeg tilskrevet alle ovenmelte i Finmarken, om at indberette, hvad de allerede har oversat og videre kunde have at indsende, som da vil blive Collegio tilmeldet.¹⁾

Af det lappiske Lexico er endnu icke trykt meere end til bogstav N inclusive, af Aarsag at bogtrækkeren fra April Maaned af har manglet og mangler endnu tryk papir, som han dog venter med de først ankommende Skibe at faae. — — —

M. F. Bang.

907. 1773 d. 11. Septbr. fra Knud Leem til den fungerende biskop M. F. Bang.

Hvor vidt med *Novi Testamenti* oversættelse i det Lappiske er avanceret, kan af følgende erfares: Hr. Baade har oversat de 6 første Capitler af *Lucaë Evangelio*, jeg selv det heele *Johannis Evangelium*, hr. Porsanger efter eget *Sigende Acta Apostolorum*, hr. Sandberg Brevet til de Romere, hr. Hjort det første Brev til de Corinthier, hr. Sandberg de fire første Capitler af det 2det Brev til samme. Brevet til de Galater samt alle de følgende Sendebreve, saa og Aabenbaringens Bog ere af Provsten Welding oversatte; Ellers har ogsaa Seminarister oversat det meste af samme, især ved Døden afgangne *Andreas Ancher*,²⁾ som

1) Se brevene nr. 908 ff. ndfr.

2) Student fra Trondhjems skole 1765, døde i Kjøbenhavn 1767. Maaske identisk med den nr. 218 ovfr. nævnte stud. Ancher.

var et dueligt Reedskab til Missions-Arbejdet, og hvis tilige Frafald jeg ret beklager. Med Lexici Trykning er ej avanceret videre, end til Lit: N. inclus: thi Bogtrykkeren har ej haft Tryk-Papiir fra April Maaned, ej heller har endnu. Med Skrivningen er jeg kommen til de Ord, der begynde af Lit: Z, hvilke ere de sidste, og paa hvis Skrivning jeg allerede har lagt Haand. Hvor mange Ark til sammes Trykning vil medgaae, kan jeg ej til visse sige; thi denne Bogstav er temmelig ordrig. Med største Højagtelse henlever jeg etc.

Knud Leem.

908. Kopibog nr. 8 pag. 8.

1773 d. 14. Septbr. til Hr. Michael Baade fra M. F. Bang.

Da Hr. Prof. Leem¹⁾, i Anledning af Missions Collegii Ordre at indberette, hvorvidt det er avanceret med det ny testaments Oversættelse i det lappiske, har opgivet, at Hr. Baade skal have oversat de 6 første Capitler af Matth. Evangel.; saa skulde jeg herved paa det biskopelige Embeds Vegne fornemme, om, naar og til hvem De har indsendt bemelte 6 Capitlers Oversættelse, om De siden har udarbejdet meere, og til hvad tid De tænker at kunne blive færdig med det heele Evangelii oversættelse, hvorom De med allerførste Post vilde indberette til Hr. Biskop Gunnerus Deres udførlige Svar.

M. F. Bang.

909. Kopibog nr. 8 pag. 8.

1773 d. 14. Septbr. til Hr. Andreas Porsanger fra M. F. Bang²⁾.

Da Hr. Prof. Leem, i Anledning af Missions Collegii Ordre at indberette, hvorvidt det er avanceret med det ny Testaments Oversættelse i det lappiske Sprog, til mig har opgivet, at Hr. Porsanger skal have oversat Acta Apostolor.; saa skulde jeg herved paa det biskopel. Embeds Vegne anmode Hr. Porsanger, med allerførste Post at indberette, om det sig saaledes forholder, og om, naar og til hvem De samme haver overleveret, samt om De siden har udarbejdet noget meere, som man helst ønskede af Dem, der tilligemed en grundig Kundskab og Studeringer er det lappiske Sprog

¹⁾ Se nr. 906 og 907 ovfr.

²⁾ Porsangers svar herpaa er nr. 913 ndfr.

saa mægtig, og hvilket De tillige vilde indsende, da Collegium gerne ønsker det ny testament, saa snart muligt oversat.

M. F. Bang.

910. Kopibog nr. 8 pag. 8.

1773 d. 14. Septbr. til Hr. Sandberg fra M. F. Bang.

Da Hr. Prof. Leem, i Anledning af Missions Collegii Ordre at indberette, hvorvidt det er avanceret med det ny testaments Oversættelse i det lappiske Sprog, for mig har opgivet, at Hr. Sandberg skal have oversat Pauli brev til de Romere, og 4 første Capitler af 2det til de Corinthier: Saa skulde jeg herved paa det biskopel. Embeds Vegne anmode Hr. Sandberg om med allerførste Post at indberette, om det sig saa forholder, om De siden har oversat noget meere, om, naar og til hvem De samme har indsendt, eller om dette icke er skeet, da med det første skee kan, at indsende hvad de kan have oversat, og videre vilde oversætte, da Collegium lader det være sig angelegent, saa snart muligt at see det nye testament oversat og trykt.

M. F. Bang.

911. Kopibog nr. 8 pag. 9.

1773 d. 14. Septbr. til Hr. Olavius Hiort.

Da Hr. Prof. Leem, i Anledning af Missions Collegii Ordre at indberette, hvorvidt det er avanceret med det ny testaments Oversættelse i det lappiske Sprog, for mig har opgivet, at Hr. Hiort skal have oversat det 1ste brev til de Corinthier: Saa skulde jeg hermed paa det biskopelige Embeds Vegne anmode Dem om, med første Post at indberette, om det sig saa forholder, om, naar og til hvem de samme har indleveret, og om de noget videre har oversat, som da med forbemeldte, saa snart skee kan, maatte indsendes, da Collegium lader det være sig angelegent saa snart muligt, at faae det nye testament oversat og trykt.

M. F. Bang.

912. Kopibog nr. 8 pag. 9.

1773 d. 2. Octobr. til Missions Collegium fra M. F. Bang.

Da det har behaget den allerhøjeste Gud, natten til d: 25.

sept: efter 14 Dages sygdom, at henkalde Hans Højærværdighed Hr. Biskop Gunnerus paa hans Visitatz Reise i Christiansund, som han endog syg tiltraadde; saa har ieg ikke burdet undlade herved ærbødigst til det kongl. Collegium at indberette dette beklagelige Dødsfald.

Ved samme leilighed maa ieg tillige i henseende til Collegii Skrivelse til sal: Hr. Biskop Gunnerus af 18. sept., med seeneste Post indløben, at meddeele følgende mine Tanker angaaende Hr. Sandberg at maatte foreslaaes til Hospitalets Kald. Det er en tilforladelig Sandhed, at Profess. Leem ved en amanuensis vil blive meget bedre tient, og med større fremgang forsette sine arbeider end ved den liden og sieldne tjeneste, som en Hospitals præst kan gjøre, hvorfor det og er meget vel, at Collegium, efter hans derom giorte egne ansøgning, vil bevilge ham en amanuensis, men da Hr. Provst Veldingh endnu forbliver her til næste foraar, og formodentlig vil paastaae at beholde sin løn af Seminario, saa længe han vedbliver at gaae Prof. Leem tilhaande ved det lappiske Lexicons udarbeidelse; saa vilde det baade blive overflødig, og Cassen til alt for stor Udgift imidlertid tillige at lønne en amanuensis med 100 rdr. Naar Provst Veldingh derimod begiver sig til Kald, skal ieg ved Conference med Hr. Professoren udsøge ham et dueligt subject, hvormed han kan blive tient.

At recommandere Missionairen Hr. Sandberg til Hospitalets Kald med løfte om tillige at succedere Leem mod et maadeligt tillæg, holder ieg, efter mine uforgribelige tanker, for uraadeligt, 1) fordi han, uden de 200 rdr., Veldingh har nydt, og nu for Eftertiden kan og bør spares, vilde faae endnu meere Aarsag end Veldingh til at blive utaalmodig, da han i henseende til begge stedsers ulige kostbarhed vilde ansee det for en ufordeelagtig befordring, ligesom Provst Veldingh meer end engang har paaanket; og 2) ifald der skulde behøves en bestandig docent i det lappiske sprog, hvorimod der kunde være meget at indvende, saa bliver den staaende løn alleene efter Hr. Profess. Leems død tilstrækkelig nok for Hr. Sandberg, der 3) efter den underretning, man om ham haver, bedre skal være skikket til det lappiske seminarium, end til Præste-Embedet i en Kjøbstæd, som dog hos en Hospitalspræst er hoved-

sagen at see paa, og hvortil ieg altsaa ikke med en god samvittighed kan foreslaae ham. Imidlertid skal ieg dog, saalænge ieg bliver ved at besørge det biskopelige Embedes partes, have ham i Erindring, naar nogen convenable vacance i Missions Districtet maatte blive ledig, at foreslaa ham til; 4) fordi der vindes meere i henseende til Bibelens oversættelse ved at lade ham i Finmarken arbeide derpaa, som ham med fleere af mig med sidste Nordlands Post er anbefalet, hvorved han tillige kunde give fuldkommen prøve paa sin Indsigt i det lappiske Sprog, da Professor Leem her ved en amanuensis langt meere udretter, enten i at udarbeide selv noget af bibelen, eller revidere de andres oversættelser, naar det lappiske Lexicon først er til Ende.

Hvad Hr. Provst Veldinghs befordring angaaer, da var den for os alle her paa stedet, saavel som for den salige Hr. Biskop Gunnerus selv, ganske uventet, da han hverken af Biskopen var forestillet, eller formedelst sine slette gaver, snøvlende udtale og svage Helbred skikket og beqvem til dette Kald, som udfordrede en frisk og geschicht mand. Det kunde derfor have været best, efter den første bestemmelse at lade ham forblive ved Seminarium, naar dette skulde vedligeholdes, siden hand engang var kommen her, skjønt Menigheden som Præst til liden opbyggelse og nytte, som heller ikke vel kan opnaaes af en mand, der tillige skal være Docent ved Seminarium eller gaae Leem tilhaande.

M. F. Bang.

913. 1773 d. 9. Dcbr. til Det Biskopelige Embede i Trondhjem fra A. Porsanger, Vadsø. (StA.)

Paa Promemoria af 14de Septembris a. h.,¹⁾ mig med Posten den 6te hujus indhændiget, tjener til Gjensvar:

Det haver sin Rigtighed, at Jeg eengang havde oversat acta apostolorum paa det Finske, eller som Andre hellere ville have, Lappiske, Sprog. Og da der spørges: Naar? skeede det, medens Jeg endnu var Student i Kjøbenhavn. Jeg igiennemgik det siden, medens Jeg var missionair i Varanger; thi Jeg kan vist ikke gjøre det saa hastigt som Seminaristerne, i Sær, naar Oversættelsen skal

¹⁾ Er nr. 909 ovfr.

giede den Hellige Skrift og Guds dyrebare Ord. Jeg havde og baade, medens Jeg var Missionair, oversat alle Aarets Evangelier, og siden nogle Psalmer af den anordnede Psalme-Bog, som og Genesin, samt lagt Haand paa en forbedret Grammatica i dette Sprog, med Forsæt, det altsammen i sin Tiid skulle see Lyset; Men som Jeg hverken haver kjændt eller endnu kjænder nogen af de Jordiske, der til Forbedring kunde igiennemsee og rette mine Sager i dette Sprog, beholdte Jeg det hos mig selv — Indtil den Omtumling, Man til Slutning saa uerhørt gjorde med mig og min Stilning i Tronhjem; det De, der forestaar det Biskopelige Embeede der, Selv ej ere uviidende om — Da Jeg overleverede det til Hr. Vulcanus. Siden den Tiid er intet udarbejdet af mig — bliver vel heller ikke in statu quo. Havde Man helst ønsket enten Oversættelser eller Originaler af mig, saa havde Man og længe siden sat mig i Stand til at gjøre det — Jeg haver ej været Vedkommende ubekjændt. Den Indsigt og Færdighed, Jeg, tilligemed en grundig Kundskab og Studeringer, som Man det behager at skrive, besidder i det Lappiske, bruger Jeg nu kuns til saaledes at beoagte mit Embede, som Pligt udfordrer, hvilket altid har været, og fremdeles skal blive, Hoved-Sagen i mine Bestræbelser. Spørges der for Resten: Hvi Jeg enten har staaet, eller endnu staaer, Leedig, hvad det øvrige angaaer? meener Jeg at kunde svare: Fordi ingen haver lejet mig. Ellers haaber Jeg: Man bliver aldrig forleegen for dem, der oversætte i dette Sprog.

A. Porsanger.

914. Kopibog nr. 8 pag. 64.

1774 15. Febr.¹⁾ til Missions Collegium fra M. F. Bang²⁾, Kjøbenhavn.

Da den gode gamle Hr. Profess: Leem ved Døden er afgaaen, saa maatte der nu tænkes paa nye Foranstaltning ved Semin: lapp: Men da det tillige synes høj Tiid at tage denne heele Sag i alvorlig Betragtning, efterdi en saare lang Række af aar haver lært, at Nyttens og Frugten ikke svarer til den Møye og Bekostning, der setter saa mange hænder og hoveder i Bevægelse. — Jeg vil

¹⁾ Vistnok feil for 15. marts, se følg. brev.

²⁾ Han blev i novbr. 1773 udnævnt til biskop i Trondhjem og opholdt sig nu i Kjøbenhavn for at ordineres.

derfor, saa snart mueligt er, nærmere yttre mine tanker for de høistærede Herrer efter den indsigt jeg herom har, og efter det ønske baade jeg og mange fleere længe har gjort os, til Forandring herudi.

M. F. Bang.

915. Kopibog nr. 8 pag. 64.

1774 21. Marts til Missions Collegium fra M. F. Bang, Kjøbenhavn.
Forslag til Seminarii lapponici Ophævelse.

Under 15. Mart:¹⁾ har jeg kortelig tilmeldet Det høje Collegio at en forandring ved Seminario lappon: længe har været ønsket og vist vil være nyttig. Jeg vil i den anledning yttre mine ringe tanker om Sagen.

1. Synes en Professor eller Docent i det lappiske Sprog at være unødvendig, da hans løn langt overstiger den nytte han kan gjøre. Det høje Collegium indseer tydelig og har vel selv erfaret, hvor stor Bekostning, Møje og Bryderie der er med de Seminarister, som lære det lappiske Sprog. De fleste lære lidet i Skolen, og siden forglemme alt, naar de have lagt ved academiet. Best var det derfor, om der kunde skee Begyndelse med at indføre det lappiske (!) Sprog blant Finnerne, saa at de unge især af dem bleve tilholdte at lære deres Christendom paa norsk. De gamle iblant Lapperne fik en Præst at overbære med, om de ikke lærte Sproget, da han maatte læmpe sig efter de gamle, og i deres underviisning bruge deres eget Sprog. Saaledes gjøre, saa vidt mig er bekiendt, de Svenskes Missionairer, de tilvænne deres Lapper at lære det svenske Sprog.

Adskillige af Finmarkens Missionairer have gjort det samme, iblant hvilke den brave Hr. Baade, Sognepræst til Kjelvig, baade nu og da han var Missionaire i Porsanger, ja endog Præsten Hr. Porsanger, selv en indfød Lap, prædikede, det han har sagt mange gange, som Missionaire bestandig ved Tolk, deels fordi Lapperne ere vante dertil, deels og fordi han var af den Formeening, at Lapperne baade kan og bør tilholdes at lære norsk.

Hvor unødvendig det er, at lade ved en Docent undervise og med stor Bekostning oplække Seminarister til finmarkiske Missio-

¹⁾ Se foreg. brev.

nairer, kan og sees deraf, at Hr. Provst Weldingh og Hr. Rasmus Schielderup,¹⁾ som begge have været Missionairer i Finmarken, bleve befordrede hertil uden at have lært det ringeste af det lappiske Sprog, førend de kom til stedet. Det meeste af Sproget maa dog læres ved at omgaaes Finnerne og ex usu.

Hvad det lappiske Lexicon angaaer, som længe har været under trykken, og er ganske færdig in mscr.; da er jeg af den Formeening, at samme burde fuldføres, siden den halve deel deraf allerede er trykt, da det kunde være Missionairene til nogen hielp i Sproget, saalænge der var nogle gamle Finner, som turde være egensindige nok til at ville beholde Sproget.

I henseende til de nu værende Finmarkens Seminarister ved academiet og i Tronhiems Skole, da er det billigt, at disse burde, ceteris paribus, være nærmest til at blive Missionairer paa Finmarken, hvortil der alletider gives andledning til at skrive meere, naar saadanne Casus existerer.

2. De Penger, som da saaledes blev sparet, naar bemelte Professor gik ind, saavel som de udgifter ved Seminaristernes assistencer og Forstrækninger, tilligemed hvad meere Cassen kunde undvære, maatte da anvendes:

a): til bedre at lønne og aflegge dem, som bleve beskikkede til Missionairer eller Skolemestere paa de steder, hvor disse sidste ere langt nyttigere end de første, saa at de kunde forblive en Tid paa stedet og ikke forlade deres Stationer, saasnart de have lært saa meget af Sproget, at de kunde være deres Menighed til nogen sand nytte, hvilket i mangel paa en convenable underholdning stedse vil skee.

b): Maatte man see til, om ikke adskillige smaa Sognekald baade i Nordland og Finmarken, som ere ikke alleene af meget ringe indkomst, men endog meget farlige, saasom Torskens, Øxnæs, Andenæs etc.; kunde faae et aarlig tillæg, saa at de kunde have nødtørfdig udkomme, og ikke være nødsagede til at sette sig i Gjæld enten hos Compagniet eller andre, men forblive, om mueligt, bestandig paa stedet, da Erfarenhed lærer, at mange af dem

¹⁾ Rasmus Schielderup, 1765 sogneprest til Kautokeino, 1772 til Lenvik. Smlgn. nr. 871 ovfr.

ere blevne saa svækkede paa deres Helbred i deres første og værste Stationer, at de enten ikke kunne have gjort nogen Nytte, naar de ere blevne andensteds befordrede, eller og strax efter deres Ankomst til et fremmed Sted og under en fremmed Luft lagt sig til at døe. Andre Præster i disse smaa Kald ere blevne saa vante med Stedet, at de gierne vilde forblive paa stedet, naar de havde den fornødne og anstændige udkomme.

Kunde Cassen foruden ovenmelte tillæg endnu taale og Colleg: fandt for got at udsætte nogle faae Præmier for de bønder i Missions Districtet, som efter paalidelige attester befandtes meest at have forbedret og opelsket Agerdyrkingen, da der skal være mange steder i Nordland og Vestfinmarken især i Alten, hvor agerbruget paa mange steder kan drives med Fordeel, vilde dette vist være særdeles nyttigt og bidrage meget til agerdyrkingens Opelskning blant den nordlandske og finmarkiske almue.

Disse ere i almindelighed mine Tanker angaaende Seminarii Ophævelse, hvilke, om det skulde finde Det høje Collegii approbation til den forønskede Forandring, gives der alletider Leilighed til at gaae meere speciel til Verks.

Hvor mange de smaa Sognekald ere, som kunde behøve aarlig tillæg, og hvort stort samme burde være, samt hvorledes alt dette baade i henseende til Præster, Missionairer og Skolemestere best kunde lignes og jævnes, er noget, som maae beroe, indtil jeg kommer op til Stiftet, og nøyere faaer undersøgt alle disse ting. Jmidlertid kunde det udsættes med at beskikke nogen Docent i det lappiske Sprog indtil videre.

M. F. Bang.

916. Kopibog nr. 8 pag. 73.

1774 d. 30. Mai til Hr. Sandberg fra M. F. Bang.

Hr. Sandbergs Skrivelse af 14. Dec. a. p. har jeg rigtig bekommet tilligemed hosfulgte Spørsmålsbog; men da samme synes for vidløftig for den eenfoldige lappiske ungdom, faaer det med dens Oversættelse beroe indtil videre. I dens sted ønskede man hellere at see en god oversættelse af det Nye Testam.; hvorved De meget vilde distingvere Dem, og gjøre Dem fortient til et got Em-

bede med Tiden, hvorfor jeg gjerne seer, at Hr. Sandberg med mueligste Flid antager sig denne vigtige Sag. — — —

M. F. Bang.

917. 1774 d. 30. Juni. Conduite Liste over alle Gejstlige i Øst-Finmarken fra 1ste Julii 1773—30te Junii 1774. (StA.)

— — — Hr. Andreas Porsanger, Sogne-Præst til Wadsøe og Waranger, Er, i henseende til sin Lærdom og Beqvemhed til at lære baade Nordmænd og Finner, ret en duelig Finmarks-Præst. Som Præst tænker Han at forrette sit Embede med en Fuldkommenhed uden Skrøbelighed, og derfor er, og vil være ustraffelig, efter den Retfærdighed i Kongens Lov og Ritual. Som Christen fejler Manden meget, baade i Tænke- og Leve-Maade, hvilket han dog, saavidt jeg har kundet merke, ikke agter for nogen, i det mindste ikke for nogen stor Fejl.

G. Sandberg.

918. Kopibog nr. 8, pag. 95.

1774 d. 9. Juli til Missions-Collegium fra M. F. Bang.

Da der i den latinske Skole ere indkomne adskillige fattige Discipler, som have søgt om at indlemmes udi og nyde hielp til Klæder og Bøger af Seminarii Cassa, saa maa jeg herved ærbødigst forespørge, om ikke disse og andre fattige Discipler, som nu ere eller maatte indkomme i Skolen, og befindes af god Opførsel og beqvemme Genier, maatte i Overenstemmelse med allernaadigst Rescr. af 24 Maii 1754, ligesom før, aarlig efter deres Trang, saa længe de sig her i Skolen opholde, nyde en hielp og understyttelse af Seminarii Cassa, og naar de komme til Academiet, den hielp, som allernaadigst Rescr. af 17 octobr: 1758 forunder Seminaristerne, uagtet den lappiske Docentis Plads herefter skulde som uforuden gaae ind. Dette er saa meget meere nødvendigt, som den latinske Skole her er overmaade fattig paa Stipendia til trængende Disciplers understyttelse, og Studenternes antall af adskillige aarsager her alt for meget har aftaget. Da Nordland og Finmarken er et haardt Land, og dets Stationer smaa og ubetydelige, som bemidlede eller andre Studenter, der paa anden maade kan sig udveye, nødig vil tage hen til, var det got, at man til alle Tider kunde have visse

bestemte og udsøgte gode genier i Beredskab til de forefaldende smaa Stationer uden at være nød til at tage Personer dertil i Flæng. Dette har og været det vigtigste ved Seminarium, da det finske Sprog efter alle paalidelige Mænds udsagn aldeles vel kan undværes, og de fleeste Seminarister, naar nogle faae undtages, lidt eller intet deraf har forstaaet.

Da Finmarkens Præster baade ved Kirke Pengenes Nedsettelse i Hs. Mts. Cassa, og maaskee meere ved Forandring ved det octroierede Handels Compagnie, vil settes i Forlægenhed, da endeel have benyttet sig af Kirkernes Penge til at betale Præstegaardene, saa var det høylig at ønske, at der snart maatte falde Resolution paa det af mig indgivne Forslag angaaende Seminarium, og Professoratets ophævelse derved;¹⁾ da det ville blive nødvendigt først saavel af Seminarii Indtægter, som Kirke-Beholdningernes Renter, naar samme blive deponerede i Hs. Mts. Cassa, at indløse Præstegaardene, paa det at denne for Præsterne saa høist vigtige Sag des hastigere kunde komme til Ende; da Seminarium igjen, naar det saaledes maatte behage Collegium, af de siden faldende Renter af Kirke-Beholdningerne kunde faae sit udlæg gotgiort, paa det denne Stiftelse kunde blive des bedre i Stand til at ophielpe de mest trængende Præsters ringe indkomster, og derved forekomme det idelige overhæng om Forflyttelse. — — — M. F. Bang.

199. 1774 d. 12. Novbr. fra Missions-Kollegiet til Biskop
M. F. Bang. (St.A.)

Hvad Hans Kongelige Majestet under 3die hujus, formedelst Seminarii Lapponici Ophævelse, haver allernaadigst befalet, angaaende at begynde med at indføre det Norske Sprog iblant Lapperne og især tilholde de Unge af dem at lære deres Christendom paa Norsk, dog saaledes at Præsterne lempe sig efter og overbære med de gamle, om de just ikke lære Sproget, og bruge det Lappiske til deres Underviisning, paativles ikke, jo bliver vedkommende Præster, Missionairer og Skole-Mestere af D. H. communiceret og indskierpet, i Følge den Dem derom tillagde og formodentlig allerede med forrige Post indhændigede Kongelig Befaling;

1) Se nr. 915 ovfr.

Men i Henseende til det øvrige af samme Befalings Indhold, vil Vi tjenstligst anmode D. H., saasnart skee kan, at meddeele Os Deres gode Betænkning og Underrætning.

1) Hvorviit der af det Lappiske Lexicon allerede er færdig trykt? hvorpaa det har beroet, at dermed ikke videre er avanceret? hvorsnart det resterende kan ventes færdig fra Trykken? om Registeret dertil er færdig in Manuscripto, eller hvem saadant sikkerst kan betroes og paalægges, og hvor lang Tid dertil vel skulde behøves? hvor mange Exemplarer deraf er oplagt, eller betænkt, at skulle oplægges, og om ingen Exemplarer deraf ere oplagde eller endnu kan blive oplagde paa Skriv-Papiir, da nogle curieuse og fornemme Mænd har begjæret at maatte faae Exemplarer paa Skriv-Papiir?

2) Hvormange af den hellige Skrifts Bøger der allerede ved en og anden ere oversatte i det Lappiske Sprog? om disse, som fra diverse Hænder komme, vel ligne hinanden saaledes, at de kan, uden kiendelig Discrepence i Stiilen og Sproget, udgives, uden at frygte i sin Tiid for at censureres med Føye af fremmede Kiendere paa saadan en Maade, som kunde geraade baade Missionen og Nationen til Skam? hvo der sikkerst kunde chargeres med enten at revidere alt det færdige, eller udarbeyde og oversette det Manglende af heele Bibelen, for, saasnart mueligt, at kunde begynde med at faae den i Trykken, og at et maadeligt Antal Exemplarer deraf maatte blive paa Skriv-Papiir.

3) Vil der tænkes paa en Fortale eller Dedication saavel til Lexicon som til Bibelen, hvorom nærmere kan ventileres.

4) Hvorvidt D. H. troer nu for Tiden at turde foreslaae Planen til en og anden Sognepræstes, Missionairs, eller Skolemesters enten Løns Forbedring eller nye Antagelse, og om ikke en Deel af denne Plan muelig faaer at udsettes, indtil D. H. ved forehavende Visitatz til Nordlandene, vil Gud ad Aare, kan paa Reysen faae vissere og nøyagtigere Kundskab til Bestandighed om hver Steds Læreres større eller mindre Trang; dog dermed ikke meent, at hvor der allerede nu med Vished vides at behøves nye og flere Skolemestere, disse da gierne forinden kunde antages, for des før at gjøre Nytte; Os tykkes ellers best, at der i Henseende til den

generale Disposition, først gøres Overslag paa Seminarii nu værende aarlige staaende Indtægter, dernest bestemme deraf en proportionerlig Deel til Skolemestere, en anden til Missionairer, den 3die til Sognekaldene, i Forhold efter hver af disse Classers Nødtørft, og derefter igien først repartere hver Classes Indtægter paa de i den Classe trængende Personer, saaledes at Personer af den eene Classe ikke fik af den anden Classes Penge, men hver af sit Fond; herved maatte tillige observeres, at der i den generale Hoved-Deeling ikke gøres Regning paa den yderste Skilling af Indtægterne, men saaledes, at det, der nu loves, kan i Tiden holdes hver Classe, og noget være tilovers af det Heele at løbe paa, enten til en uventelig extra-Udgift, en uformodentlig Skade og Tab paa en Capital eller Renter, nogle faa og smaa Præmier enten til Ager Dyrkere, eller for en eller anden Lærer for engang, naar han ved særdeles Flid og Travaille hafde distingveret sig, eller og til Lexicons og Bibelens Trykning, ja maaskee Revision og Udarbejdelse etc.

De Professorinde Leem engang for alle skjænkede 300 rd. besørger D. H. hende nok udbetalt af Seminarii Casse.

920. Kopibog nr. 8.

1774 d. 3. Decbr. til Missions Collegium fra M. F. Bang.

Saavel fra det Kongl: Cancellie, som og siden fra Miss: Colleg: har jeg in extenso erhholdet Communication betreffende Seminarii Lapponici Ophævelse, og hvad der nu herefter i den bør iagttages.¹⁾ Som jeg da med temmelig god Grund og Forsikring haaber, at denne Forandring med Tiden og efterhaanden til Finnernes Forbedring, til Christendommens og Guds Kundskabs fastere og kiendeligere udbredelse med videre vil gelinge; skal det være min lyst, ligesom det og er min allerunderdanigste Pligt, at gjøre alt, hvad mueligt er, og til dette saa betydelige Oyemærkes Erholdelse nyttigt og fornødent kan eragtes. — — —

Hvad den Post angaaer, at den heele Bibel skal oversettes og trykkes, da veed jeg vist ikke dertil at kunne foreslaae nogen Plan. Hr. Porsanger i Wadsøe blev nok den eeneste som indfød Finn,

1) Se foreg. brev.

til hvilken at henvende sig i saa stort og vigtigt Værk. Men det er vist ikke en Mands Arbeide, og hvo skulde igiennemsee, rette og corrigere samme til, i og under Pressen. Det var ganske mueligt, at Skriftens Ord og Steder, Lærdomme og Sandheder hist og her ynkelig kunde lemlæstes, letsindig fordreyes og forvirres i et Sprog, hvor ofte lange og heel forunderlige Circumscriptioner maa gjøres for at give et eeneste Ord nogenlunde fattelig Notion. Ja jeg vil fast tvile om, at det N. T. heel og holden taalede i dette fordervede og sammenblandede Sprog en Oversættelse, som for Bibel var værdig. Posito, noget latterligt, noget imod Skriftens Sandhed, Religion og deslige derudi indsneeg sig: Hvad Skade for Finner, som læste det? Hvad Haanhed for dem, der havde foranstaltet et Værk af saa stor Betydenhed? Jeg vil ikke tale om, at heele Seminarii indkomst, som efter den under 12te Mart. h. a. til Collegium nedsendte ballance Regning, udgjør noget over 1200 rd. Renter og Revenuer om aaret, hertil neppe vilde foreslaae. Og naar den som derpaa skulde fornemmelig arbeide ved døden afgik i dag eller Morgen, førend maaskee en 10., 6. eller 4. deel i det høieste var trykt rigtigt eller urigtigt, fandtes vist ingen, som saadant kunde continuere, thi eet er at kunne forstaae saa meget, man til Nød kan hielpe sig iblant Lapperne, men et andet at forstaae det i den grad, som til Bibel-Oversættelse fuldkommen udkræves. End tiltroer jeg ikke Hr. Porsanger selv den fuldkomne styrke i dette hans Moders Maal, thi ung kom han fra de Steder, og jeg veed, at han i de fleste af sine Forretninger bruger Tolk. Skal imidlertid dette vidløftige arbeide taliter qualiter foretages, da maa Hr. Poranger atter befales at komme her tilbage — med ham maatte og hidkaldes Hr. Sandberg. Den førstes løn kunde ey bestemmes ringere end 600 rd. aarlig, og den sidstes det samme — uvist endda, om de hermed bleve fornøiede. Desuden indseer jeg ikke heller, hvortil disse Omkostninger ville nytte, naar der efter sidste Kongl: Befaling strax skal begyndes med at indføre det norske Sprog blant Finnerne ved at tilholde deres ungdom at oplæres i samme. Jeg troer og, at det vil medtage fleere Aar til Bibelens Oversættelse, end der vil medgaae til at gjøre det norske sprog almindelig blant Lapperne. Det var at ønske, at det aldrig

havde blevet projecteret, at Finnerne, som boe i et Land med os og udgjør kun en liden Hob, skulde føyes i at undervises i eget Sprog, thi saa havde nu allerede enhver af dem forstaaet og talt norsk. Disse mine oprigtige Tanker har jeg rotunde burdet aabne for de Høistærede Herrer, som behagentlig selv nøiere ville overveye Sagen, thi her er endnu god Tiid, da Lexicon end kræver meget arbeide og bekostning, som endog efter mine Tanker til langt større Nytte kunde have været anvendt. Hvad ellers andre tænke i denne Sag, kan behagentlig sees af de gode Mænds breve, som jeg længe siden haver forlanget, for at vide, hvad een eller anden havde oversat af det Nye Testamente.

Af Lexicon er nu trykt 6 alphabeter paa 2 ark nær, som er Begyndelse af Bogstavet S. og udgjør omtrent den halve deel. Der vil altsaa endnu sikkert bortgaae 2 aar til dets Trykning. Af Registeret er intet færdig in Mscr: Provst Weldingh, som nu besørger Correction, faaer vel at paalægges at skrive Register, men uvist, uden Betaling. Der trykkes 600 Exemplarer paa tryk Papiir og 30 Exempl. paa median Papiir.

Profess(orinde) Leem lader ved mig de høistærede Herrer ydmygst betakke for Deres store Godhed at forhielp hende til de 300 rd., som saasart skee kan, skal blive hende udbetalt. — — —

M. F. Bang.

921. 1774 d. 10. Decbr. fra Missions-Kollegiet til M. F. Bang. (StA.).

Til den forehavende og allernaadigst anbefalede Version af den Lappiske Bibel formeene Vi, at det ikke var af Veyen at sende D. H. de faa Stykker af Bibelens Oversættelse i dette Sprog, som findes i det Finmarkiske Archiv her, og til den Ende tilstille Dem herved denne Gang Hr. Sandbergs Version af Johannis Evangelium, for at tiene Vedkommende til den Lappiske Bibels Udarbejdelse, og Vi ville lade det øvrige, at Pakken ikke skal blive for stor for Posten denne Gang, følge med næste Post.

922. 1774 d. 17. Decbr. fra Missions-Kollegiet til M. F. Bang. (StA.).

Herved tilstilles D. H. tienligst de øvrige her værende Stykker af Bibelens Oversættelse paa Lappisk, nemlig Pauli 2den Epistel

til de Corinthier af O: Hiort, og Johannis Aabenbaring fra det 6te Capitel af og indtil Enden af E: Steen.¹⁾

923. Kopibog nr. 8.

1774 d. 27. Decbr. Circulaire til Provsterne i Nordland, Finmarken, Nummedal og Osterindherred fra M. F. Bang.

Ved Rescript af 3die Novemb: sidstleden har Hans kongl: Majst. allernaadigst befaleet, at det her paa stedet værende Seminarium lapponic: skal ophøre, og herefter skee Begyndelse med at indføre det norske Sprog blant Lapperne, saa at de unge af dem især skal tilholdes at lære deres christendom paa Norsk, dog saaledes at Præsterne lempe sig efter og overbære med de gamle, om de just ikke lære Sproget, og derfor det lappiske at bruges til og ved deres underviisning og andre forefaldende præstelige Forretninger. Hvilket jeg herved ikke har burdet unnlade at gjøre Hr. Provsten tilligemed Herredsbrødrene og andre Betiente i Missions Districtet bekiendt til allerund. Efterlevelse, da jeg tillige gjør mig forsikret, at enhver Vedkommende bestræber sig med al Fliid at opfylde Hensigten af denne Hans kongl: Majst. christeligste Intention, hvorpaa det herefter meget vil blive reflecteret.

924. Kopibog nr. 8.

1775 d. 14. Januar til Missions Collegium fra M. F. Bang.

Hr. Provst Weldings ansøgning til Collegium er mig tilforn ikke ubekiendt. Jeg har selv tilraadet ham at nedgaae dermed til de høistærede Herrer. Hans Forlangende om at faa beholde de 400 rd., som har staaet hos ham in deposito af Wadsøe Kirke-Penger, tænker jeg gierne kan accorderes ham, da han er en suffisant Mand og en god Huusholder; Dog bør han udstæde lovførmelig (Forskrivelse), hvori han kunde sette til Pant Wadsøe Præstegaard tilligemed sit Naadsens Aar af Inderøens Præstegield, da jeg er forsikret om, der haves tilstrekkelig Pant for Capitalen. Hans klynkende skrivemaade er ham naturlig og desaaarsag faaer man overbære dermed.

¹⁾ Esten Steen, amanuensis hos biskop Gunnerus, senere hos biskop Bang. Se nr. 46 og nr. 784 ovfr.

925. 1775 d. 18. Febr. fra Missions-Kollegiet til M. F. Bang. (StA.)

— — — Med den Lappiske Bibel faaer det nu for det første beroe, i det mindste indtil Lexicon bliver færdig, men dette faaer, uden at standse, fortsættes til Trykken saa saare, mueligt er; og havde Man ventet, at det allerede havde næsten været færdig. Hr. Provst Weldingh maa paalegges at forfatte Registeret dertil, samt strax at begynde derpaa, og, skulde han derfor udlade sig med at ville have nogen Belønning, da vilde D. H. behage nærmere at meddeele Os Deres Tanker om, hvorvidt samme kunde strække sig, dog saaledes, at intet bliver ham derfor tilstaaed, førend Arbejdet er færdigt.

I Anledning af det i Deres forbemeldte Skrivelse (af 3dje Dcbr. a. pr.¹⁾) bilagde Brev fra Hr. Sandberg af 14de December 1773, ønskede Vi at vide, om D. H. holder den deri foreslagne Lappiske Catechismus fornøden, og i saa Fald at lade Hr. Sandberg strax begynde og fuldføre den; hvorhos vi indstiller, om det ikke maatte synes nyttigt at indeele den saaledes, at paa den eene halve Side det Norske Sprog kunde staae lige over for det Lappiske; hvilket meenes at ville hielpe Lapperne til at lære deres Christendom paa Norsk.

926. Kopibog nr. 8.

1775 d. 21. Marts til Hr. Sandberg fra M. F. Bang.

Jeg har dags dato bekommet Hr. Sandbergs Skrivelse af 12te December, hvoraf jeg erfarer, at De aldeles undslaer Dem for at begive Dem hen til Astafiorden for at betiene i Hr. Krogs Suspensions Tiid, hvilket jeg derfor ikke heller vil paatvinge Dem; men da De nu atter igjen anholder om tilladelse at nedreyse for at søge; Saa vil jeg ikke heller nægte Dem samme, men giver Dem Frihed

1) Se nr. 920 ovfr.

2) Hans Hagerup Krogh, f. 1723, 1750 missionær til Porsanger, 1754 resid. pastor til Vardø, 1758 sogneprest til Ibbestad. Blev suspenderet 1774, da han ei holdt sig efterrettelig forordningen om ophævelse af prædikenen paa tredje dag af de store høitider og ophævelsen af aabenbart skrifte for leiermaal. Blev dog paa biskopens forbøn 1776 benaadet og forflyttet til Sand; men da han fremdeles viste sig de nævnte forordninger overhørig, blev han 1784 atter suspenderet, døde 1785.

til at reyse, saasnart De selv vil og kan, da jeg vil være betænkt paa at foreslaae en anden til Missionaire i Waranger i Deres Sted, da jeg er af den Formeening, at Missionaire der er aldeles uundværlig. Jeg forønsker Dem i øvrigt Guds og Kongens Naade til god og hastig Forfremmelse.

927. Kopibog nr. 8.

1775 d. 24. Marts til Missions Collegium fra M. F. Bang.

— — — Hvorvidt den lappiske Catechismus kan eragtes fornøden, kunde gives god leylighed at ventilere med ham¹⁾ om ved Nærværelsen [i Kjøbenhavn]. Provst Welding paatager sig villig at forfatte Register til det lappiske Lexicon og er fornøiet med den Belønning, som Det høie Collegium vil tilstaae, naar arbeidet er bleven færdigt.

928. Kopibog nr. 8.

1775 29. Decbr. til Missions Collegium fra M. F. Bang.

Efter Collegii Befaling i Skrivelse af 11te Novbr: sidstleden har jeg herved at fremsende den af Hr. Pr. Weldingh forfattede Plan til det lappiske Lexicons og dets Registeres desto hastigere udarbejdelse og Trykning; bemeldte Plan, som Colleg: selv behagentlig vil erfare, gaaer egentlig derhen, at Hr. Provsten, som, ved at beobagte sit nu havende Embede paa Landet, hindres fra at kunne med nogen Fliid antage sig dette Arbejde, maatte settes istand til at gjøre samme til sin Hovedsag; til den Ende proponerer han at maatte afstaae Kaldet mod en vis aarlig Afgift af Successor og desuden at nyde 600 rd.s løn, da han vil begive sig til Tronhiem for at beskjæftige sig alleene med dette Arbejde.

Jeg har tilforn ved adskillige leyligheder tilmeldet De høyst-ærede Herrer mine Tanker om det lappiske Sprogs Nytte og Nødvendighed, og jeg er endnu af den Formening, at Nytten aldrig har svaret til de anvendte Bekostninger.

Det værste er, at der er bleven begyndt paa et lappisk Lexicons Trykning, og om nu det allerede begyndte ikke skulde

¹⁾ G. Sandberg, se foreg. brev.

fuldføres, ville man ventelig paadrage sig ubehagelige Critiquer. Jeg har derfor i mit Forslag af 21. Mart: 74 meldt, at samme burde fuldføres, og hvis det skal blive brugbart, maa det forsynes med Registerne. At vente at faae disse udarbejdede af Hr. Pr: Weldingh, medens hand er i nærværende Situation, indseer jeg fuldkommen ikke vil være mueligt, om han endog kaldte Capellan, tvertimod jeg troer, at, om hans Plan bliver approberet, vil endda medgaae 8 à 10 Aar, førend Lexicon bliver bragt i den stand, at det kan træde frem for Lyset som et nogenledes vel dannet Foster. Jeg nægter ikke, at Hr. Provst Welding, som nu en Tiid har haft arbejdet under Hænder, lettere og snarere vil komme afsted dermed, end om en anden skulde træde i hans Sted, foruden at der ved saadan Omvexling kunde befrygtes, at Orthographien ikke i alt vilde blive overensstemmende. Jeg maa derfor ærbødigst henstille denne Sag til Collegii eget Behag, og da jeg mærker, at Collegium vil haste med Værket, saa bliver fast ingen anden udvey end at placere og gagere Pr: Welding i Tronhiem, medens han har med dette Arbeyde at bestille — og hvad hans løn i saa fald angaaer, da kan Kaldet i det høyeste kun afgive aarlig 200 rd.; Seminarii Cassa, af hvilken al Trykningen (foruden dens andre udgifter) maa bekostes, kand i det høyeste ikke afgive meere end 400 rd.; i hvilket Fald Renterne af de 4300 rd., som blev remitteret til Colleg:, maatte ogsaa gaae til dette brug, og ikke, som jeg før meldte, anvendes til at forbedre nogen af Præsternes Stationer i Finmarken. De andre 200 rd. maatte komme andensteds fra, jeg veed ikke om Missions Cassen, som er under Collegii egen Bestyrelse, kan taale denne aarlige udgift, men den Nordl(andske), som har saa mange og betydelige udgifter, kand man neppe paalægge denne summa at udrede aarlig. Og med mindre end 800 rd. vil ikke Provst Welding lade sig nøye, og naar han skulde flytte fra Landet, forlade sin gode Præstegaard og opholde sig i Byen, hvor huusholdning er langt dyrere end paa Landet, maa jeg og tilstaae, at han ikke kan gjøre det ringere. At Hr. Provst Welding tilbyder sig, endog efterat dette arbejde er fuldført, at imodtage et Kald i Missions Districtet, naar han ikke kunde faae noget syndenfields, er vel ikke andet end en Compliment, thi skulde han nogensteds

giøre nogen Nytte med det lappiske Sprog, maatte det være i Finmarken, og didhen at tage troer jeg, han har ingen Lyst.

Til sidst udbeder Provsten sig, at han saasart mueligt maatte blive underrettet om Collegii Resolution i denne Henseende, saasom han er i begreeb med at kalde Capellan, den han og agter, til mig at indkomme med Forslag paa, saasart Colleg: ikke finder for got at approbere hans Plan, i hvilket sidste Fald han vil arbeide paa at corrigere Lexicon og forfærdige Registrene, saavidt det staaer i hans Magt.

929. 1776 d. 27. Januar fra Missions-Kollegiet til M. F. Bang. (St.A.)

I Anledning af Hr. Weldings Forslag om, hvorledes han snarest og beqvemest kan blive i Stand til at fuldføre det Lappiske Lexicon, maa Vi, forinden Vi kan besvare samme, tjenstligst af D. H. have Os udbedet, at De, saa snart muligt, ville behage at nedsende et Exemplar, eller med andre Ord, et Ark af alt det, som hidindtil af det Lappiske Lexicon er forfærdiget og trykt, og i Fald dette skulle blive formeget i en Packer eller med en Post, da at sende det i forskiællige Packer eller med diverse Poster, saa mange, som behøves; Derhos ønskede Vi og at vide, om icke sal. Professor Leems didhenhørende Manuscripta og Udkast til det endnu utrykte ere leverede Hr. Weldingh til Afbetieng; Endelig ville D. H. med det samme behage at indberette, om De har nogle, og i saa Fald hvormange, Exemplarer af Professor Leems Finske Catechismus, og deraf, det første skee kan, hertil nedsende et Exemplar, naar det haves.

930. Kopibog nr. 8.

1776 d. 9. Februar til Missions Collegium fra M. F. Bang.

Omendskiønt jeg synes at have hørt, at eet eller fleere Exemplarer af de 2 a 3 første Alphabeter af det lappiske Lexicon allerede i sal: Profess: Tiid ere nedsendte til Colleg., saa har jeg dog efter Forlangende ikke burdet unnlade at fremsende med denne Post det første Alphabet og skal jeg saaledes continuere hver Post dag, indtil alle de 6 trykte Alphabeter ere afsendte. Sal. Prof: Manuscripta, deraf er bogstavet S., hvorpaa nu trykkes, beroende hos

Rector Scholae Mag. Kleist, der har haft hvert Ark under Revision, saavidt den latinske Text angaaer — Resten maa være hos Hr. Provst Welding beroende, hvorom jeg skal forhøre mig og siden nærmere indberette. Af den lappiske Catechismus har Enke fruén leveret til mig 4 a 500 Exempl., hvoraf herved til behagentlig Eftersyn fremsendes et Exemplar.

NB. Dette Alphabet endtes med pag. 184, d. 17. febr. nedsendt d. andet Alphabet, som endtes med pag. 368.

931. Kopibog nr. 8.

1776 d. 10. Marts til Missions Collegium fra M. F. Bang.

Hermed har jeg nu den ære at fremsende det 6. og sidste Alphabet af det Lappiske Lexicon, da jeg haaber, at de 5 foregaaende Alphabeter rigtig ere til Collegium indløbne. Hvad salig Professor Leems didhen hørende Manuscripta eller udkast til det endnu utrykte angaaer, da er som jeg forhen haver meldet bogstavet S. hos Hr. Rector Kleist. Det øvrige er hos Bogtrykkeren beroende undtagen bogstavet T., som man endnu ikke har kundet efterkomme, hvor det er. Bogtrykkeren mener, at det er indført under Lit. D., hvilket han havde hørt, at Professor en tiid havde i Sinde. Hvis (dette) ikke er skeet, hvorom ieg har tilskrevet Hr. Provst Welding at give sin underretning, maa bogtrykkeren skaffe det til Veye, da det mueligens er bleven forstukket blant andre ting hos ham, siden dette bogstav desuden ickun skal bestaae af 2 a 3 skrevne Ark.

932. 1776 d. 16. Marts fra Missions Kollegiet til M. F. Bang. (StA.)

Da Vi af D. H.s Brev de dato 9de Febr. sidstleden seer, at der er et Parti af lappiske Catechismi hos Dem, og Vi efter Hr. Sandbergs Berætning har Aarsag til at troe, der ligeledes skulde være lappiske Abeceder og Bønnebøger kaldede Giet-Girjatzh i Forraad: saa vilde D. H. behage med de første Jægter, der i dette Foraar ere bestemte til at gaae fra Tronhiem til Nordlandene, at opsende til Finmarken af disse Bøger saaledes, at baade Vest- og Øst-Finmarken faaer hver 150 Catechismi, lige saa mange Abeceder og 50 Giet-Girjatzh; eller og, i Mangel af saa stort et Forraad,

et mindre men efter dette proportionéret Antal, og derhos foranstalte, at Sognepræsterne uddeele disse Bøger i Talvig, Kielvig, Kautokeino, Kiøllefiord og Wadsøe til fattige Finner gratis, men til andre for Betaling, enten strax eller med Tiiden.

933. Kopibog nr. 8.

1776 d. 6. April til Missions Collegium fra M. F. Bang.

— — — I Følge Collegii ordre af 16de Mart: skal jeg afsende til Finmarken det bestemte Antall af finnske Bøger, dem jeg i Forvejen paa Seminarii bekostning vil lade indbinde. Kan de have den forønskede Nytte, som Collegium intenderer, vil det hiertelig fornøye mig, men förinden jeg herom overbeviises, vedbliver jeg mine forhen yttrede Tanker: at det var bedre at afskaffe end at excolere dette Sprog. Hvorfor jeg og herved lader følge Hr. Pr: Fruugaards Skrivelse¹⁾ til mig af 2den Mart: a. p., hvoraf behagentlig vil erfares, at denne Mand foruden flere med mig ere af lige Tanker. — —

Hr. Provst Weldingh ønsker meget at underrettes om Resolution paa sin nedsendte Plan, meest for den Aarsag, at Meenigheden gjør Paastand om at han skal kalde Capellan.

934. Kopibog nr. 8.

1776 d. 26. April til Hr. Ole Trønæs²⁾ fra M. F. Bang.

Da det Kongelige Missions Collegium har fundet for got at befale, at der skal udeeles baade i vest og øst Finmarken Endeel Lappiske Abc-bøger, Catechismi og bønnebøger, saa tilsendes Hr. Trønæs hermed en Cassa, hvori findes 150 bøger, ligesaa mange catechismi og 25 bønnebøger for at udeeles til fattige finner i Kiøllefiord, Wadsøe og Waranger gratis, men til andre mod betaling enten strax eller med tiden.³⁾ — — —

¹⁾ Se D. Thraps Bidrag til den norske Kirkes Historie II p. 245.

²⁾ Ole Trønæs, f. 1745 i Værdalen, student fra Trondhjems skole 1767, teol. cand. 1774, 1776 missionær til Varanger, 1781 sogneprest til Vadsø, 1789 til Fosnes. Døde 1791.

³⁾ Med ligelydende brev af s. d. blev et lignende antal bøger sendt provst A. Jersin i Alten-Talvik for at udeeles til fattige finner i Talvik, Kjelvik

935. 1776 d. 18. Maj fra Missions-Kollegiet til M. F. Bang. (StA.)

— — Hr. Sandberg har nu paataget sig at fuldføre det Lappiske Lexicon, hvilket De behageligst vilde tilkiendegive Hr. Weldingh, og tillige med Posten saa snart mueligt, see needsendt alt hvad did hørende findes i Manuscripto enten hos Hr. Weldingh, Bogtrykkeren, Rector Kleist og Professorinde Leem, samt meddeele, hvor stor Oplaget er, hvor mange Exemplarer paa Skriv- og hvor mange paa Tryk-Papiir, om Bogtrykkeren har noget paa det Trykte til Gode, og endelig hvad det allerede Udkomne med Papiir og Trykke-Løn fra først til sidst har kostet; Med de trykte Exemplarers Needsendelse faaer det nok at beroe, ind til man i Sommeren kan være forvissat om stadigt Vejrligt og god Skibsløylighed, da man ey tvivler paa, de jo i Casser vorder behørig needpakked, og saaledes i alt forseet, at de ey skal bedærvæ; Om needsendelsen beede vi os forud underrettede, samt om hvad Summa det kan beløbe sig til, paa det vi kan lade det assurere.

936. Kopibog nr. 8.

1776 d. 1. Juni til Missions Collegium fra M. F. Bang.

Med sidste Nordlands Post indløb medfølgende Skrivelse til mig fra Hr. Amtmand Fieldsted, som jeg herved giver mig den ære at tilstille de høyst: Herrer. Af samme vil behagelig erfares hans Tanker i henseende til det danske Sprogs Indførsel blant Lapperne — at dette ingenlunde kan ansees for nogen umuelighed, men som en Sag, der med Tidens Længde og ved Opmuntringer meget vel lader sig giøre, og for længesiden var bleven bragt i Stand, dersom Anstalt hertil var bleven føyet ved Missionens første Begyndelse. Jeg ønskede dertor, at der ingen ordre havde kommet til lappiske Bøgers uddeeling dette aar; og at danske Bøger heller

og Kautokeino. I dette brev skriver biskopen: Jeg for min deel er af de tanker, at det var og havde været bedre, om mand fra begyndelsen af havde søgt at vænne finner til det Norske sprog end at spilde saa mange omkostninger ved at undervise dem i deres eget; anseer det derfor nyttigst, at Hans Majestæts udgangne befaling om at den finske Ungdom skal tilholdes at lære deres Christendom paa nordsk vorder efterlevet, saa muligt skee kan. — Ved salg sættes prisen for en abc-bog til i det mindste 4 sk., for en katekismus 6 sk. og for en bønnebog 8 sk.

var bleven opsendt og gratis uddeelt. — En fast Beslutning synes dog herudi at burde tages, hvilket af disse Sprog skal cultiveres, thi ellers confunderes baade Lærere og Tilhørere. Besynderligt maatte det være, om ikke Finnerne, naar de fra ungdommen af bleve holdte og opmuntrede til at lære norsk, man da ikke i en Tiid af et Snees Aar maatte se nogen god Fremgang hos dem derudi. Finnerne i andre Bøygder endog i Finnmarken selv tale norsk, og undervises derudi i deres Christendom. Missionairer og Præster, som komme til Stederne ofte uden at have hørt et finnsk Ord; disse kan i en Tiid af 5 à 6 Aar naae temmelig Fuldkommenhed derudi. Skulde det da ansees umueligt med Tiden, at tilvænne Finnerne at lære norsk, lad være det medtog nogen Tiid. — Jeg og mange flere med mig, endog de som have været Betiente i Finnmarken kan i det mindste ikke indsee, at det skulde være ugjærligt. Aldrig bliver disse Folk heller til retskafne og nyttige Mennesker, førend de ved at lære norsk, i Tidens Længde incorporeres med den norske nation. — Dog jeg har herom ofte tilforn yttret mine Tanker. — Dette ønskede jeg nu kun at viide, hvad enten det sidste ergangne Kongl. (Rescript) af 3. Novembr: 1774 skal staae ved magt eller ophæves, og en anden Kongl. Resolution udvirkes; thi naar saadan Resolution communiceres mig, veed man, hvorefter man skal og bør forholde sig; Imidlertid turde det, jeg i denne Sag ved adskillige Leyligheder har proponeret, give Vore Efterkommere eengang i Tiden Anledning til at see denne Sag bragt i Stand.

937. Kopibog nr. 8.

1776 d. 8. Juni til Missions Collegium fra M. F. Bang.

Til videre ærbødigst Gjensvar paa Collegii Skrivelse af 18. Maii sidstl. maae jeg herved melde, at Manuscripta til det lappiske Lexicon beroe nu for den største Deel hos mig, undtagen hvad der endnu er utrykt af Bogstavet S, som er hos Bogtrykkeren. Oplaget er, som jeg tilforn har meldet, 600 Exépl: paa tryk Papiir og 30 paa Median Papir. De allerede trykte 6 Alphabeter har kostet med Papir og Trykker Løn, og er af Seminarii Cassa, som Regnskaberne udviiser, betalt med 677 rd. 1 ort. Bogtrykkeren har altsaa intet tilgode uden for de 14 Ark, han har trykt færdig af det 7de Alphabet,

og de 2de Ark, han har under Arbeyde, der tilsammen udgjør 16 Ark, som af mig skal blive betalt ved Leverancen. Med de trykte Exemplarers Nedsendelse vil medgaae nogen Tiid, forinden de kan blive nedpakkede, hvilket jeg har paalagt Bogtrykkeren, siden alt det trykte hos ham er bleven forvaret. Hermed følger nu 13 Ark af lit. V. De utrykte Ark af Bogstavet S. maa jeg lade Bogtrykkeren beholde, indtil han har færdig trykt de 2de Ark, han har under Arbeyde, da det utrykte af S. skal blive sendt tilligemed de 16 trykte Arker. Bogstavet T. mangler. Det skal efter Pr: Weldings Opgivende ikke udgiøre mange Ord, siden de fleeste ere indtagne under Lit. D. Jeg maa derfor giøre Begyndelsen og continuere med at sende Bogstavet V., indtil jeg faaer det foregaaende fra Bogtrykkeren.

938. Kopibog nr. 8.

1776 d. 13 Juli til Missions Collegium fra M. F. Bang.

Hermed har jeg nu at fremsende til Colleg: de 16 trykte Ark af det 7de Alphabet af det lappiske Lexicon tilligemed nogle utrykte Arker af Bogstavet S., hvoraf Resten skal blive sendt med næste Post. — — —

939. 1776 27. Juli fra Missions Collegium til M. F. Bang. (StA.)

I Anledning af D. H.s P: M: af 1ste Junij sidst med indsluttet Hr. Amtmand Fieldsteds P: M: af 18de Aprilis næst forhen skulle vi ey lade mangle at meddeele: At det forstaaer sig, at det Kongl: Allernaadigste Rescript af 3die Novembris 1774 maae fremdeles giælde og hørsommeligt efterleves; Men, da Overgangen for Lapperne fra deres eget Sprog til det Nordske ey kan skee med et, og man frygter, at de maatte i saa Fald komme til at lære deres Christendom som Papegojer, uden at forstaae det, saa arbeides her nu paa en Catechismus med Nordsk paa den eene og Finsk paa den anden Siide, hvilken kunde introduceres, indtil de komme reent i med det Nordske; Og, saasnart denne Catechismus fra Pressen vorder færdig, skal de fornødne Exemplarer deraf, saa vel som af danske Psalmebøger vorder D. H. tilstillet, for enten at

uddeeles gratis, eller betroes paa Credit til hvem, der i Tiiden kan formaae at betale dem. I øvrigt følger det af sig selv, at saa vel disse Catechismer som Psalmebøger bekostes af Seminarii Lapponici Fond.

940. Kopibog nr. 8.

1776 d. 21. Septbr. til Missions Collegium fra M. F. Bang.

— — — Siden Collegii ordre om at nedsende de trykte Sager af det Lappiske Lexicon indløb, har ingen Skibs Leylighed gaaet her fra Stedet directe til K.havn; for 5 à (6) uger siden gjorde jeg aftale med en Skipper navnl: Boy Cornelisen om at tage disse Casser med sig, han lovede det, og vi blev accorderet om Fragten; men da han nu har lagt saa længe og ventet paa Fragt, men endnu ingen faaet, saa der efter al anseende endnu sikkert vil medgaae en Maaned, førend han bliver færdig, saa drister jeg mig ikke til at afsende Casserne med ham paa den Aarets Tiid, da Havet og Veyrliget bliver stormende og uroeligt, med mindre Colleg: skulde haste med at faae dem nedsendt, hvorom jeg da vil ervarte nærmere underretning. — — —

941. 1776 d. 26. Oktbr. fra Missions Collegium til M.F. Bang. (StA.)

Hvad de trykte Sager af Lexico Lapponico, som D. H. under 21de Septembris sidst beretter at ville end nu i Aar need sende, angaaer, da holde vi det betænkeligt, nu saa sildig paa Aaret at sende dette over Søen, saa det faaer at beroe til Foraaret, naar Seyladsen ikke er saa farlig. Af Manuscripto til dette Lexicon haves vel ey meere, end det allerede tilstillede, hvoraf man altsaa erfarer, at intet er af Litera Z., der efter Hr. Sandbergs Beretning skal være temmelig vidtløftig. Den forlangte Qvittering for Seminarii Regnskab skal med første vorde Dem tilstillet.

942. Kopibog nr. 8.

1776 9. Novbr. til Missions Collegium fra M. F. Bang.

De h. H. samtlige Skrivelser under 26de Octobr: har jeg rigtig modtaget. Det er vist betænkeligt paa denne aarets Tiid at nedsende de trykte Sager af det lappiske lexicon, og derfor har jeg

ikke villet hazardere at sende Casserne med Skipper Boy Cornelisen, som i denne uge skulde reyse, i sær siden han desuden skulde gaae ind i C.sund for at ladde, hvor han maaskee bliver liggende det meeste af Vinteren. Dette faaer derfor at beroe til Foraaret. Foruden de allerede nedsendte 6 Alphabeter, har jeg fra Bogtrykkeren faaet 16 Ark af det 7de Alphabet, hvormed Trykningen af dette Værk her ophører, samme 16 Arker skal med næste Post blive fremsendte, da jeg med denne maa lade følge Manuscr: af Bogstavet Z., som er bleven forliggende længere end skee burde hos Bogtrykkeren. — — —

943. Kopibog nr. 8.

1777 d. 18. April til Missions Collegium fra M. F. Bang.

Herved har jeg ikke villet undlade at tilstille De høyst: Herrer indlagte Skipper Didr: Bruuns her fra Byen hans Connossement for de i hans Skib medtagne 7 Casser med de trykte Sager af det lappiske Lexicon, som forleeden aar skulde været afsendt; Skipperen fortsætter sin Reyse i indkommende uge, og siden det er paa den Tiid, da Farten herfra er god, og som tiest falder føyelig og kort, henstilles det til Collegii Forgotbefindende, om De anseer det fornødent at assurere samme. Fragten har jeg her ikke villet betale.

944. Kopibog nr. 8.

1777 d. 18. Octbr. til Secretairen i Missions Collegio

Hr. Hee Wadum fra M. F. Bang.

— — — — Jeg vil dernæst ikke undlade at melde, det endel Arker paa fransk Papir af Lexico lapponico endnu ere forefundne hos Bogtrykkeren, endskiønt mig var forsikret, at han havde afsendt alt hvad der hørte til Lexicon; dog vil han paastaae, at de betingede og afsendte 30 Exempl: paa fransk Papir ere complete, men af de mig nu tilstillede Arker ere vel endel maculerede. Ved at nedsende dette saavel som de i seeneste ommeldte lappiske Nomenclatorer, faaer det vel beroe til Foraaret, da det første bliver for meget at sende i Posten og nogen Skibs leylighed neppe vil gaae herfra og til K.havn førend in Martio tilstundende Aar. In Junio 1768 blev her begyndt paa Lexicons Trykning, og det første Alphabet trykt færdig den 15de Martii 1769. — — —

945. Kopibog nr. 8.

1777 d. 3. November til Hr. Hee Wadum fra M. F. Bang.

I en hermed følgende Træe Casse, mærket M. C., sender jeg med Skipper Friderich Rheder de omskrevne og her hos Bogtrykkeren forefundne Arker paa fransk Papir af det lappiske Lexicon tilligemed 20 lappiske Nomenclatorer. Af disse sidste have her endnu et temmeligt Forraad, men paa denne Aarets Tiid har jeg ikke villet sende fleere; derimod skal jeg, om forlanges, til Foraaret fremsende de øvrige. — — —

946. Kopibog nr. 8.

1777 d. 10. Novbr. til Hr. Tronæs¹⁾ fra M. F. Bang.

Det er mig ikke tilforn ubekjendt, at den af Hr. Sandberg oversatte Luthers Catechismus i det lappiske²⁾ er bleven opsendt for at uddeles iblant Finnerne. Det er vist nok, at Texten paa adskillige Stæder er meget forqvaklet, hvilket jeg har ladet baade Collegium og Hr. Sandberg vide. Naar nu Hr. Trones med Omgang blant Finnerne og ved Fliid har samlet sig, det ieg baade har hørt og troer, nogen Kundskab og Færdighed i det lappiske, saa kunde De vel og blive i Stand til at give nogen fuldstændig og tilforladelig Oplysning og Betænkning, hvorvidt det Lappiske Sprogs Dyrkelse kand ansees for nødvendig eller ikke, hvilken Efterretning ieg i sin Tiid med Fornøyelse vilde see fra Dem. Naar De har afsat de Finske Bøger, som De førte med sig herfra, ville De indberette det til Collegium med Begiæring, at det vilde udstæde en anviisning paa Dem for Pengene til Kiøbmand Bech eller nogen anden.

947. 1778 d. 6. Juni til Missionairen Hr. Ole Thronæs fra M. F. Bang.

Deres Velædelheds Skrivelse af 20. Novembr: sidstl: bekom jeg først i afvigte Maaned, og erfarer med Fornøyelse deraf, at De har gjort sig Fliid for at lære det lappiske Sprog, siden samme dog skal være fornødent til Finnernes undervisning. — — — At tvinge Finnerne til at lære Norsk paa den Maade, at ingen maatte gifte sig, med mindre han havde lært Norsk, synes at være

¹⁾ Se nr. 934.

²⁾ Fortalen er dateret ²⁰/₇ 1776.

for haardt, og kunde mueligens foraarsage meere ondt end got; Bedre synes det da at opmuntre dem ved Præmier, om dette kunde hielpe. — — —

948. K. Leem: Om Finmarkens Frugter, Urter, Blomster og Træer.

Et kapitel af Leems Beskrivelse over Finmarkens Lapper (Ms. nr. 27. 4to, i videnskabselskabets bibliotek, pag. 159—169), ikke medtaget i den trykte udg.

Efterdi Finmarkens Indbyggere ere ukyndige i Ager-Dørkning og efterladne i at føre sig Jorden til Nytte, frembringer Landet liden, ja saa godt som ingen Korn-Grøde; derimod giver det Forraad af vilde Frugter, Urter og Blomster, hvoraf en Deel gjøre kraftig Hjelp i de Sygdomme, til hvilke Beboerne mest ere tilbøjelige, som af følgende kand erfares.

I Finmarken voxe vilde Bær i større Øverflødighed, end jeg nogenstæds haver seet, i sær Muldebær, hvilke til Anskuerens største Behag af sig selv uden mindste Rygt og Tilhjelp af Mennesker groe paa sine Stæder i saadan Mængde, at Bjerge, Myrer og Dale dermed beklædes. Efterdi der gives saa stort Forraad, kand ikkun den mindste Deel opsankes; mens de øvrige henfalde uden at komme nogen til Nytte, og trædes af Mennesker og Qvæg under Fødder. Benævnte Bær voxe gjerne paa Myre-Tuer og tørre Stæder; Dog naae samme ikke den Storlighed og nydelige Smag, som de, der groe i Dalene og dybt Land. Med sin Stængel og sit Løv opskyder ethvert Bær sig ved een Fingers Længde fra Jorden. Øverst paa Stængelen fremkommer først et hviidt Blomster, hvorpaa efter nogen Tiids Forløb Frugten følger. Skal Muldebær-Vexten falde riig og god, maa Blomsteret ved St: Hans Dags Tider, da det staar i sin bæste Flor, ikke overiles af megen Regn eller Taage. Saa længe Frugten er umoeden, haver den en rød Farve; men befindes, naar den haver naaet sin Moedenhed, vox-guul. Falder der siden megen Regn paa den, taber den bemældte kjønne Farve og bliver bleeg, ja næsten hviid. En Deel af benævnte Bær lades ukogte i Fustager, til hvis Sankning den belejligste Tiid er, naar de befindes lidt mere end halvmoedne, saa de vel vil slippe Stængelen; Ti da beholde de i Fustagen sin meste Saft og ere nydeligst af Smag; Mens opsættes Sankningen, indtil

de have naaet sin Fuldmødenhed, skyde de i Karet mestedeelen af sin kjølige og velmagende Saft fra sig, og blive næsten uduelige. Nogle af samme Bær koger man, førend de i Fustager henlægges, indtil de blive, som en bruun Grød, hvilken mænget med sød Fløde, og overstrøet med Caneel og Sukker er en saa velmagende Ræt, at den paa en Konges Taffel kand frembæres. Imod Skørbut, som en og anden af Landets Indbyggere paa sine Stæder ude ved Hav-Siden besværes af, ere tit-bemældte Bær en kraftig Lægedom, ej alleene ved at spises kogte, men endog ved at varmede og fyldte i en linnen Pose ombindes det af Skørbut angrebne Ledemod. Bladene bruges og af somme Landets Indvaanere til Qvægets Forfriskning og Føde.

Der i Landet groe og i stor Overflødighed et Slags vilde sorte og saftige Bær, hvilke de Norske kalde Krækebær eller Krækling, og Lapperne mænge iblant den Melk, som de fylde i Rensdyrets Mave, hvorom udførligere mældes i det Capitul om Lappernes Spise og Drik, saa og Blaa-bær, hvilke paa sine Stæder forekomme i saadan Mængde, at Svinene føde sig dermed, ligesom med Olden i Danmark, og at deres Tarme, naar man slagter dem, befindes blaa af de mange Bær, som de have ædt. Detsuden voxer der Tydebær, Jord-Bær, Bjørne-Bær¹⁾, Bringebær, Tejgebær, Blokkebær, og adskillige flere, alle vild paa Marken.

Vilde Ribs ere og iblant Finmarkens Frugter at regne, saasom man forefinder dem i Alten og en Deel andre Fjorde. Af det røde Slag gives mest Forraad, og vel falder samme lidt surere, end de, der voxe i Haverne; ikke detsmindre kand man deraf tilrede en angenæm Sirup, naar Sukker ej spares.

Af *Angelica* groer der i Landet 3 Slag. Det eene voxer ganske lavt, staar fast altid grønt og haver en kraftig Rod fremfor de andre²⁾. Det andet kaldes af Landets Normænd Gjeld-Qvanne³⁾, befindes illigemaade lavt af Vext, og skilles fra det forbemældte

1) Anvendes alm. som navn paa de sortfrugtede arter af slekten *Rubus*, men ingen af disse findes i Finmarken.

2) *Angelica Archangelica*.

3) Maaske *Angelica sylvestris*, alm. benævnt sløke eller jol, for hvilken Gunnerus Fl. Norv. anfører navnet gjeet-qvann.

ved at skyde en rød Knop ud af sin Stængel. Det tredje Slag kaldes af benævnte Normænd Sløke¹⁾, voxer højt og tykt med nogle Leed og med Frø øverst paa Stængelen; Dennes Rod befinde af mindre Kraft, end hines, hvortil Urtens stærke Vext formodentlig er Aarsag. Stædets Indvaanere skjøtte ej saa meget Angelicæ Rod, som dens Stængel, hvis Marv de spise, og Bladene, hvilke de tørre og bruge til Lægedom for Kjør, som kalve.

Den af sin Dyd berømte *Cochleare*, eller Bek-Urt, voxer og efter Skaberens Villie i Finmarken til Indbyggernes Helbreds Vedligeholdelse; I sær haver den, som findes i Stappen udi Vest-Finmarken, Ord for at være af besynderlig Kraft og Dyd. Iblant Steen-Klipper og ved Stran-Siden trives benævnte Urt bæst. Af dem, som forstaae at føre sig den til Nytte, bruges den imod Skørbut, nu ved at koge Kaal, nu ved at berede Salat, nu ved at distillere en Extract deraf.

Vild Persille²⁾ er ogsaa en af Finmarkens Vexter. Denne Urt elsker gemeenligst tørre Stæder og den Jord, hvor Angelica voxer, at groe i. Udi sin Skikkelse ligner den næsten Have-Persillen. Fra dens Hoved-Stængel opgaa mange tynde Spirer, som oven til med Frø ansættes hardt ad, ligesom Dansk Kummen, eller den af de Norske saa kaldede Karve. Naar den, som anden Persille, tillaves, giver den Maden behagelig Smag. Dens Rod, som af Farve udvendig er rødagtig, men inden til hviid, og af Smag noget strængere, end de Persille-Rødder, der groe i Haverne, falder uliige tykkere og længere, end de, og sætter sig dybt i Jorden. Benævnte Urt er for Landets Indvaanere næsten ubekjænt, og følger af dem ikkun lidt agtet.

Vild Rosmarin³⁾ forekommer og i Finmarken, helst paa tørre

1) Gunnerus Fl. Norv. 98 anfører ogsaa under Kvannen (*Angelica Archangelica*): *adulior ejus atatis, ut floreat Sløjke* s. Sløke. Denne benævnelse paa den blomstrende kvanne anvendes endnu i Finmarken.

2) Hvilken plante hermed menes, er ei ganske sikkert. Foruden de ovenfor nævnte to arter *Angelica* forekommer af skjermplanter i Finmarken vildtvoksende kun *Conioselinum tataricum* (sjelden), *Anthriscus sylvestris* (hundkjæks, almindelig) og *Haloscias scoticum*. For den sidste anfører Gunnerus i registeret til Flor. Norv. som norsk navn Vild Persille. Hundkjæks skal iflg. Schübelers Viridarium paa Røros være brugt istedetfor persille.

3) *Ledum palustre*, et gammelt navn paa denne er *Rosmarinum sylvestre*.

Heeder og Myrer. Den udbreder sig, som en liden Busk, med mange Qviste omtrent ved et Spands Højde fra Jorden, og i sine Blade efterligner den Tamme Rosmarin. Blomsterne, som i Mængde øverst paa Stænglerne fremkomme, ere smaa Roser med 5 Blade, af hvilke somme have hviid, andre himmel-blaa Farve.¹⁾ Formedelst sin angenæme Lugt er benævnte Urt der i Landet meget afholden.

Vilde Charlotter²⁾ giver Finmarken saa vel ved Hav-Siden, som inde i Fjordene Forraad af. Urten, som voxer temmelig høj og buskviis med hvide eller røde Blomstere, nedlegger man i reen Salt-Lage, og saaledes bevarende samme Vinteren igjennem bruger den til at koge Kaal af. Qvæget tager og saa vel til sig af bemældte Urt, at dets Melk haver om Sommeren Smag deraf, og man ved at komme et Faar nær strax lugter Løg af dets Aande. Roden, som er snee hviid, i sin Skikkelse aflang, af Storlighed, som een Hassel-Nød, og af Smag næsten liige saa god, som andre Charlotter, lader sig Vinteren over til Huus-Fornødenhed forvare. Den viise Naturens Mæster haver saa lavet det, at, endskjønt Have-Urter i dette saa langt afsides liggende Land mangle, oprettes dog i adskillige Tilfælde den Mangel ved dets riigere Forraad af vilde Urter.

Paa tør sandig Grund i Finmarkens Strand-Bredde groer vildt Korn. Straaet skyder sig højt op. Axet seer næsten ud, som Rug-Ax. Kornet tjener Fuglene til Føde.³⁾

Den saa kaldede *Helleborus* sees og at voxer paa adskillige Stæder der i Landet, og med Behag fremviser sig iblant de andre omstaaende Urter, saasom skydende sin Stængel temmelig højt i Vejret. Roden, som falder meget tyk og stor, haver stærk Nyse-Kraft.⁴⁾

Det Blomster *Ranunculus* forekommer og i de Finmarkiske Græsgange, hvor det ej altid udspirer af sit Frø, men som ofteste et Aar efter andet opvoxer af sin gamle Rod. Stængelen opskyder gemeenlig til $\frac{1}{2}$ Alns eller henved 3 Qvarters Højde og med krusede Blade ordentlig ansættes. Blomsteret befindes af sin liflige

1) Den sidste farveangivelse er urigtig.

2) *Allium sibiricum*.

3) Hermed menes *Elymus arenarius*, marehalm, strandrug.

4) Hermed menes *Veratrum album Lobelianum*, nyserod.

Lugt, sin yndige Citrongule Farve og sine dobbelte Blade, saa prægtigt, at det endog i een af de smukkeste Haver kunde plantes og sammestæds fornøje Anskueren.¹⁾

De fleeste Slags Vilde Træer, som groe andre Stæder i Norge, befindes og i Finmarken, saasom: Fyrre-Træer, Birke-Træer, Rønnebær-Træer, Espe-Træer, Elle-Træer, Hegge-Træer, Een-bær-Træer og adskillige flere; Men Gran,²⁾ Ege- og Hassel-Træer samt nogle andre bliver man der ikke var.

I tit-benævnte Land forekomme og Sød-Træer, i sær tvende Slags, af hvilke det første udbreder sig fra sin Hoved-Stamme med overflødig mange Grene, er overalt med en guul, tynd og knuddret Bark omgivet, og haver inden for Barken en glat Stængel, som, naar den tørres, bliver beenhaard. Det andet Slag voxer liige op som et Straa, og er overklædt med en lys-guul blød Bark, inden for hvilken sidder een glat Stængel, hvoraf Landets Qvinde-Kjøn betjener sig til Spætter at knytte Hoser og Vanter med, som og til andet Bruug.

Foruden bemældte Urter og Blomster gives der og i Finmarken *Geranium*, *Hypericon*,³⁾ *Millefolium*, *Trifolium*, *Tormantille*, *Dens Leonis*,⁴⁾ *Campanula*, *Lilium Convallium*,⁵⁾ *Anserines*,⁶⁾ *Reinfan* og adskillige andre, saa at maaskee faa Egne i Norge ejer flere Slags vilde Urter og Blomster, end benævnte Land, og man i dets Overvejelse billigen med den Berømmelige Tronhjemske Biskop og Sindriige Poet Arreboe⁷⁾ maa udbryde:

Hvad skal jeg siige meer? I hvor jeg mig henvender,
O allerhøjest Gud! Jeg finder dine Hænder.
Paa lidet Stykke Land, hvert Stæd, i alle Kanter
Staar sat alt med din Haand utallig⁸⁾ tusind Planter

1) Rimeligvis *Trollius europaeus*.

2) Gran findes dog sparsomt i Sydvaranger og Karasjok.

3) Denne angivelse er rimeligvis feilagtig.

4) *Taranacum officinale*.

5) *Convallaria majalis* er ei funden i Finmarken.

6) *Potentilla Anserina*.

7) *Hexameron* (Kiøbenhavn 1641) p. 129.

8) Arrebo: vel mange.

Adskillig i Gestalt, i Blomster, Stilke, Blade,
I Kraft, i Virkninger, i mange andre Maade,
O Gud! Jeg gaar i Eng, paa Bjerget rank jeg kryber,
Alt dine Fod-Spor der og Fjed af Fedme dryber.
Der er paa Ager ej, der er ej Stæd i Enge,
Der er i vilden Skov, i Vangen eller Vænge
Ej nogen liden Urt, ej Græs, ej Straa, ej Nælde,
Der dig jo peger paa, dig alle Skaber mælde?
